

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський державний університет харчування та торгівлі

І.В. Удовенко, М.В. Арделян

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ
ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Монографія

Харків
ХДУХТ
2016

УДК 377.112.4:37.018.554:004

ББК 74.5+81

У-31

Рецензенти:

канд. пед. наук, доц. О. М. Білик,
канд. філол. наук, проф. С. М. Руденко

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського державного університету харчування та торгівлі, протокол № 7 від 25.02.2016 р.

Удовенко І.В., Арделян М. В.

У **Методологічні аспекти формування професійних якостей фахівців торговельно-економічної сфери в процесі вивчення іноземних мов в умовах інформатизації суспільства : монографія / І. В. Удовенко, М. В. Арделян / – Х.: ХДУХТ, 2016. – 130 с.**

Призначено для аспірантів, магістрів, студентів економічних спеціальностей, фахівців маркетингових служб, економістів.

УДК 377.112.4:37.018.554:004

ББК 74,5+81

© Удовенко І. В., Арделян М. В., 2016

© Харківський державний
університет харчування
та торгівлі, 2016

ВСТУП

Характерною тенденцією сучасного світу є неперервне зростання кількості інформації, підвищення ролі особистості, інтелектуалізація її діяльності, швидкоплинність зміни техніки і технологій у світі. Все це висуває соціальне замовлення щодо підготовки фахівців нового типу, потребує якісно нового рівня викладання як базових, так і фахових дисциплін, забезпечення інтелектуальної, психологічної, моральної готовності до професійної діяльності в нових умовах всіх учасників навчально-виховного процесу.

Модернізація вищої професійної освіти в Україні націлена на те, щоб зміст освіти служив основою формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Сучасна концепція підготовки фахівців економічного профілю та сфери торгівлі зумовлена значними змінами в соціально-економічному житті країни, глобалізацією та інформатизацією світової економіки, трансформацією професійних функцій та статусу економіста в якісно новому соціально-економічному середовищі.

Формування професійної компетентності є важливим аспектом у процесі підготовки спеціалістів будь-якої галузі людської діяльності. Реалізація соціального замовлення суспільства щодо підготовки фахівців нового типу зумовлює необхідність кардинальної зміни та оновлення самої ідеології підготовки спеціалістів. Це потребує суттєвої зміни навчально-виховного процесу в освітніх закладах, розширення та поглиблення міжпредметних зв'язків, що передбачає ефективне використання навчально-виховних та дидактичних ресурсів всіх навчальних дисциплін, як профілюючих так і непрофілюючих.

Ключовим поняттям процесу оновлення змісту професійної освіти є формування якостей професійно компетентної особистості фахівця торговельно-економічної сфери засобами іноземної мови з врахуванням потреб інформаційного суспільства як найбільш повний, особистісно і соціально інтегрований результат освіти, необхідний для забезпечення повноцінного функціонування фахівця в суспільстві. Професійна компетентність як єдність спеціальних і міждисциплінарних, метакогнітивних ключових компетентностей особистості означає не тільки ефективне використання знань і майстерності, але й постійну генерацію нових знань і вмінь, які мають забезпечити конкурентоспроможність сучасного фахівця. Іншомовна

компетентність як функціональний, предметний компонент професійної компетентності набуває нових характеристик, релевантних професійній і соціальній діяльності фахівця в концепції інформаційного суспільства.

Одним з основних питань концепції інформаційного суспільства у сфері освіти є впровадження інформаційних технологій в процесі підготовки майбутніх фахівців. Поняття «нова інформаційна технологія» пов'язане з розвитком перспективних дидактичних засобів, до яких відносяться електронні мультимедійні засоби, комп'ютери як аудіовізуальні засоби навчання та комп'ютерні мережі. Це дає додаткові можливості для реалізації всіх компонентів комунікативної компетентності та формування якостей професійно компетентної особистості як мети навчання. Щоб використання інформаційних технологій під час вивчення іноземної мови було виправданим, треба кожен раз шукати шляхи інтеграції їх в навчальний процес, органічно вписувати в систему навчання з усім програмним мовним матеріалом, співвідносити інтереси студентів, які обирають тему для проекту, з темою, яка вивчається, передбачувати порівняльне вивчення фактів та подій.

РОЗДІЛ 1. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ОСВІТНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1. Методологічні та теоретичні засади формування іншомовної компетенції в умовах інформатизації суспільства та освітнього простору: інформаційні та комунікаційні технології у вищій освіті

Від рівня технологічного розвитку кожної країни залежить не тільки її економічна могутність і рівень життя населення, але і становище цієї країни в світовій спільноті, можливості економічної і політичної інтеграції з іншими країнами, а також розв'язання проблем національної безпеки. У той же час рівень розвитку і використання сучасних технологій в тій або іншій країні визначається не тільки розвитком матеріальної бази, але головним чином – рівнем інтелектуалізації суспільства, його здатністю проводити, засвоювати і застосовувати нові знання. Все це найтісніше пов'язане з рівнем розвитку освіти в країні.

Одним із важливих чинників реформування освіти є її інформатизація. Побудова ефективних систем інформатизації освіти з урахуванням світового досвіду, особливостей і реалій стану вітчизняної освіти – одна із актуальних і важливих наукових і практичних проблем. Різним аспектам інформатизації освіти присвячені численні дослідження. Проте загальні методи і закономірності створення і використання засобів і систем інформатизації освіти з урахуванням необхідних напрямків реформування освіти, видів діяльності, що здійснюються в системі освіти, сучасного стану інформатизації освіти і розвитку галузі інформаційних технологій в Україні, досліджені недостатньо. До основних публікацій, у яких висвітлені деякі аспекти зазначених загальних питань, можна віднести Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», у якому, зокрема, дана оцінка нинішнього стану інформатизації освіти України і визначені основні напрямки її розвитку та статтю В.Г. Кременя, в якій наведені основні напрямки реформування освіти України [1, с. 12]. Проте публікації, у яких висвітлювалося б питання відповідності існуючих засобів інформатизації вимогам реформування освіти і визначалися б напрямки досліджень, які необхідно здійснити,

щоб забезпечити побудову ефективних систем інформатизації освіти, нам не відомі. Нині, на жаль, в Україні рівень інформатизації суспільства в цілому, і освіти зокрема, суттєво нижчий рівня інформатизації суспільства й освіти розвинутих країн. Саме тому цей напрямок освіти визнаний одним із пріоритетних державних завдань. Перебудова системи освіти повинна бути невід'ємною складовою інформатизації України і здійснюватися згідно з єдиними державними нормативами, враховуючи при цьому особливості системи освіти в країні. Інформатизація освіти важлива не сама по собі. Вона повинна сприяти виконанню тієї місії, яка покладається на освіту суспільством. Ось чому слід змінювати і функції навчального процесу в освітніх закладах. Поряд із засвоєнням базових знань необхідно навчати учнів самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією, навчити навчатися, виробити потребу в навчанні впродовж життя. Суттєвою є також функція навчального процесу – навчити людину використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності. Можна стверджувати, що інформатизація освіти – один з основних чинників вирішення вище зазначених проблем в освіті. У вирішенні першої із зазначених проблем сучасні інформаційні технології, враховуючи можливості Інтернету, мають вирішальне значення. Такі їх властивості як: можливість надавати практично необмежені обсяги інформації з будь-яких галузей знань; можливість доступу до інформаційних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці; наявність в Інтернеті значної кількості спеціальних навчальних курсів із різних дисциплін, яка постійно збільшується; можливість дистанційного навчання дозволяють кожній людині, що має можливість користуватися сучасними інформаційними технологіями, навчатися в будь-які моменти впродовж усього свого життя, самостійно вибираючи бажану галузь і траєкторію навчання.

Аналіз напрямків реформування освіти і можливостей застосування інформаційних технологій під час їх здійснення, дає підстави стверджувати, що вирішальним чинником досягнення основних цілей реформування освіти є її інформатизація. Ефективні системи інформатизації освіти можуть бути створені, якщо вони базуються на дослідженні видів діяльності, що здійснюються в системі освіти, і враховують як сучасний стан, так і можливі трансформації освіти у процесі її реформування, сучасний стан і перспективи розвитку галузі інформаційних технологій, останні досягнення педагогіки, психології та інформаційних технологій навчання.

Отже, інформатизація суспільства – це загальний і неминучий процес в розвитку людської цивілізації, альтернативи інформатизації немає, інформатизація – це прорив у майбутнє. Інформатизація – це процес широкомасштабного використання ІКТ (інформаційних комп'ютерних технологій) у всіх сферах соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства з метою підвищення ефективності використання інформації і знань для управління, задоволення інформаційних потреб громадян, організацій і держави і створення передумов переходу країни до інформаційного суспільства. Інформатизація суспільства – це створення високоорганізованого інформаційного середовища, яке обумовлює вирішення всього комплексу завдань, що висуваються суспільством. Інформаційне середовище – сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації, а також політичні, економічні і культурні умови реалізації процесів інформатизації. З інформатизацією пов'язують рішення проблем ефективності державного управління, прискорення темпів науково-технічного прогресу, розвитку наукомістких виробництв і високих технологій, якісного поліпшення системи освіти, зростання продуктивності праці, вдосконалення соціально-економічних відносин, духовного життя, поліпшення життєвого рівня і демократизації суспільного життя. Відбувається осмислення суті нинішньої технологічної трансформації в її взаємодіях з економікою і суспільством, отримані важливі результати в створенні і використанні електронних технологій.

Принцип комунікативності – провідний методичний принцип, який сприяє успішному досягненню головної мети навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах – навчити студентів здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу. Комунікативні ситуації, що використовуються в навчанні іноземної мови, повинні моделювати типові ситуації реального життя у відповідній сфері спілкування. Принцип комунікативності зумовлює добір мовного та мовленнєвого матеріалу, характер вправ, методів та прийомів навчання [2, с. 44].

Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності дозволяє забезпечити навчання іншомовного спілкування найефективнішим чином. Паралельне навчання різних видів мовленнєвої діяльності забезпечує розвиток навичок і вмінь мовлення в комплексі. Розвиток уміння знайти головну або другорядну інформацію в тексті, який сприймається, відбувається і в аудіюванні, і в читанні.

Принцип урахування рідної мови дає можливість спрогнозувати труднощі в навчанні вимовної, лексичної і граматичної сторін іншомовного мовлення, у навчанні графіки, орфографії, при семантизації мовного матеріалу [3, с. 20].

Принцип інтерактивності. Навчання будується переважно на завданнях, які:

- моделюють інтерактивний характер спілкування – обов'язково участь двох типів комунікантів – тих, хто продукує висловлювання, і тих, для кого це висловлювання призначене, а також наявність ознак взаєморозуміння;

- комунікативні ситуації мають важливу рису – інформаційну прогалину. Це означає, що комуніканти володіють різним обсягом інформації або різними частинами однієї й тієї самої інформації, а це спонукає студентів добувати інформацію один в одного і відповідно цінувати один одного як партнерів зі спілкування, використовувати один одного як ресурс необхідної нової інформації, думки чи досвіду;

- складають логічно пов'язані та взаємозалежні комплекси завдань. Якість виконання кожного наступного завдання залежить від успішності виконання попереднього;

- допомагають узгоджувати навчальні і комунікативні дії, встановлювати та підтримувати стосунки, обмінюватися особистісно-значущою інформацією, співпрацювати в парах, невеликих групах, командах [4, с. 60].

Зростаючі потреби в спілкуванні та співпраці між країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні, приєднання ВНЗ України, в тому числі і нашого ВНЗ, до Болонського процесу вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов у ВНЗ.

Як відомо, студенти починають користуватися мовою, коли їхня увага зосереджується на передачі та отримванні інформації, що є цікавою як для того, хто розмовляє, так і для слухача, в ситуації, яка є важливою для обох. Це і є інтерактивність. Інтерактивність включає в себе не тільки вираження своїх власних думок, а й сприйняття і розуміння думок інших. Один слухає інших, реагує (прямо чи непрямо), інші також слухають і реагують. Учасники виробляють власні інтерпретації значення крізь таке спілкування, що завжди розуміється в контексті, фізичному або досвідному, з невербальними підказками, які сприяють більш точному розумінню [4, с. 87]. Всі ці фактори повинні бути наявні, коли студенти спілкуються: слухають

інших, розмовляють з іншими, обмінюються знанням у суспільному контексті. Перш за все повинно бути спілкування-інтерактивний обмін інформацією тих, кому є чим поділитися.

Чому інтерактивність має таке значення в ситуації вивчення іноземної мови? Студенти можуть збагатити свій словниковий запас, працюючи з аутентичним мовним матеріалом, слухаючи або читаючи, беручи участь у різноманітних дискусіях, інсценуваннях, спільних завданнях з розв'язання проблем.

Для того щоб інтерактивність у процесі навчання була справжньою, треба, щоб окремі особистості (викладачі, так само, як і студенти) поважали унікальність інших особистостей з їх спеціальними проблемами, не маніпулюючи або керуючи ними, або вирішуючи за них, як саме вони можуть або будуть навчатися, а заохочуючи їх і розвиваючи в них упевненість у собі і задоволення від того, що вони роблять. Заняття, де домінує викладач, не можуть за своєю природою бути інтерактивними. Інтерактивність може бути дво-, три- або чотиристоронньою, але вона ніколи не може бути односторонньою. Справжня інтерактивність на уроці вимагає від викладача відійти в бік від центрального місця і залишити його студентові, надавши йому можливість розвивати і виконувати різноманітні види діяльності, приймати всі види ідей і бути толерантним до помилок, які студенти допускають під час своїх спроб у спілкуванні. Багато викладачів дуже неохоче йдуть на це, тому що вважають, що це призведе до хаосу. Таке навчання передбачає розподіл відповідальності за навчання між усіма учасниками навчального процесу, а не покладання всієї відповідальності на викладача. Без взаємної поваги і створення можливостей для експериментування студентів у спілкуванні без надмірного втручання і керівництва з боку викладача студенти не наважаться виразити те, що їх насправді турбує [5, с. 32].

Для інтерактивного спілкування потрібна дружня та творча атмосфера. Спілкування може бути спокійним і динамічним, може проходити у великих і маленьких групах або в парах, але там, де студенти активні у різноманітній навчальній діяльності, де стимулюється їхня творчість водночас із творчістю викладача.

Як відбувається формування мовленнєвої та соціолінгвістичної компетенції на занятті?

1. Студенти слухають і розмовляють, беручи участь у інсценуванні або дискусії; вони створюють ситуації, діалоги, інсценують співбесіди при прийнятті на роботу, роблять повідомлення

на задані теми із власними коментарями, вони сперечаються щодо подій і зайнятих позицій і обмінюються думками.

2. Студенти дивляться фільми та відеозаписи, де спілкуються носії мови. Вони спостерігають за невербальними елементами комунікації і способами вираження емоцій, за тим, як люди починають і підтримують інформаційний та емоційний обмін під час спілкування, як вони обмінюються думками і як вони розвивають бесіду. Для такої роботи дуже підходять навчальні курси, які можуть слугувати початковими матеріалами для того, щоб студенти могли створювати свої власні епізоди, виконуючи роль персонажів ситуації і поводити себе так, як вони.

3. Під час читання тексту повинно існувати інтерактивне спілкування між студентом і текстом - інтерпретація, розширення, обговорення альтернативних можливостей або висновків. Дуже часто читання приводить до творчої діяльності в усній або письмовій формі, коли студенти повинні самі написати текст на задану тему, а потім представити його в аудиторії.

4. Найбільш ефективними будуть завдання, що мають конкретну практичну мету (оголошення, лист до реально існуючої людини, реферат, доповідь на студентській конференції тощо). Ідеальним прикладом такої інтерактивної письмової діяльності є так звані діалогові журнали. Студенти пишуть у них викладачу або один одному, а читач відповідає на послання, таким чином поєднуючи читання і письмо в одному виді цілеспрямованої діяльності. Завдяки розвитку Інтернет – комунікації (електронна пошта, форуми, онлайн-чат) такий вид письмової діяльності можна і треба врахувати при роботі над писемним мовленням студентів, оскільки він посилює мотивацію до спілкування іноземною мовою.

5. Інтерактивність не є перешкодою для вивчення граматичної структури мови. Ми спілкуємося ефективніше, якщо можемо зрозуміти і висловити нюанси значення, що потребує дуже уважного відбору граматичних структур. Вивчення граматики, однак, не є прослуховуванням опису граматичних правил, а швидше індуктивним виведенням цих правил з живого мовного матеріалу з подальшим їх використанням. Такий процес може і повинен бути інтерактивним, коли студенти засвоюють граматичні правила через досвід в ефективному вираженні своїх ідей і думок. Багато видів діяльності може використовуватися для тренування певних граматичних структур, і при цьому студенти не відчують, що вони вчать граматику [6, с. 118].

Нерідко трапляється, що після ретельної підготовки до заняття викладачі іноземної мови залишають аудиторію розчарованими, незадоволеними, спустошеними від того, що підготовлений навчальний матеріал студенти не сприймають. Головною причиною цього є невміння правильно організувати навчальний процес, взаємодію між викладачем і студентами.

На жаль, деякі викладачі продовжують працювати по-старому, і досить часто взаємодія, що відбувається в групі між викладачами і студентами, спрямована на здійснення механічного заучування, яке суворо контролюється, і в ній відсутній зв'язок. На заняттях з іноземної мови зберігаються фронтальні форми роботи, авторитарний стиль спілкування викладача із студентами, не реалізуються диференційовані та індивідуальні методи навчання. Викладач виконує місію «дресирувальника». Але педагогу належить інша роль. Нині перед ним стоять складні завдання.

В основу навчання англійської мови на сучасному етапі закладено особистісно зорієнтований та діяльнісний підходи, згідно з якими студент уже не розглядається як об'єкт впливу викладача, а виступає поряд із педагогом суб'єктом навчально-виховного процесу. На сьогодні важливою є допомога студентів усвідомити себе, сформуватися як особистість. Для того щоб заняття англійської мови сприяли цьому, необхідно насамперед навчити студентів спілкуватися, правильно взаємодіяти між собою. Їх діяльність на занятті повинна бути цікавою, комфортною, інформаційно насиченою, викликати бажання самовиражатися, що сприяє розвитку впевненості, почуття власної гідності (але не самовпевненості), яких інколи не вистачає студентам.

Комунікація, заснована на взаємодії, дозволить розгледіти у кожному його самотність. Під час вивчення іноземної мови важливу роль відіграють комунікативні здібності як педагога, так і того, хто навчається. Досить часто на заняттях іноземної мови у студентів виникають різні «фобії» («фобія» невідомості, читання, аудіювання тощо). Як правило, вони виникають через побоювання зробити помилки й викликати незадоволення викладача, його критику. Згодом це переростає в мовний бар'єр [7, с. 156]. Щоб позбавити студентів освітніх фобій, їх потрібно переучувати. А для цього треба створити сприятливу атмосферу на занятті з іноземної мови, ефективні умови для повноцінної взаємодії, викликати інтерес і бажання вчитися, сформувати позитивну мотивацію з допомогою інтерактивних форм взаємодії.

Педагоги повинні допомогти молодим людям стати такими, тобто допомогти їм пізнати себе і навколишній світ. На жаль, частіше ми спостерігаємо інше: деякі студенти часто усвідомлюють, що те, чим вони займаються на заняттях, зокрема з іноземної мови, не має до них ніякого відношення, і вважають час даремно згаяним. Це зумовлено тим, що викладачі не розуміють проблем студентів. Для того щоб відчувати внутрішній світ людини, її необхідно вислухати. Але перехід від монологу, що тривалий час переважав на заняттях і все ще, на жаль, має місце в навчальному процесі, досі не відбувся. Дається взнаки недостатній рівень педагогічної культури викладача, відсутність терпимості до помилок і невдач студентів, поваги до їхньої людської гідності, внутрішньої прихильності до них. У багатьох це породжує невпевненість, нерішучість, невизначеність життєвої позиції. А щоб подолати такі ситуації, потрібно навчитися спілкуватися, слухати, взаємодіяти зі студентами – на цьому треба акцентувати увагу у вищому навчальному закладі. Причому технологією спілкування, або інтерактивними формами взаємодії, спочатку мають оволодіти викладачі іноземної мови, щоб потім використовувати їх у роботі зі студентами.

Застосування відеоапаратури для демонстрування фільмів, навчальних курсів, комп'ютерів будуть важливими й корисними. В умовах обмеженої кількості занять у студентів (1–2 заняття на тиждень) значно зростає роль інтерактивних форм роботи, ТЗН, рольової гри тощо. Робота повинна мати як індивідуальні, так і групові форми, що дає можливість розвивати пізнавальні та мовленнєві вміння студентів [8, с. 36].

Як показує сучасна педагогічна практика, нові інформаційні технології навчання спрямовані на вирішення переважно таких чотирьох типів дидактичних завдань:

- комп'ютер використовується як допоміжний засіб для більш ефективного вирішення системи дидактичних завдань, що вже існує;
- комп'ютер може бути засобом, на який покладається вирішення окремих дидактичних завдань при збереженні загальної структури, цілей і завдань безмашинного навчання;
- використання комп'ютера дозволяє ставити й вирішувати нові дидактичні завдання, що не можна вирішити традиційним шляхом (характерними є імітаційно-моделюючі програми);
- комп'ютер може бути використаний як засіб, моделюючий зміст об'єктів засвоєння шляхом його конструювання.

Крім того, як наголошує в своїй роботі М.М. Фіцула, «використання комп'ютера в процесі навчання сприяє також підвищенню інтересу й загальної мотивації навчання завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу; активізації навчання завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подання інформації, індивідуалізації навчання – кожен працює в режимі, який його задовольняє; розширенню інформаційного і тестового репертуарів, доступу студентів до банків інформації" [3, с. 68].

Одна з найбільш важливих особливостей комп'ютерних програм – їх висока інформаційна насиченість. Вони передають навчальну інформацію за короткий відрізок часу. Це відкриває великі можливості для їх застосування як засобу раціонального використання навчального часу, підвищення продуктивності роботи педагога, сприяє формуванню у молоді навичок педагогічного менеджменту.

Використання нових інформаційних технологій в сучасному навчанні має цілий ряд переваг перед традиційними засобами навчання. Серед них:

- широкі можливості комп'ютера з обробки інформації;
- розширення можливості представлення навчальної інформації (використання кольору, графіки, мультиплікації, звуку), створення реального оточення посилення мотивації навчання (не тільки новизна роботи з комп'ютером, що часто сприяє підвищенню інтересу до навчання, але й можливість регулювати рівень складності завдань, які пропонуються);
- комп'ютер дозволяє повністю ліквідувати одну з найважливіших причин негативного ставлення до навчання – відсутність позитивних результатів (працюючи з комп'ютером, учень чи студент отримує можливість довести рішення будь-якої задачі до кінця, оскільки йому надається необхідна допомога);
- забезпечення активного включення в навчальний процес усіх вихованців;
- гнучкість видів контролю за діяльністю вихованців;
- комп'ютер сприяє формуванню педагогічної рефлексії; насамперед, він дозволяє наочно представити результати своєї діяльності [9, с. 764].

Зрозуміло також і те, що темпи розвитку означеної тенденції будуть визначатися, в першу чергу, специфікою навчального предмета. Ще зовсім недавно вважалось, що сфера використання комп'ютера обмежується математикою, програмуванням, фізикою, хімією. Що ж

стосується дисциплін гуманітарного циклу, то тут він може використовуватися лише як електронний банк даних, а в практиці навчання – переважно як засіб наочності. Напевно, на початковому етапі так і було, але завдяки розширенню можливостей комп'ютера і з придбанням досвіду створення навчальних програм, сфера його використання значно поширилася.

З використанням на заняттях з професійної науково-предметної підготовки комп'ютерного навчання учні та студенти не пасивно сприймають інформацію, а активно взаємодіють з комп'ютером як джерелом інформації та генератором завдань. Вони отримують від комп'ютера завдання, спрямовані на формування мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій, виконують їх; тут же відбувається зворотний зв'язок у формі реакції на введене вихованцем повідомлення (у вигляді репліки, виставленого або не виставленого бала, оцінки), далі йде виправлення помилки, перехід до наступного завдання. Все це вимагає від учнівської та студентської молоді постійної активної діяльності, спрямованої не тільки на засвоєння матеріалу, але й на формування комунікативності, рефлексії, прагнення до самовдосконалення, сприяє вихованню пізнавальної активності вихованців. Так, наприклад, після виконання граматичного тесту, молоді можна запропонувати ще раз звернутися до теоретичного інформаційного довідника, який є у програмі, а після того, як вони перевірили свою роботу та виправили всі, на їхню думку, помилки, подивитися, які помилки знайшов комп'ютер. Така робота розвиває їх вміння самокорегування, самооцінки, змушує свідомо підходити до теоретичного осмислення мовних явищ, у них формуються навички застосовувати отримані теоретичні знання на практиці. Адаптивність комп'ютерного навчання надає можливість враховувати індивідуальні особливості вихованців, такі, як здатність концентрувати увагу, швидкість сприйняття, особливості мислення, пам'яті, темперамент [10, с. 97].

Як відомо, в останній час великий інтерес вчених викликає такий новий напрямок комп'ютерного навчання, як мережевого навчання. Сюди відноситься як робота в системі Інтернет, World Wide Web (WWW), так і використання електронної пошти. У третьому тисячолітті Інтернет стає ефективним засобом навчання. Однією з причин цього є те, що він дозволяє контактувати з великою кількістю людей, чиї інтереси співпадають, і таким чином надається реальна можливість обміну думками, проведення дискусій, розширення кругозору й знань. Завдяки спілкуванню формуються позитивні

особистісні якості, вміння творчо мислити, виховується культура спілкування зокрема, та загальна культура в цілому.

Цифрові бібліотеки, якими користується молодь завдяки системі Інтернет, пропонують унікальний безмежний ресурс отримання інформації з будь-якого питання. Можна припустити, що вони є більш привабливими для учнів та студентів завдяки таким своїм особливостям:

- інформація актуальна (молодь може отримати саму сучасну інформацію відносно питань, які вони досліджують);

- інформація з первинних ресурсів (у багатьох випадках вихованці користуються тими ж даними й інформаційними джерелами, що і вчені);

- інформація різнобічна (забезпечує широту й глибину у багатьох підпорядкованих галузях; у звичайних бібліотеках набір матеріалу з потрібного предмета обмежений; цифрові бібліотеки можуть розширювати діапазон необмежено, надаючи доступ до безпрецедентної широти інформаційних джерел);

- ресурси представлені в різних форматах (зокрема, інформація доступна в цифровій формі для легкої маніпуляції й використання);

- інформація доступна в будь-який час.

Таким чином, важливою особливістю системи Інтернет як засобу навчання є й те, що завдяки їй стають доступними світові ресурси освіти. В мережі можна знайти будь-яку інформацію, яка цікавить [11, с. 777].

Слід підкреслити, що застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. У вітчизняних навчальних закладах в останні роки комп'ютерна техніка й інші засоби інформаційних технологій стали все частіше використовуватися при вивченні більшості навчальних предметів.

Інформатизація істотно вплинула на процес придбання знань. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань [3].

Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний зв'язок – помітні переваги цих технологій, котрі зумовили необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою та професійною підготовкою. Нині помітно

зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як В.М. Горовий, О.О. Маруховський, І. Чиж та ін. [12; 13; 14].

Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності в сфері суспільного виробництва є збирання, нагромадження, продукування, оброблення, зберігання, передавання та використання інформації. Ці процеси здійснюються на основі сучасних засобів процесорної та обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. Інформатизація суспільства, як наголошується в сучасній літературі, забезпечує: активне використання інтелектуального потенціалу, що постійно розширюється, сконцентрованого в друкованому фонді, науковому, виробничому та іншому видах діяльності його членів; інтеграцію інформаційних технологій з науковим, виробничим, ініціюючим розвитком усіх сфер суспільного виробництва, інтелектуалізацію трудової діяльності; високий рівень інформаційного обслуговування, доступність будь-якого члена суспільства до джерел достовірної інформації, візуалізацію представленої інформації, правдивість використаних даних.

Виникнення та розвиток інформаційного суспільства (ІС) припускає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, що визначається багатьма чинниками.

По-перше, впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

По-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві.

По-третє, активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам ІС і процесу модернізації традиційної системи освіти.

Важливість і необхідність впровадження ІКТ у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний

позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання [15, с. 97].

Як свідчать дослідження учених, основними напрямками формування перспективної системи освіти, що мають принципово важливе значення для України, котра нині перебуває на етапі складних економічних перетворень, є такі:

- підвищення якості освіти шляхом її фундаменталізації, інформування учнів і студентів про сучасні досягнення науки у більшому обсязі та швидшими темпами;
- забезпечення орієнтації навчання на нові технології ІС і насамперед на ІКТ;
- забезпечення більшої доступності освіти для різних верств населення;
- підвищення творчого потенціалу освіти.

Упровадження комп'ютера в сферу освіти стало початком революційного перетворення традиційних методів і технологій навчання та всієї галузі освіти. Важливу роль на цьому етапі, крім комп'ютерів, відіграють такі ІКТ: телефонні засоби зв'язку, телебачення, космічні комунікації, що переважно застосовуються в процесі управління процесом навчання і системах додаткового навчання.

Новим етапом глобальної технологізації передових країн стала поява сучасних телекомунікаційних мереж та їх інтеграція з інформаційними технологіями, тобто поява ІКТ. Вони стали основою для створення небаченої інфосфери, оскільки об'єднання комп'ютерних систем і глобальних телекомунікаційних мереж зробило можливим створення і розвиток планетарної інфраструктури, що зв'язує нині все людство.

Прикладом успішної реалізації ІКТ стала поява Інтернету – глобальної комп'ютерної мережі з її практично необмеженими можливостями збирання та збереження інформації, передавання її індивідуально кожному користувачеві.

Інтернет швидко знайшов застосування в науці, освіті, зв'язку, засобах масової інформації, включаючи телебачення, в рекламі, торгівлі, а також в інших галузях людської діяльності. Перші кроки із впровадження Інтернету в систему освіти показали його величезні можливості для її розвитку. Разом з тим, вони виявили труднощі, котрі необхідно подолати для повсякденного застосування мережі в навчальних закладах. Проте необхідно враховувати, що це потребує

значних затрат на організацію навчання порівняно з традиційними технологіями, що пов'язане з необхідністю використання значної кількості технічних (комп'ютери, модеми тощо), програмних (підтримка технологій навчання) засобів, а також з підготовкою додаткової організаційно-методичної допомоги (спеціальні інструкції для тих, хто навчається, та для викладачів), нових підручників і навчальних посібників. Нині відбувається накопичення досвіду, пошук шляхів підвищення якості навчання і нових форм використання ІКТ у різних навчальних процесах. Певні труднощі використання ІКТ в освіті виникають у зв'язку з відсутністю не тільки методичної бази їх використання, а й методології розробки ІКТ для освіти, що примушує педагога на практиці орієнтуватися лише на власний досвід і вміння емпірично шукати шляхи ефективного застосування інформаційних технологій [16, с. 755].

Освітні технології (ОТ) є одним із головних елементів системи освіти, оскільки вони безпосередньо спрямовані на досягнення головних цілей: навчання і виховання. Під ОТ розуміють як реалізацію навчальних планів і навчальних програм, так і передавання учню, студенту системи знань, а також використання методів і засобів для створення, збирання, передавання, збереження і оброблення інформації в конкретній галузі. Наука накопичила величезний досвід з передавання знань від викладача до студента, створення технологій освіти і навчання, а також з побудови їх моделей.

ІКТ здійснюють активний вплив на процес навчання і виховання студентів, оскільки змінюють схему передавання знань і методи навчання. Разом з тим, упровадження ІКТ у систему освіти не тільки впливає на освітні технології, а й уводить до процесу освіти нові. Вони пов'язані із застосуванням комп'ютерів і телекомунікацій, спеціального устаткування, програмних та апаратних засобів, систем обробки інформації. Вони пов'язані також зі створенням нових засобів навчання і збереження знань, до яких належать електронні підручники і мультимедіа; електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі; інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи.

Розглядаючи елементи складної системи інформаційних технологій навчання (ІТН), слід наголосити, що в освіті важливою умовою успішної інтеграції технологій є професійна підготовка викладачів і фахівців, які здійснюють експлуатацію систем і засобів нової інтегрованої технології навчання. Кожний учасник навчання на основі ІТН, включаючи адміністрацію установ освіти, має володіти

необхідною інформаційною грамотністю і розумінням у використанні технологій. У деяких країнах для цього необхідно навіть мати відповідний сертифікат. Наприклад, така вимога є у Великобританії. Введення сертифікатів для учасників процесу навчання дає змогу спростити впровадження ІТН і підвищити адекватність оцінок ефективності технологій.

Як свідчить досвід впровадження ІТН, істотний вплив на ефективність навчання на базі ІКТ має конкретний тип освітньої установи (школа, ВНЗ, навчальний центр або віртуальний коледж та ін.), форма і вид освіти (очне або заочне, дистанційне або стаціонарне, базове або додаткове) тощо.

Удосконалення системи освіти, на основі інформаційних технологій, широке впровадження в навчальний процес ІКТ привело до появи віртуальних університетів, відкритої системи освіти

Реалізація відкритої освіти може здійснюватись за рахунок дистанційної освіти (ДО), яку розглядають як різновид освітньої системи, в якій переважно використовуються дистанційні технології навчання та організації освітнього процесу, або як одну з форм здобуття освіти, за якою опанування тим або іншим її рівнем за тією або іншою спеціальністю здійснюється в процесі навчання на відстані.

Дистанційна освіта – це педагогічна система відкритих освітніх послуг, що надаються широким верствам населення в країні та за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, котре базується на дистанційних технологіях навчання (мультимедійних, мережних, телекомунікаційних тощо).

Дистанційна освіта передбачає реалізацію нової форми навчання відкритого та доступного для всіх, незалежно від того місця, де проживає людина.

Для практичної реалізації дистанційного навчання здебільшого використовують спеціалізовані інформаційні системи, які називають системами управління навчанням (learning management system, LMS) або інколи – програмно-педагогічними системами. Як правило, такі інформаційні системи складаються з наборів модулів, що забезпечують повноцінне дистанційне навчання. Нині є доволі широкий спектр розроблених систем управління навчанням, які поширюють як на комерційній основі, так і вільно. Разом із цим, є доволі багато розробок навчальних закладів «під себе». Однак, усе більше навчальних закладів віддає перевагу значним, уже перевіреним на практиці системам.

Аналіз процесів, що відбуваються у вітчизняній освіті, свідчить, що послідовно змінюються традиційні погляди на освіту і в Україні, що дає змогу забезпечувати ефективне навчання за умови широкого застосування нових ІКТ. Створення дистанційної освіти – це найбільш швидкий та ефективний шлях до підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, прискорення процесу переходу України до інформаційного суспільства. Важливою перевагою ДО є те, що вона дає змогу на базі ІКТ здійснювати адаптацію навчання до рівня базової підготовки конкретного студента, до місця його проживання, до здоров'я, матеріального стану і, як наслідок, відкриває можливість істотно підвищувати якість навчання. ДО на базі ІКТ не має жорсткого календарного плану навчального процесу, студент може його реалізувати, відповідно до своїх здібностей і можливостей. Це підвищує якість навчання і надає додатковий емоційний та інтелектуальний стимули для освіти.

Аналізуючи проблеми використання ІКТ в освіті, необхідно насамперед активізувати процес упровадження ІКТ у систему освіти, забезпечення навчальних закладів комп'ютерною технікою, розвиток телекомунікацій, глобальних і локальних освітніх мереж [18, с. 257].

Інформатизація суспільства пов'язана, насамперед, з розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет) та мультимедійних технологій.

Мультимедійні засоби навчання займають важливе місце у розвитку інформаційного суспільства. Мультимедійні засоби навчання – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Мультимедійні системи надають користувачеві персонального комп'ютера такі види інформації: текст; зображення; анімаційні картини; аудіо коментарі; цифрове відео. Технології, які дозволяють з допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією, називаються мультимедійними [3, с. 298].

Існують різноманітні способи застосування засобів мультимедіа в навчальному процесі, серед яких:

- використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій;

- розробка ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту;
 - моделювання процесів і явищ;
 - забезпечення дистанційної форми навчання;
 - проведення інтерактивних освітніх телеконференцій;
 - побудова систем контролю й перевірки знань і умінь студентів (використання контролюючих програм-тестів);
 - створення і підтримка сайтів навчальних закладів;
 - створення презентацій навчального матеріалу;
- здійснення проєктивної і дослідницької діяльності студентів тощо.

Потрібно підкреслити, що використання засобів мультимедіа в освітньому процесі сприяє:

- підвищенню мотивації студентів до навчання;
- реалізації соціальної мети, а саме – інформатизації суспільства;
- інтенсифікації процесу навчання;
- розвитку особистості студента;
- розвитку навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом;
- підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації [19, с. 423].

Отже, застосування комп'ютерів в освіті привело до появи нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дали змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам зі студентами. На думку багатьох фахівців, нові інформаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити ефективність навчання.

1.2. Використання інформаційних технологій у викладанні іноземних мов у немовних ВНЗ

Останнім часом усе частіше постає питання про застосування нових інформаційних технологій у немовних вищих закладах освіти. Спроби застосування нових інформаційних технологій виявили їхню ефективність під час навчання англійської мови за професійним спрямуванням. На сьогодні існує велика кількість комп'ютерних програм для навчання іноземних мов. Різноманітність тем, видів діяльності, яскравість, захопливість комп'ютерних програм викликають велику зацікавленість студентів.

Технологія розробки матеріалів для навчання студентів англійської мови з використанням інформаційних технологій складається з послідовних етапів підготовки, створення програмування, перевірки та редагування матеріалів. На етапі підготовки важливо визначитися щодо універсальних положень про створення ефективної навчальної комп'ютерної програми:

1) Визначення чітких цілей навчання (під час їхнього встановлення слід уникати незрозумілої термінології).

2) Ідентифікація групи студентів, яких планується навчати з урахуванням соціальних, психологічних, фізичних та таких, що стосуються навколишнього середовища, факторів, які можуть як сприяти, так і погіршувати їхні результати.

3) Визначення обсягу інформації, переліку навичок та вмінь, необхідних для досягнення поставленої мети.

4) Вибір відповідної технології навчання, що увійде до загальної системи навчання.

5) Розробка стратегії навчання.

6) Матеріальне забезпечення розробки та впровадження програми.

7) Придбання обладнання та програмного забезпечення, які необхідні для реалізації програми.

8) Виконання програми за умов підтримки постійного зворотного зв'язку з метою оцінки як ефективності програми, так і результатів студентів.

9) Тестування програми щодо визначення її сильних та слабких позицій у досягненні встановлених цілей та залученні студентів до роботи.

10) Перегляд цілей навчання та переробка програми за необхідності застосування з іншою групою студентів; технологічний підхід до розробки змісту та організації навчання англійської мови за професійним спрямуванням для студентів-економістів.

На ринку існує великий вибір комп'ютерних засобів навчання у вигляді компакт-дисків, якими дуже зручно користуватися і які надають нові

За допомогою комп'ютера навчання індивідуалізується. Комп'ютери можуть аналізувати проблеми кожного студента і, виходячи з результатів аналізу, викладач може допомогти їх вирішити. Користуючись комп'ютером, студенти можуть доповнювати роботу, яку вони вже зробили. Наприклад, з програмою текстового редактора можна написати твір, відредагувати його перед тим, як віддати на

первірку викладачу і потім внести зміни після зауважень. Комп'ютер дозволяє легко вносити корективи і усуває необхідність передруковувати кінцевий варіант. Студенти можуть також використовувати комп'ютери, працюючи над спільним проектом зі своїми однокурсниками, наприклад, видаючи газету, товариші по групі можуть коментувати роботу одного та вносити зміни [20, с. 754].

Більш перспективне і поширене в усьому світі – застосування комп'ютерів, підключених до мережі Internet. Це вирішує одразу декілька проблем: неуплектованість бібліотеки навчального закладу, відсутність підручників, висока вартість передплати на періодичні видання. Сьогодні Internet не розкіш, а засіб навчання і доступ до інформації. У вас буквально під рукою величезні бібліотеки, які мають на своїх електронних полицях практично все, що може стати необхідним у навчанні іноземної мови.

Отже, використання інформаційних технологій неминує в сучасному навчальному процесі, без них, як і в інших сферах, вже неможливо уявити життя [21, с. 43].

Одним з таких шляхів розвитку сучасної освіти можна з упевненістю назвати впровадження новітніх засобів інформаційних технологій у навчальний процес.

Одна із причин, що викликає необхідність застосування мультимедійних технологій для навчання іноземних мов у немовному вищому закладі освіти, є відносно невелика кількість часу відведеного на опанування мовою. Цього часу, безумовно, недостатньо для досягнення певного рівня мовної компетенції, а збільшувати його за рахунок якості професійної підготовки було б необачним кроком. Таким чином, виникає питання організації ефективної самостійної роботи студентів без подальшого збільшення обов'язкового аудиторного навантаження з іноземної мови. Використання високих технологій, що характерне для нової моделі навчання, відкриває нові перспективи викладання іноземних мов. Студенту стає необов'язково вивчати іноземну мову тільки за умови присутності викладача в аудиторії. Частина свого часу він може відпрацьовувати в мережі Інтернет над творчими питаннями, звертатись до викладача за індивідуальними консультаціями через електронну пошту, прослуховувати курс лекцій або пояснень з електронного диска, виконувати тренувальні вправи і таке інше.

Виходячи з цього, ми вважаємо, що процес запровадження нових технологій у навчання повинен йти у двох напрямках: підвищення ефективності аудиторних занять і оптимізація самостійної діяльності

студента за рахунок лабораторних занять з мультимедіа.

Вже зараз багато викладачів використовують e-mail як організаційний момент у викладанні – робота зі студентом стає більш індивідуально спрямованою: на свою власну адресу студент отримує план роботи, роздаткові матеріали, підготовлені викладачем, викладач отримує від студента його роботи, виправляє і з рецензією відправляє. Особливо перспективним, на нашу думку, є поєднання можливостей мультимедіа з ідеями проблемного навчання, генерація за допомогою мультимедіа проблемних ситуацій різноманітних типів.

Одночасне використання різних видів надання інформації (каналів інформації) дозволяє значно прискорити процес навчання. Мультимедійні засоби дозволяють інтегровано використовувати різні носії інформації: текст, графічне зображення, звук, анімацію, відеофрагменти. Особливо вагомим є те, що ці елементи пов'язані один з одним: текст супроводжується ілюстраціями, усною мовою, відеороликами тощо. Реалізується принцип комплексного підходу до навчання іноземних мов – ми можемо одночасно навчати усіх видів мовленнєвої діяльності у їхньому взаємозв'язку.

Широке запровадження мультимедійних засобів навчання дає імпульс до перебудови всього навчального процесу з іноземної мови в плані його оптимізації, інтенсифікації, реструктуруванні видів роботи, що повинно спричинити значну економію і більш раціональне використання навчального часу [22, с. 754].

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, її вихід у європейський та світовий простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії вимагають радикальних змін у галузі вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах, статус яких у нашій країні постійно зростає. Використання інформаційних технологій у сфері освіти спрямовано не лише на підвищення якісного рівня підготовки майбутніх спеціалістів, але і на спрощення самого процесу навчання, централізований збір, обробку та обмін даними, забезпечення доступу всіх бажаючих до інформаційних банків. Спираючись на нові технології, можна розширити можливості навчального процесу, використовуючи комп'ютер для спілкування, проведення досліджень, створення публікацій та веб-сайтів, пошуку додаткової інформації тощо.

А відтак, практичне оволодіння іноземними мовами на сучасному етапі неможливе без інформатизації та комп'ютеризації освіти, яка спрямована на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу,

впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дає можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог.

Отже, проблема організації занять з іноземної мови з використанням інформаційних і комунікаційних технологій є, в умовах інформатизації суспільства, досить актуальною [23, с. 202].

Сучасні інноваційні технології в освіті – це насамперед інформаційні й комунікаційні технології, нерозривно пов'язані із застосуванням комп'ютеризованого навчання. Основними питаннями у застосуванні інноваційних технологій є структура навчальних комп'ютерних програм, їх зміст і оптимальна організація Web-простору. Проблемами впровадження інформаційних технологій у вивченні іноземних мов, організації професійно орієнтованих занять присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, в яких пропонуються комплекси, системи вправ, методика розробки електронних підручників з іноземних мов. Це в першу чергу такі відомі методисти й педагоги як В.П. Беспалько, В.А. Коккота, О.М. Кужель, А.М. Коротков та багато ін. [24 – 28].

Інтерес до навчання міжкультурного спілкування іноземною мовою становлять чотири служби Інтернету. Йдеться про WWW, яка дає доступ до цікавої, актуальної й автентичної за змістом, формою і функціями інформації з будь-якої тематики чи проблеми. Така інформація підготовлена професіоналами, ілюстративно-кольорова, високої якості та відповідає меті навчання, індивідуальним інтересам і потребам користувача, розвантажує підручник від великих інформаційних текстів на користь мотивуючих текстів без обмеженого «терміну дії» та на користь вправ. З'являється можливість відвідування користувачами веб-сайтів навчально-методичних комплексів (НМК) та електронних підручників, завантаження додаткових матеріалів до комп'ютера та робота з ними. Це означає, що із головного та абсолютно домінуючого навчального засобу НМК перетворюється на засіб, який координує і синхронізує всі сучасні технології та засоби комунікації, що використовуються у навчанні та під час вивчення іноземної мови у ВНЗ [29, с. 35].

Слід також зауважити і про зміни функцій НМК – від навчальної та інформативно-моделюючої до компенсаторної, що позбавляє НМК монопольного права бути головним джерелом інформації, засобом компенсації відсутнього культурно-мовного середовища і моделювання міжкультурного спілкування. У зв'язку з таким поширеним впливом Інтернету на вивчення іноземних мов

звертається увага на основні тенденції взаємодії НМК та Інтернету, на той факт, що НМК і підручник як його основний компонент пропонують педагогічно, психологічно та методично обґрунтований систематизований і структурований шлях оволодіння іноземною мовою на відміну від можливостей, які пропонує служба Інтернету. Однією з важливих служб є також E-mail, що сприяє проведенню міжкультурних проєктів, презентацій, навчанню в «тандемі», індивідуальному листуванню чи у групі, проведенню віртуальної гри тощо.

Телеконференції (UseNet) надають студентам змогу брати активну участь в обговоренні різнопланової тематики та проблематики, пов'язаної із специфікою вивчення іноземної мови (різнопланові тексти, інформація про граматику і країнознавство, методику навчання), обміном досвіду, заходів роботи. А відтак, однією з великих переваг телеконференцій у навчанні іноземних мов є відсутність психологічних і мовних бар'єрів, які стають великою перешкодою при безпосередньому діалозі з іноземцем. В результаті студенти отримують можливість реальної мовної професійно спрямованої комунікації, що інтенсифікує вивчення іноземної мови. Але, на жаль, подібні методики є скоріше не правилом, а виключенням.

І, нарешті, це – Chatrooms (chatroom у перекладі з англійської мови – кімната для дружньої бесіди) – розмови в реальному просторі часу. З'являється можливість організації групової роботи у реальному часі, яка забезпечує насамперед консультативну діяльність студентів з викладачем. Мета застосування чатової технології як способу організації дистанційного навчання, базується на використанні мережевої технології для створення віртуального навчального середовища для комунікації двох або більше партнерів по спілкуванню в реальному часі. Завдяки дистанційному навчанню уможливлено формування навичок і вмінь читання і письма студентів у формі непідготовленого діалогічного мовлення [30, с. 147].

Отже, вищезазначені форми комунікації і саме online спілкування дає величезну можливість заглиблення в автентичне культурно-мовне середовище у глобальній комп'ютерній мережі Інтернет.

З огляду на це актуальним, на нашу думку, поза всяким сумнівом є високий рівень професіоналізму педагога, психолого-педагогічна та технологічна компетентність у володінні сучасними комп'ютерними технологіями для досягнення поставленої мети –

оволодіння іншомовною міжкультурною комунікацією.

Впровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес дозволяє підвищити ефективність та урізноманітнити форми і методи навчання і виховання, забезпечити високий науковий рівень викладання навчальних дисциплін, підвищити якість реалізації міжпредметних зв'язків, забезпечити принцип гуманізації освіти та особистісний підхід у навчанні та вихованні тощо.

Комп'ютеризація навчання іноземної мови допомагає:

а) скоротити час на вивчення мови і полегшити доступ до інформації; б) постійно оновлювати навчальний матеріал; в) формувати обсяг та складність інформації відповідно до мети заняття та рівня підготовленості студентів; г) ознайомлювати користувачів з великою кількістю матеріалу лінгвокраїнознавчого характеру, включаючи елементи культур інших країн і народів.

Перелічуючи переваги роботи студентів з комп'ютером на занятті з іноземної мови, потрібно згадати про беззаперечну можливість реалізації індивідуального підходу до кожного студента, наявність зворотного зв'язку, можливість наочного пред'явлення мовного матеріалу, об'єктивну оцінку результатів діяльності студентів [31, с. 28]. Вченими доведено, що застосування мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30 – 40%.

Процесом інформатизації суспільства є такий стан суспільства, коли «інформаційно-комунікаційні технології поступово, активно і невпинно вкрапляються і інтегруються у всі сфери діяльності людини і суспільства, стають могутнім каталізатором і визначальним джерелом їх об'єктивного розвитку» [32, с. 212].

В умовах інформаційної революції, на думку І. Боднар, «людина і суспільство щорічно мають справу з: а) новими знаннями і виробничими технологіями; б) новими інструментами і матеріалами; в) новими вимогами до якості виробничої діяльності; г) новими регулятивними нормативами і механізмами; д) новими способами передачі інформації; ж) новим соціальним і культурним середовищем, в якому розгортається їх суспільна та індивідуальна життєдіяльність». А відтак досвід міжкультурного спілкування робить життя цікавішим і змістовнішим, позитивно впливає на людину, підтримує бажання почуватися повноцінним членом суспільства [33, с. 210].

Слушною, на наш погляд, є думка В.Г. Логвіненко про те що, «сьогодні кожен студент, що отримує вищу освіту повинен: 1) мати

конкретні навички з використання технічних засобів (у тому числі персонального комп'ютера і комп'ютерних мереж); 2) вміти: а) добувати інформацію з різних джерел: як із періодичної літератури, так і з електронних комунікацій; б) переробляти отриману інформацію; в) представляти її в зрозумілому вигляді; г) ефективно її використовувати; 3) знати особливості інформаційних потоків у сфері своєї діяльності» [34, с. 97]. Адже вміння працювати з інформацією і технологіями її обробки, збереження та виводу є такими, що визначають конкурентоспроможність майбутнього спеціаліста на ринку праці у суспільстві інформаційних технологій, яке, у свою чергу, «на відміну від індустріального суспільства кінця XIX – середини XX ст., значно більшою мірою зацікавлене в особистостях, здатних самостійно і активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до змінних умов життя» [12, с. 24].

Однією з ознак інноваційного підходу до навчання є скерованість процесу навчання на розвиток професійних, поведінкових умінь і навичок майбутніх фахівців.

На нашу думку, послуги Інтернету можна розподілити на дві категорії: інтерактивні (електронна пошта, онлайн-телеконференції, аудіо- або відео конференції) і пошукові (каталоги, пошукові системи).

За роки існування міжнародних пошукових мереж розроблено рушійні сили пошуку в Інтернеті: йдеться про бази даних, у яких постійно працює пристрій, який знаходить нові сайти в Інтернеті і вказує на сукупність інформації, представленої в мережі Web, а також дозволяє знайти необхідну інформацію, відштовхуючись від ключових слів.

Існує декілька міжнародних пошукових мереж:

Altavista – <http://www.altavista.digital.com>;

Webcrawler – <http://www.webcrawler.com>;

Infoseek – <http://www2.infoseek.com/Home>;

Yahoo – <http://www.yahoo.com>;

Lycos – <http://www.lycos.com>.

Знання електронних адрес значно полегшує пошук необхідної інформації країнознавчого, лінгвокраїнознавчого та мовознавчого характеру.

Звичайно викладачів іноземної мови Інтернет приваблює в першу чергу тому, що за допомогою цієї інформаційної мережі вони мають можливість знайти безліч автентичного мовного матеріалу. Завдяки Інтернету ми відкриваємо нові світи й отримуємо невичерпні бази інформаційних даних, необхідних викладачам іноземних мов:

лексичні вправи, вправи на опрацювання граматичних правил, газети, журнали, фотографії, законодавчі документи, словники, анекдоти і т.п.

Крім того, комп'ютер є одним із засобів підвищення мотивації студентів. Мотивування студентів до вивчення іноземних мов в умовах глобалізації помітно спростилося, але саме Інтернет дозволяє пересвідчитись у багатстві та красі розмаїття сучасного світу, у легкості та зручності пошуку знань і постійного зв'язку з оточуючим світом [35, с. 217].

Оскільки українські студенти поки що не мають достатньо можливостей усно спілкуватися із закордонними однолітками, саме Інтернет став джерелом писемного спілкування, унаслідок чого його користувачі одержали реальні шанси відпрацювати навички писемного мовлення. Завдяки електронній пошті, яка надає глобальну і миттєву комунікацію, студенти отримують можливості тренувати навички листування. У такий спосіб студенти можуть практикувати навички письма іноземною мовою або за проектом (одним із методів самостійної роботи), запропонованим викладачем, беручи участь у дискусіях на форумі, висловлюючи свої певні думки щодо тих сюжетів, які їх цікавлять над усе. Спілкування у форумі, відповідно, розвиває навички спонтанного мислення, діалогічного та монологічного мовлення на актуальні теми.

Неможливо не погодитись із російською дослідницею Є.Г. В'юшкіною у тому, що саме Інтернет забезпечує виконання таких завдань, як: удосконалення необхідних лексичних і граматичних навичок, умінь писемного мовлення, аудіювання на основі автономної діяльності студентів; надання гнучкої системи консультацій студентів з боку викладача в процесі роботи над різними видами письмових робіт; організації дистанційних курсів за інтересами та з професійної орієнтації; участі у міжнародних телекомунікаційних проектах під керівництвом зарубіжних педагогів. Як справедливо вважає науковець, педагогічні технології, такі як навчання у співробітництві, проектна методика, використання інформаційних технологій та Інтернет-ресурсів, допомагають реалізувати особистісний підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням можливостей студентів, їх рівня підготовки, здібностей тощо [36, с. 16].

Використання у навчанні студентів мови професії сьогодні є досить популярним у європейській вищій освіті. Це дозволяє поєднати мовну і професійну підготовку, сформувати в студентів ті компетенції, які користуються неабияким попитом на ринку праці. А відтак

Інтернет корисний і для викладачів і для студентів саме з цих міркувань.

Окрім вищезазначених функцій Інтернету, застосування яких сприяє розвитку комунікативної та мовленнєвої компетенцій студентів, відзначимо його важливу роль у глобалізації європейської освіти, у полегшенні участі українських (за прикладом східноєвропейських студентів) у різноманітних програмах навчання та працевлаштування за кордоном.

Розвиток навчального процесу в Європі в останні роки свідчить про те, що глобалізація освітніх систем європейських країн набуває сенсу тільки за двох умов: якщо студенти мають можливість отримати досвід міжуніверситетської мобільності під час навчання, та якщо вони здатні знайти роботу у відповідності до своєї дійсної кваліфікації. Таким чином, застосування Інтернету в контексті підвищення професійної кваліфікації має за мету покращити інформацію про навчання в американських вищих школах та університетах і полегшити працевлаштування молодих українських спеціалістів, які навчалися у США.

Нарешті зауважимо, що знання поширюються у світі з досить високою швидкістю, виходячи за межі бібліотек і перетинаючи кордони без жодних зусиль. Дистанційне навчання та навчання онлайн набуває нової значущості. Країни та континенти поступово приєднуються до єдиного інформаційно-освітнього простору. У світі, де знання стали виміром готовності дорослого громадянина до повноцінного життя в суспільстві, роль Інтернет-можливостей важко переоцінити. Інтернет залишається нескінченим джерелом формування і розвитку професійної діяльності [37, с. 164].

Таким чином, серед сучасних засобів навчання Інтернет-мережа займає чільне місце завдяки своїй популярності, ступеню охоплення населення, легкості застосування, багатству поданого довідкового матеріалу, можливостям пошуку, обробки і використання інформації. На заняттях з іноземної мови Інтернет-ресурси можуть бути використані для: а) збагачення знань про культуру і традиції країни, мова якої вивчається; б) розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності і підготовки до застосування мови у подальшій професійній діяльності; в) формування навичок самостійного пошуку й обробки інформації іноземними мовами; г) отримання докладного інформативного матеріалу щодо умов навчання за кордоном, поглиблення знань з іноземних мов засобами участі у міжнародних програмах, конкурсах і проектах, спрямованих на розвиток

професійної компетентності майбутніх фахівців; д) здобуття освіти європейського рівня; ж) підвищення мотивації до вивчення іноземних мов.

До перспектив цього дослідження віднесімо розробку програм навчання іноземних мов із застосуванням Інтернету, які б спиралися на широке використання Інтернет-ресурсів та із застосуванням яких процес вивчення як першої, так і другої іноземних мов було б інтенсифіковано. Відповідно, вирішення проблем правильного їх використання, знаходження й окреслення позитивних сторін і навчального ефекту не тільки задовольнило б потреби майбутніх викладачів в інформації, але й значно поліпшило і вдосконалило навчальний процес.

Швидкі темпи розвитку інформаційного простору не можуть не позначитися на процесі навчання іноземних мов (ІМ). Використання інформаційних ресурсів освітнього призначення викликають потребу переосмислення і нового розуміння навчального процесу. Інформатизація суспільства сприяє поліпшенню якості освіти, підвищенню ступеня її доступності, інформаційної інтеграції до світової співдружності. До величезної кількості освітніх інформаційних ресурсів відносять: комп'ютерні навчальні програми, електронні підручники, веб-ресурси освітнього призначення, інтелектуальні навчальні системи [38, с. 64].

Інформаційні ресурси освітнього призначення відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують результативність самостійної роботи користувачів ІМ, надають нові можливості до прояву творчості і креативності, набуття професійних навичок та вмінь.

Однією із нових технологій в освіті, що не викликає сумнівів і довела свою ефективність, є так звана e-Learning – «електронна освіта». Вона пронизує усі ланки і рівні освіти – від середньої школи до університетів і післядипломної освіти, а також у період самоосвіти.

Розробники технології e-Learning вважають її новою філософією освіти і пояснюють, що символ «e-» означає не тільки «електронний» – від e-Learning, але й має значення:

- Excellent: – чудовий;
- Enhanced – більш якісний, посилений;
- Emotional – емоційний;
- Extended – широкий, збільшений;
- Enthusiastic – захоплений, сповнений ентузіазму;
- Energetic – сповнений енергії.

Застосування інформаційних електронних ресурсів і технологій у процесі вивчення і викладання ІМ сприяє:

- створенню і керуванню змістом занять з ІМ;
- підвищенню та активізації пізнавальної діяльності викладачів та студентів;
- створенню цільових груп і поширенню навчальної інформації;
- реалізації компетентнісного, особистісно-діяльнісного та автономного підходів до навчання ІМ;
- забезпеченню індивідуалізації та диференціації навчання і викладання ІМ з урахуванням індивідуальних особливостей суб'єктів навчального процесу;
- покращенню організації самостійної роботи з вивчення ІМ;
- організації он-лайн тестування та обробці їх результатів;
- підвищенню мотивації до оперування великим обсягом інформації, комплексному впливу на канали сприйняття особистості;
- забезпеченню необмеженої кількості виконання завдань різного типу і здійсненню зворотного зв'язку;
- організації колективної роботи студентів для виконання певних навчальних завдань;
- трансформації стилю навчання – від накопичувального до навчання умінь здобувати знання, опрацювати та використовувати інформацію.
- миттєвому зворотньому зв'язку між користувачем та засобом ІТН;
- комп'ютерній візуалізації навчальної інформації про об'єкти або закономірності явищ, що відбуваються як в реальному часі, так і віртуально;
- архівному зберіганню значного обсягу інформації з можливістю її передачі, а також легкого доступу і звертання користувача до центрального банку даних;
- автоматизації процесів обчислювально інформаційно-пошукової діяльності, а також опрацюванню результатів навчального експерименту з можливістю багаторазового повторення фрагментів або самого експерименту;
- автоматизації процесів інформаційно-методичного забезпечення організаційного управління навчальною діяльністю і контролю за результатами засвоєння.

Реалізація вищезгаданих можливостей ІТН дозволяє організувати такі види діяльності під час викладання іноземних мов у вищих немовних закладах освіти [39, с. 287]:

- ресстрація, збір, накопичення, зберігання, обробка інформації про об'єкти, що вивчаються;
- в явищах, процесах, у тому числі реально існуючих, і передача значних об'ємів інформації, представленої в різних формах;
- інтерактивний діалог – взаємодія користувача з програмною (програмно-апаратною) системою, що характеризується, на відміну від діалогового, реалізацією більш розвинених засобів ведення діалогу;
- управління реальними об'єктами (наприклад, навчальними програмами, що відтворюють реальні комунікативні ситуації);
- управління відображенням на екрані моделей різних об'єктів, явищ, процесів, у тому числі і реально існуючих;
- автоматизований контроль (самоконтроль) результатів навчальної діяльності, корекція, тренування, тестування.
- ІТН дозволяють будувати процес навчання іноземних мов таким чином, що [40, с. 95]:
- у зміст навчання включається вивчення стратегій розв'язування задач, у тому числі творчих;
- забезпечується аналіз і засвоєння студентом своєї власної діяльності;
- зміст професійного навчання будується з урахуванням реальних комунікативних ситуацій.

Використання засобів ІТН у навчальному процесі впливає на методичну систему викладання іноземних мов на всіх її рівнях:

- на рівні цілей навчання – з'являється мета підготовки студентів до умов інформаційного суспільства;
- на рівні змісту навчання – виникає потреба введення в процес навчання нового змісту прикладного характеру та перегляду попереднього змісту;
- на рівні методів навчання – дозволяє ширше застосовувати продуктивні, розвивальні методи навчання дослідницького характеру;
- на рівні організаційних форм – впровадження таких прогресивних форм навчання, як колективно-розподільних, групових та індивідуально-диференційованих.

Застосування ІТН дає можливість значно розширити і поглибити зміст навчання іноземних мов.

Це досягається завдяки:

- можливостям унаочнення змісту, поєднання різних модальностей подання інформації;
- наданню студентам можливості користуватися значним обсягом інформації, вироблення корисних дослідницьких навичок;
- використання ІТН, побудованих на ідеях штучного інтелекту.

Варто зазначити, що у процесі застосування ІТН відбувається інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу [41, с. 78]:

- підвищення ефективності і якості процесу навчання за рахунок реалізації можливостей ІТН;
- забезпечення спонукальних мотивів (стимулів), що обумовлюють активізацію пізнавальної діяльності (наприклад, за рахунок комп'ютерної візуалізації навчальної інформації, використання ігрових ситуацій, можливості управління, вибору режиму навчальної діяльності);
- поглиблення міжпредметних зв'язків за рахунок застосування сучасних засобів обробки інформації, в тому числі і аудіовізуальної, у вирішенні завдань з різних областей.

Особливої уваги заслуговує використання ІТН під час проведення контролю з іноземної мови.

Для ефективного моніторингу і управління якістю навчальних досягнень необхідним є механізм, який забезпечив би отримання інформації постійно. Необхідний комплексний підхід до автоматизації тестування. Комп'ютерне тестування охоплює весь технологічний цикл масового контролю рівня навчальних досягнень. Він забезпечує регулярний і об'єктивний контроль рівня навчальних досягнень за короткий термін, виключає вплив людського фактору на результати контролю. При проведенні моніторингу істотно підвищується увага до певних характеристик якості самого тесту як засобу дослідження. Його стандартизованість визначає рівень технологічності та можливість застосування єдиного підходу до процедури проведення, вимірювання рівня знань. Саме стандартизований тест має стати вимірником, об'єктивним засобом оцінки реальних досягнень рівня та якості засвоєння освітнього стандарту студентами.

Варто також зазначити, що технології комп'ютерного контролю знань студентів ґрунтуються на комп'ютерних

контролюючих програмах, які дозволяють викладачам іноземних мов проводити поточний і підсумковий контроль знань і вмінь, а також відповідних способів навчальної діяльності студентів, набутих ними у процесі навчання іноземної мови. Як правило, це тестові програми з вибором відповіді. Ці програми дозволяють оперативно оцінити й проаналізувати знання великих груп студентів та надрукувати результати на принтері. Деякі програми забезпечують статистичну обробку відповідей студентів, що дозволяє викладачу зрозуміти, які розділи курсу вимагають більш якісного опрацювання або повторення.

Запропонований підхід виділення інваріантів навчального процесу з іноземної мови дозволяє здійснити таку попередню обробку навчального матеріалу, яка дає змогу створити широкий спектр комп'ютерних програм діагностичного, оцінювального та корекційного характеру. Для цього під час вивчення лексичної чи граматичної одиниці виділяється група способів навчальної діяльності, правильне виконання яких студентом свідчить про засвоєння даної одиниці на репродуктивному пізнавальному рівні [42, с. 765].

На основі виділеної структури поняття розробляються тестові діагностичні завдання, які використовуються у побудові програм для поточного контролю за формуванням основних лексичних чи граматичних одиниць, пов'язаних з ними коригуючих програм, а також програм тематичного контролю.

Більш перспективними є різноманітні модифікації комплексних тестових контролюючих програм, реалізованих у вигляді універсальних комп'ютерних оболонок, наповнення яких може бути різноманітним і визначається викладачем. Такою є оболонка програми Тестування, яку можна застосувати у вищих навчальних закладах під вивченні іноземної мови [43, с. 68].

У системах комп'ютерного тестування знань з іноземної мови найчастіше зустрічаються такі форми завдань [43, с. 70]:

- завдання одноразового вибору (single choice), складені з завдання і кількох варіантів відповіді, серед яких лише один є вірним (екзаменований може вибрати один варіант);
- завдання багаторазового вибору (multiple choice), які складаються з завдання і кількох варіантів відповіді, серед яких один або більше є вірні (екзаменований може зазначити довільну кількість варіантів);
- завдання типу так/ні (yes/no), в яких екзаменований вказує чи твердження або вислів є вірним (воно може розглядатися як

особливий випадок завдання одноразового вибору з двома варіантами відповіді);

- завдання короткої відповіді (short text/short answer) – в завданні є принаймні одна прогалина, яку екзаменованим повинен заповнити правильною відповіддю (розглядаються також як завдання з доповненнями);

- завдання, які базуються на списках вибору чи впорядкування (sequencing), вірній асоціації варіантів (matching);

- мультимедійні завдання, які ґрунтуються на графічних об'єктах, наприклад перетягування (drag and drop), вказання (hot spot), а також завдання, які базуються на симуляторах [43, с. 100].

Можна також виділити системи тестування, в яких використовують завдання з довшими відповідями (long answer for surveys) для перегляду викладачем. Однак, вони не підходять для швидкого, миттєвого повідомлення результатів, оскільки алгоритми їх оцінки функціонально не узагальнені, хоча, звичайно, можна вказати на певні досягнення в цій галузі. Така форма тестування також заслуговує на увагу, особливо у випадку, коли маємо справу з навчанням виду blended-learning [44, с. 435], в якому активну роль відіграє викладач.

У більшості випадків завдання в системах тестування є статичними, тобто зміст і форма завдання є однаковими для кожного екзаменованого, який його розв'язує. Проте можна вказати також підходи, в яких завдання в певному сенсі є динамічними. Це може бути пов'язане з тим, що деякі вхідні параметри завдання, від яких залежить його розв'язок, обираються методом жеребкування.

Прикладом системи, яка дає можливість динамічно генерувати завдання, є система WebTest, в якій автори використали концепцію мови, що є розширенням HTML і дозволяє описувати завдання у формі коду. Такий підхід призначений, перш за все, для опису завдань з розв'язками, які ґрунтуються на математичних обчисленнях. У деяких інших системах автоматичного тестування, наприклад, EQL I-Assess, а також Macromedia Authorware передбачено можливість визначення змінних в питаннях і відповідях на них, величини яких можуть визначатись випадково, а в системі Maple передбачено можливість визначення завдань на базі математичних формул.

Використання комп'ютерного тестування у викладанні іноземних мов може допомогти організувати контрольну-оцінювальну процедуру і вдосконалити навчальний процес. Основні переваги

комп'ютерного тестування: відсутність фактору суб'єктивності під час перевірки тестів, можливість швидко редагувати і доповнювати банк тестових завдань, зменшення витрат часу під час проведення тестування, широка варіативність завдань, надання студентіві можливості самоперевірки засвоєння матеріалу (система мережного доступу). Основні напрямки в сучасних дослідженнях проблем методики комп'ютерного тестування: розробка комп'ютерного дистанційного тестування; створення банків тестових завдань і програм тестування, інтерпретація результатів комп'ютерного тестування в системі моніторингу освітнього процесу; проблеми комп'ютерної лінгводидактики і застосування комп'ютерного тестування у навчанні іноземним мовам; алгоритми і методика підготовки комп'ютерних тестів.

Комп'ютерне тестування можна вважати одним із сучасних методів викладання іноземної мови. Цей метод не відмінняє індивідуальний вклад педагога в організацію та контроль навчального процесу, а допомагає його вдосконалити, автоматизувати систему оцінювання та контроль знань та підвищити її якість. Ефективне використання комп'ютерного тестування студентів немовних факультетів ставить перед викладачем проблему розробки та наукового обґрунтування теоретичної моделі тестування, формування її основних компонентів.

Однак існують певні проблеми відносно ефективного застосування і впровадження комп'ютерного тестування у вищих навчальних закладах, пов'язаних з різними факторами: матеріальна база вищих навчальних закладів, розробка чіткої системи використання даного методу тощо.

Використання комп'ютерних технологій можна спрямувати не лише на контроль знань студентів, але й на їх поглиблення. Створення спеціальних програм для формування в студентів мовної компетенції в рамках професійного спрямування, використання мережі Інтернет навчальному процесі, розробка проектів, презентацій з використанням комп'ютерних технологій та інтернет-ресурсів допоможе мотивувати та зацікавлювати студентів у вивченні іноземних мов. Поєднання застосування згаданих засобів у викладанні іноземної мови з використанням сучасних інформаційних технологій – це один із шляхів підвищення мотивації студентів, адже для сучасної людини оволодіння навиками користування комп'ютером, пошуку необхідної інформації в Інтернеті є невід'ємними факторами професійної самореалізації. Обговорення підготовленого студентом матеріалу з

використанням мережі Інтернет, дискусії, рольові ігри сприятимуть ефективному формуванню навичок монологічного та діалогічного мовлення [45, с. 118].

Аудіо-мовний метод може бути використаний водночас з іншими методами у викладанні іноземної мови професійного спрямування. Цей метод можна ефективно вдосконалити за допомогою комп'ютерних технологій (розробка комп'ютерних програм для вивчення іноземної мови на основі аудіо-мовного методу).

Мова щоденного спілкування є основою аудіо-мовного методу. Рівень складності мовлення розробляється так, що початок вивчення студентами мови розпочинається з вивчення простих форм.

Основними складовими аудіо-мовного методу є ситуативні діалоги, мова щоденного спілкування, акцентування на мовленні, наголос на запам'ятовування, рольові ігри, створення діалогів, хорове та індивідуальне повторення, читання та написання для кращого запам'ятовування та ін.

Аудіо-мовний метод спонукає студентів використовувати іноземну мову комунікативним способом. Студенти є імітаторами моделі викладача або аудіокасет, які він приносить, щоб здійснити презентацію матеріалу. Новий словниковий запас та структури презентуються за допомогою діалогів та текстів, імітації та повторення; тренування засноване на зразках, представлених у діалогах та текстах. Граматика стимулюється за допомогою прикладів, чіткі граматичні правила не рекомендуються. Культурна інформація контекстуалізована у діалогах та текстах або представляється викладачем. Читання та письмова робота засновані на усній роботі, виконаній раніше.

Звичайно, ефективність даного методу може бути різною залежно від рівня та індивідуальних особливостей засвоєння студентами нового матеріалу. Також виникає вагоме питання стосовно надолуження відставання у часі між усною та письмовою роботою, оволодіння достатніми знаннями з граматики іноземної мови. Використання аудіо-мовного методу в рамках професійної орієнтації студентів – це один з перспективних способів навчання діалогічному та монологічному мовленню.

Важливими є різноманіття у викладанні іноземних мов, модулювання ситуацій, наближених до реальних, в яких студенти мали б можливість використати набуті знання та навички, що може допомогти викладачеві донести до студентів важливість оволодіння іноземною мовою. Для досягнення позитивного результату

використання найрізноманітніших методів викладання іноземної мови повинне супроводжуватись індивідуальним психолого-педагогічним підходом, врахуванням викладачем індивідуальних особливостей кожного студента і групи загалом.

Вищезгадані методи викладання іноземної мови не є, звичайно, повним списком сучасних методів викладання іноземної мови, що застосовуються або можуть бути застосовані на практиці, однак вони можуть ефективно доповнити сучасну методіку викладання англійської мови професійного спрямування [46, с. 53].

Підсумовуючи, можна вказати основні напрями використання ІТН у викладанні іноземних мов у вищих немовних закладах освіти:

1. Застосування ІТН як засобу навчання, завдяки чому удосконалюється процес викладання іноземних мов, що підвищує його ефективність та якість. При цьому забезпечується:

- реалізація можливостей програмно-методичного забезпечення сучасних персональних комп'ютерів в цілях подачі знань, моделювання навчальних ситуацій, здійснення тренування, контролю за результатами навчання;
- використання об'єктно-орієнтованих програмних засобів або систем (наприклад, системи підготовки текстів, різноманітних завдань) в цілях формування культури навчальної діяльності;
- реалізація можливостей систем штучного інтелекту в процесі вживання навчальних інтелектуальних систем.

2. Використання ІТН як інструменту пізнання навколишнього світу і самопізнання.

3. Використання ІТН як засобу розвитку особистості студента.

4. Використання ІТН як об'єкту вивчення.

5. Використання ІТН як засобу інформаційно-методичного забезпечення і управління навчально-виховним процесом, навчальними закладами, системою навчальних закладів.

6. Використання ІТН як засобу комунікацій в цілях розповсюдження передових педагогічних технологій.

7. Використання ІТН як засобу автоматизації процесів контролю, корекції результатів навчальної діяльності, комп'ютерного педагогічного тестування і психодіагностики.

8. Використання ІТН як засобу автоматизації процесів обробки результатів дослідження, а також управління навчальним устаткуванням.

9. Використання ІТН як засобу організації інтелектуального дозвілля, розвиваючих ігор.

1.3. Особливості викладання іноземної мови на економічних факультетах із використанням комп'ютерних та мережних технологій

У сучасних наукових працях, підручниках і посібниках І Боднар, В.І. Малімон, Т.І. Коваль, А.А. Чухно, Е.С. Полат [23, 31, 33; 47; 48] зосереджені новітні тенденції, які характеризують навчальну діяльність вчителя та викладача поземної мови. Виникає проблема сучасного методичного стандарту, а саме - концепція навчання, методи, принципи і прийоми навчання, відбір мовленнєвого матеріалу і навчальної тематики, ефективність навчальної роботи.

Одна з вимог до сучасної вищої школи – студенти повинні не тільки опанувати програму комплексу навчальних дисциплін, але і модель дії спеціаліста в тій чи іншій сфері професійної діяльності (ситуації).

Для відпрацювання такої узагальненої моделі дій спеціаліста, а також найбільш типових ситуацій майбутньої професійної діяльності, використовуються різні методи навчання іноземної мови.

Хоча методи відрізняються як формою проведення занять, так і завданнями, які необхідно вирішувати в навчальному процесі, вони мають спільні цілі:

- активізувати сприйняття матеріалу в навчальному процесі;
- відтворити реальні професійні ситуації та фрагменти майбутньої професійної діяльності з використанням відповідного лексичного та граматичного матеріалу.
- прищепити студентам навички творчого аналізу фактичного матеріалу;
- виховати у студентів системне мислення, що включає комплексне розуміння ситуації, що склалася;
- оволодіти методами моделювання ситуацій, наслідків прийняття рішень, здійснення дій.

При викладанні матеріалу слід звернути увагу на: індивідуальний підхід (student – centred teaching), самостійну роботу (self – directed Learning), опрацювання індивідуальних проєктів з використанням різноманітних посібників (resource – based teaching), творчість викладача (self – initiated teaching) [49, с. 8].

Що ж до використання інформаційних технологій саме під час самостійної аудиторної та позааудиторної роботи, то перед студентам відкривається можливість самостійно обирати професійно спрямований навчальний матеріал, рівень його складності, приймати

незалежні рішення у процесі навчальної діяльності, самостійно регулювати обсяг і темп роботи, що виконується.

Навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей із використанням комп'ютерних засобів навчання базується на застосуванні персонального комп'ютеру. За допомогою комп'ютерних засобів поряд із текстовою інформацією, яка репрезентується у різній формі (сторінки книги, газетної статті, календарної сторінки), на екран може подаватися різна графіка (статичні зображення – кольорові малюнки, фото, таблиці, схеми тощо; динамічні зображення – відеофрагменти, анімація) і звук (озвучені фрагменти текстів, коментар до малюнків чи фотографій, музика, функціональні звуки та шуми) [23, с. 221]. Багатьом комп'ютерним засобам навчання, особливо електронним енциклопедіям та словникам, притаманне використання гіпертекстової технології.

Гіпертекстова технологія набула поширення завдяки можливостям створення гіпертексту за допомогою мови HTML (англ. Hyper Text – надвеликий, збільшений текст, Hyper Text Markup Language – гіпертекстова мова розмітки). Гіпертекст – це здатність поєднувати в єдиний смисловий ланцюжок інформацію різного виду, яка може розміщуватися не лише в різних файлах, а й на різних комп'ютерах. Він містить текстові елементи, які об'єднані тематикою і ґрунтуються на асоціативних зв'язках – гіперзв'язках, що пов'язують текстові елементи в єдине ціле. Використання гіпертексту робить можливим багаторівневий розподіл навчального матеріалу, при якому на верхньому рівні знаходиться найбільш істотна інформація, а доступ до більш низького рівня надається по запиті.

Існує багато різновидів комп'ютерних засобів навчання, які мають певні особливості під час їх застосування в навчанні майбутніх менеджерів створення професійних проєктів: електронна енциклопедія, електронний посібник, комп'ютерні навчальні програми.

За своєю тематикою енциклопедії можуть бути загальноосвітніми, тобто містити інформацію з різних галузей знань і напрямів людської діяльності, або тематичними, які містять особливі відомості про певні країни (регіони) та їхні туристичні об'єкти (наприклад, енциклопедія історії США, енциклопедія визначних пам'яток Великої Британії та ін.). Така інформація подається здебільшого іноземною мовою великими блоками, з яких необхідно вибрати найсуттєвіші та найцікавіші факти та відомості.

На сьогодні активно розробляється проблема створення електронних посібників «як спеціалізованих інтерактивних комп'ютерно-орієнтованих засобів організації самонавчання студентів (наодинці чи під керівництвом викладача) у процесі їхньої самостійної навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням майбутнього фаху, етапу навчання, робочих програм дисциплін, деталізації форм і видів навчальної діяльності, методів і підходів до навчання та визначених стратегій керування навчально-пізнавальною діяльністю» [50, с. 124].

Численні види електронних посібників та навчальних програм виконують різні функції, займаючи певне місце в системі засобів навчання. Однак усі вони повинні відповідати певним вимогам, зокрема:

- створювати безперервне мовленнєво-комунікативне навчальне середовище, яке передбачає максимальне застосування інтерактивних можливостей сучасної комп'ютерної техніки;
- стимулювати в умовах цього навчального середовища всі види активності студентів, які відповідають активному і осмисленому володінню мовою і мовленням (читання, писання, переклад, породження мовлення, аудіювання тощо), з наголосом на комунікативні аспекти мовленнєвої діяльності;
- оптимально розподіляти функції управління навчальною діяльністю між студентом і комп'ютером, передавати деякі функції управління студентам (зокрема, вибір послідовності як навчального матеріалу, так і комунікативних задач);
- містити набір не фіксованим завдань, а таких завдань, що можуть конструюватися з певних блоків і обиратися студентом відповідно до бажання, самооцінки рівня володіння мовленням тощо;
- надавати можливість студентам обирати тематику комунікації, що відповідатиме широті і глибині створеного навчального середовища, а також можливість вибору типу, форми і рівня складності зворотного зв'язку, його оперативне надавання;
- допомагати в індивідуалізованій формі (за вибором студента), як за якістю і кількістю, так і за часовими параметрами (студент може звернутися за допомогою з усього програмного матеріалу у будь-який момент роботи);

- розвантажувати студентів від рутинної роботи, що передбачає максимально спрощене введення студентом як запитів, так і відповідей;
- презентувати мультимедійний, візуалізований характер комп'ютерного навчального середовища, орієнтований на активізацію інтелектуальних і емоційних складових і, відповідно, на активне і глибоке запам'ятовування та відтворення матеріалу [51, с. 81].

Використання комп'ютера і мультимедійних засобів допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід в навчанні, забезпечує індивідуалізацію і диференціацію з урахуванням особливостей студентів, їх рівня знань.

Існуючі сьогодні програмні засоби, такі як електронний підручник, тренажер, електронна програма тестування, комп'ютерні моделі аналізу і оцінки знань, дозволяє виводити на екран комп'ютера інформацію у вигляді тексту, звуку, відео-зображення, ігор. Навчання за допомогою комп'ютера дає можливість організувати самостійну роботу кожного студента. Підбір навчальних програм залежить, перш за все, від поточного навчального матеріалу, рівня підготовки студентів і їх здібностей.

Навчальна комп'ютерна програма є інструментом, який організовує самостійну роботу студентів і управляє нею, особливо в процесі тренувальної роботи з мовним і мовленнєвим матеріалом. Це і визначає характер використовуваних вправ і методичних прийомів. Найчастіше використовуються такі типи навчальних завдань:

1. Питання – у відповідь діалог.

Суть роботи студента полягає в тому, щоб дати прямі відповіді на питання комп'ютерної програми, використовуючи як основу і схему мовний матеріал, що міститься в питанні.

2. Діалог з вибірковою відповіддю.

Для відповіді студент вибирає один з ряду запропонованих варіантів.

3. Діалог з вільно конструйованою відповіддю.

Такий діалог забезпечується програмою зі всіма можливими варіантами відповідей на кожне поставлене комп'ютером питання, з тим, щоб останній міг «дізнатися» і оцінити правильність відповіді.

4. Вправи на заповнення пропусків.

Комп'ютер пропонує студенту текст або окремі речення з пропусками. Необхідно заповнити пропуски, використовуючи підказку у вигляді українських слів, які потрібно перекласти іноземною мовою і

вжити в потрібній формі. Можна також заповнити пропуски словами або словосполученнями, вибираючи їх із запропонованих комп'ютером.

5. *Вправи для самоконтролю володіння словником.*

Можливі варіанти таких вправ:

- а) комп'ютер пропонує список слів для перекладу;
- б) комп'ютер пропонує співвіднести два списки слів і знайти еквівалентні пари цих слів в обох мовах;
- в) комп'ютер пропонує співвіднести два списки іноземних слів і встановити пари синонімів або антонімів;
- г) комп'ютер пропонує список іноземних слів і перелік дефініцій цих слів. Студенту потрібно з'єднати кожне слово з відповідною йому дефініцією [52, с. 468].

Розглянемо деякі комп'ютерні програми (із зарубіжного досвіду комп'ютерного навчання):

1) Wordstock (програма для роботи із словником) – Програма для самостійного складання словника. Студент може записати до 1000 слів з їх визначеннями і прикладами. У будь-який час він може подивитися слово або перевірити своє знання лексики: на екрані демонструються певні слова, після чого слідує питання про саме слово. Приклад з пропуском служить підказкою. Програма дуже проста в роботі і є ідеальною для індивідуального навчання, а також для занять в групі й обміні інформацією.

2) Matemaster (програма підбір відповідностей). Це універсальна програма має постійний попит. Студент повинен правильно з'єднати лексичні одиниці правої і лівої колонок. Вибір проводиться шляхом проглядання обох колонок з використанням стрілок – індикаторів. Друкуючий пристрій дозволяє розмножити вправи на папері для індивідуальної і класної роботи.

Зупинимося на деяких особливостях навчальних комп'ютерних програм:

1) потребує більшого в порівнянні з іншими засобами навчання, наприклад, підручником, часу і трудомісткості розробки;

2) необхідність участі в підготовці навчальних матеріалів фахівців різного профілю, у тому числі і технічного;

3) розробка розгалуженої інформаційної бази: відбір і організація довідкової, консультуючої і коректуючої інформації [53, с. 33].

Коротко розглянемо кожний з пунктів. Оскільки комп'ютер створює умови для індивідуалізованого навчання, що проводиться в

діалоговому режимі, обсяг матеріалів, що готуються, для навчальної комп'ютерної програми значно розширюється. Так, крім інваріанта, скажімо, вправи (можливо і матеріалу для презентації) необхідно створювати варіанти вправ, кількість яких визначається складеною авторами моделлю комп'ютеризованого навчання з обраної теми і які розраховані на різні категорії студентів з урахуванням їх індивідуальних характеристик щодо рівня володіння матеріалом, в способах і темпах засвоєння і т.д. Звідси витікає наступна вимога – розробити: а) засоби (блоки) діагностики помилок, що допускаються в ході комп'ютеризованого самостійного заняття; б) засоби визначення індивідуальних особливостей студента. Крім того, на етапі підготовки комп'ютерної програми складається так званий сценарій комп'ютерної програми.

Під сценарієм ми розуміємо сукупність матеріалів:

1) лінгвометодичне забезпечення (відібраний і спеціальним чином організований мовний, мовленнєвий і комунікативний матеріал);

2) блок-схема майбутньої програми (мається на увазі логічний алгоритм) з визначенням умов вибірки з пам'яті комп'ютера і пред'явлення на екрані необхідної в даний момент інформації;

3) вказівки для програміста щодо розташування інформації на екрані монітора;

4) перелік параметрів, з яких повинна фіксуватися і накопичуватися в пам'яті комп'ютера статистична інформація.

Необхідно також указувати, яка інформація і в який момент роботи програми (у якому вигляді) повинна пред'являтися студенту, а яка – тільки викладачу. Інформація за наслідками роботи студента може бути представлена викладачу у вигляді «картотеки» типових помилок або протоколу роботи окремого студента за певний час навчання за допомогою даної навчальної комп'ютерної програми.

Крім вказаних параметрів в сценарій комп'ютерної програми включають інструкцію з використання комп'ютерної графіки, кольору і звукових (музичних) ефектів з описом їх функцій в кожному конкретному комп'ютеризованому матеріалі.

Наступною особливістю навчання майбутніх економістів написання текстових професійних робіт є створення бази даних мультимедійної інформації проектів на основі зібраної ними інформації. Порівняння та управління інформацією є важливим завданням компанії. Інформація повинна бути ґрунтовною, а також регулярно перевірятися та оновлюватися.

Таким чином, будь-яка компанія починає підготовку до застосування стратегії комплексної інформаційної системи, при якій єдине джерело інформації може використовуватися як для внутрішнього користування, так і для зовнішнього в мережі та в партнерстві з третіми особами (наприклад, туроператорами, перевізниками).

Питання інтеграції мережі Інтернет у навчальний процес, застосування його в навчанні майбутніх економістів створення професійних проектів видається нам актуальним, оскільки пов'язане з використанням веб-сервісів (послуг) мережі Інтернет, найбільший інтерес з яких представляють WWW (World Wide Web) – послуга прямого доступу, e-mail (електронна пошта), Foren або UseNet (телеконференції).

Листування електронною поштою дає унікальну можливість проводити інтерв'ю з ученими, очевидцями важливих подій і зберігати отриману інформацію для подальшого вивчення. Сервіс телеконференцій складається з безлічі тематичних телеконференцій – груп новин, що підтримуються серверами новин. Сервер новин – це комп'ютер, який може містити тисячі груп новин найрізноманітніших тематик. В обговоренні теми телеконференції може брати участь велика кількість людей незалежно від того, де вони перебувають фізично. За допомогою таких засобів можливий збір найновіших, ще не опублікованих відомостей про досягнення економіки, культури, науки, промисловості тощо.

Також багато уваги під час як аудиторної, так і позааудиторної роботи зі студентами, приділяється аудіюванню. Навчання аудіювання – це складна розумова, мнемічна діяльність, у процесі якої здійснюються сприйняття, рецепція, перцепція. Під час слухання відбуваються складні розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування та ін. Процес аудіювання є важким засобом отримання інформації, що пов'язано з умовами сприйняття інформації, та зі складністю психічних процесів, що протікають при аудіюванні. Складність обробки мовленнєвого сигналу полягає у одночасному сприйманні його смислового та акустичного планів. Під час аудіювання відбувається виділення і засвоєння інформативних ознак мовних і мовленнєвих одиниць, зіставлення з еталоном, що зберігається у пам'яті. Завдяки розвитку уваги та механізмів оперативної пам'яті забезпечується здатність учня утримувати у свідомості слова, словосполучення для усвідомлення всього речення або їх сукупності. Одночасно учень має утримувати у пам'яті вже

осмислені частини тексту для поєднання їх з щойно сприйнятими фрагментами.

Для успішного аудіювання необхідною умовою є розвиток мислення, яке забезпечує вдосконалення навичок ймовірного прогнозування, антиципації. Прогнозування може здійснюватися не лише на формальному рівні (за початком слова, словосполучення тощо), а й на смисловому. Взаємодія мислення і пам'яті при перекодуванні інформації становить процес осмислення сприйнятої інформації. Ефективним засобом реалізації цієї взаємодії є комп'ютер, а саме мультимедійні засоби в комп'ютерних навчальних програмах та курсах [54, с. 62].

Отже, до особливостей навчання майбутніх економістів створення професійних проектів з використанням інформаційних технологій можна віднести:

1) удосконалення системи організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів у процесі складання професійних проектів з використанням комп'ютерно-орієнтованих засобів, методів і форм навчання;

2) використання електронних енциклопедій, електронних посібників, комп'ютерних навчальних програм тощо у процесі складання професійних проектів;

3) реалізація оперативного зворотного зв'язку для кожного студента у процесі складання професійних проектів;

4) можливість створення в мережі Інтернет інформаційного наповнення домашньої сторінки фірми та нового віртуального середовища ведення комерції;

5) використання мультимедійних та гіпертекстових технологій у процесі складання професійних проектів;

6) використання веб-сервісів, зокрема WWW, електронної пошти, телеконференцій або груп новин тощо, у процесі складання професійних проектів;

7) можливість створення бази даних мультимедійної інформації компанії [55, с. 89].

Отже, безперечним є той факт, що навчання студентів економічних спеціальностей іноземної мови з використанням мережі Інтернет та комп'ютерних засобів навчання дозволяє реалізувати обґрунтований вибір найкращого варіанту навчання з погляду раціональної витрати часу, розширення й удосконалення знань студентів, формування повноцінного професійного розвитку особистості. Такі форми роботи мають великий навчальний та

методичний потенціал для перспективних напрямків здійснення навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Виходячи з логіки дослідження, визначена наступна система педагогічних умов навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей: цільове й критеріальне забезпечення процесу навчання, його змістовне забезпечення, тобто відбір і структурування відповідної освітньої програми, процесуальне (проектування й організація діяльності викладача й студентів) і методично-технологічне забезпечення.

Під час розробки методики використання Інтернет ми враховували особистісно-діяльнісний підхід, тому що особистість проявляється в діяльності, а участь студента в дослідницьких проектах з використанням Інтернет орієнтоване саме на його активну роботу. Педагогічні процеси необхідно вивчати з точки зору логіки цілісного розгляду всіх основних компонентів діяльності: цілей, мотивів, дій, операцій. Особистісний підхід має передбачає опосередковану дію зовнішніх педагогічних впливів, які переломлюються через внутрішні умови й індивідуальні якості особистості [56; 35].

У розробці моделі навчання іноземній мові студентів немовного вишу, ми спиралися на теорії особистісно-діялісного підходу З.І. Слєпкань, Е.Г. В'юшкіна, М.Ю. Кадемія й інших дослідників-фахівців.

У якості компонентів моделі використання інформаційних технологій у навчанні іноземній мові нами розглядаються: цільовий, змістовний, процесуальний, мотиваційний і результативний.

Під час проектування моделі навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей використовувалося твердження, згідно з яким основу проектування дидактичних процесів індивідуально-розвиваючої комп'ютерної освіти становлять положення про цілісність дидактичної системи. Її основним системотворчим фактором є мета, спрямована на розвиток особистості, а головним принципом функціонування – єдність соціальних, інформаційних і особистісних завдань освіти.

Проблема визначення й формулювання цілей навчання була предметом дослідження як закордонних, так і вітчизняних учених. У проектуванні й здійсненні *цільового компонента* дидактичної системи, як однієї з педагогічних умов навчання іноземній мові студентів економічних спеціальностей, ми виходили з філософського методологічного постулату (Ф.В.І. Шелінг) про те, що без осмисленої

мети немає осмисленої дії. Відомо, що цілепокладання в освітньому процесі розглядається як вибір найбільш оптимальних способів перетворення реальної педагогічної дійсності з існуючого положення в новий, необхідний стан [59, с. 187].

Для того щоб ціль нашого навчання була більш діагностичною, ми представили її у вигляді трьох взаємозалежних цілей: 1) формування особистості, здатної здійснювати професійне спілкування іноземною мовою; 2) вивчення системи іноземної мови й навчання спілкуванню цією мовою з використанням інформаційних технологій; 3) розвиток особистості майбутнього фахівця-економіста, здатного інтегрувати у світову культуру.

Мотиваційний компонент спонукує потребу в знаннях, у розвитку пізнавальної й творчої активності студентів, бажання вивчати мову, прагнення до професійного спілкування, щоб у майбутньому зв'язати свою подальшу діяльність із використанням іноземної мови. Мотиваційна сфера особистості (потреби, установки, цінності) лежить в основі будь-якої пізнавальної діяльності. Студент самостійно намагається визначити мету свого навчання, регулює цей процес і оцінює його успішність. Недолік мотивації особливо відчувається у навчанні іноземній мові. Комп'ютерні технології навчання є тими засобами, які створюють необхідні передумови для виникнення внутрішньої мотивації.

У *змістовному компоненті* ми вважаємо за доцільне посилення практичної спрямованості матеріалу, виділення сутнісних ознак досліджуваних явищ із опорою на життєвий досвід студентів. Важливо при цьому забезпечити систему знань, необхідних для формування відповідного рівня підготовки студентів економічних спеціальностей, культуру міжособистісного спілкування, де в основі лежить уміння проявляти свої власні якості й здібності, а також зберігати терпимість і повагу до індивідуальних особливостей інших людей.

Результативний компонент передбачає об'єктивність результатів навчання, підвищення якості знань на основі використання Інтернет і формування нових навичок, умінь, оцінного й творчого компонентів особистості, підвищення мотивації [60, с. 115].

Модель дослідницької роботи подано в діаграмі 1.

Діаграма 1
Модель використання інформаційних технологій у навчанні іноземної мови

У курсі навчання за основу взятий дослідницький аспект, тобто формування навичок роботи в середовищі WWW відбувається через розширення конкретного завдання. Крім того, інтегруються основні дисципліни спеціальності з інформаційними технологіями. WWW-проекти розраховані на те, що студенти отримують завдання, для виконання якого їм необхідно знайти інформацію в Інтернеті й представити потім результати свого пошуку. Структуру навчального проекту подано в таблиці 1.

Таблиця 1
Структура проектно-дослідницької діяльності

Системотворчі компоненти діяльності	Для студентів	Для викладача
<p style="text-align: center;">Мета</p> <p><i>На що спрямована діяльність?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - підвищити інтерес до вивчення іноземної мови; навчання навичок самоосвіти з використанням комп'ютерних технологій (<i>одержання знань, необхідних у професійній діяльності</i>); - розширення кола спілкування під час участі в телекомунікаційних проєктах; - розвиток комунікативних якостей 	<ul style="list-style-type: none"> - якісне освоєння змістовних ліній курсу навчання іно-земної мови; - розвиток творчої й дослідницької ініціативи студентів; - впровадження мережних технологій у навчальний процес; - навчання навичкам систематизації й структуризації інформації
<p style="text-align: center;">Мотив</p> <p><i>Задля чого здійснюється діяльність?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - посилення потреби й ролі у власній освіті; - самореалізація творчого потенціалу студентів під час вивчення іноземної мови 	<ul style="list-style-type: none"> - розширення можливостей для навчання іноземній мові (<i>комунікація, інформація й публікація</i>); - створення умов для дослідницької діяльності (<i>підготовка комп'ютерів до роботи в середовищі</i>

<p>Операція <i>Якими способами, прийомами реалізується діяльність?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - пошук інформації релевантної інформаційним потребам (<i>знайомство з пошуковими системами, принципами збору й класифікації інформації</i>); - накопичення навчальної інформації на комп'ютері (<i>аудіо, відео, текст</i>); - аналіз навчальної інформації, виявлення головного в змісті матеріалу; - читання автентичного тексту, що містить незнайомі слова, знаходження в тексті головної ідеї; - складання усного висловлення на основі знайденого матеріалу, розвиток уміння висловлювати свою думку; - виділення значеннєвих елементів проектної ідеї; - вибір дизайну, стилю відповідного до основної ідеї проекту; - створення додаткових атрибутів (<i>анімація, звуковий супровід</i>). 	<p><i>Інтернет</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> - добір тем для проектної діяльності; - надання допомоги в уточненні мети; - підготовка інструкцій з організаційних питань; - пошук необхідної навчально-методичної інформації в мережі Інтернет (<i>веб-адреси</i>); - аналіз, синтез, виявлення головного в змісті знайденої інформації; - ведення персональних баз даних (<i>успішність студентів, рух по персональній освітній траєкторії</i>); - консультування; - організація проведення проміжного і підсумкового контролю; - організація читань, конференцій.
---	--	---

Виконання навчального проекту доцільно провести в кілька етапів.

На першому етапі експерименту здійснюється введення в проєкт, тобто обговорення теми; постановка мети й моделювання

діяльності індивідуальної й групової роботи; розробка структури проекту; формування навичок роботи з комп'ютером і з мультимедіа-програмами; використання комп'ютерних програм, що активізують пізнавальну активність; визначення підсумкового продукту й способу презентації.

На другому етапі експерименту на заняттях *формування навичок* ведеться робота з ресурсами Інтернет, тобто відбувається пошук, збір і аналіз інформації для вирішення проблеми й розкриття теми, підготовка змістовної частини проекту. Освоюються методи пошуку тематичного матеріалу. За допомогою пошукових систем студенти знаходять автентичну інформацію й зберігають її на дискеті. Ведеться обговорення навчальної інформації в групах. Ознайомлення й тренування мовного матеріалу в усній і письмовій формах проводяться паралельно із уведенням лексики не тільки тематичного, але й нетематичного характеру, тому що це необхідно для реалізації проекту. При цьому учасники дослідження вчаться виявляти головне в змісті навчальної інформації й готують матеріали для презентації.

На третьому етапі експерименту на заняттях *удосконалення навичок* триває розкриття теми на основі аналізу й класифікації зібраного матеріалу. Обговорюється зібрана інформація в групах, розвивається діалог студентів з викладачем. Тренування мовного матеріалу в усній і письмовій формах приводить до позитивних результатів: *розвиток умінь і навичок ведення банківської й ділової переписки, робота з діловою документацією англійською мовою, знайомство з газетними й журнальними публікаціями англомовних країн, а також інформації від провідних світових інформаційних агентств*. На цьому етапі розвиваються навички читання, писання, діалогічного й монологічного мовлення, аналізується граматичний і лексичний матеріал, проводяться часові й модальні трансформації тексту. Особлива увага приділяється роботі над вимовою, дикцією, виразністю мовлення, емоційною забарвленістю голосу, виразністю міміки й жестів.

Накопичення мовного досвіду і мовних засобів здійснюється від етапу до етапу проекту. Це створює умови для переносу сформованих умінь на новий матеріал і сприяє розвитку й удосконаленню іншомовного мовлення.

На заключному етапі експерименту на заняттях *розвитку вмінь* студенти обговорюють виконані проекти від кожної групи, розглядають позитивні й негативні сторони роботи й роблять повідомлення про оцінку проектів. Оцінювання навчального проекту

включає наступні параметри контролю відповідей: логічна зв'язаність відповіді, наявність ясного плану викладу, багатство словникового запасу, наявність синонімів, антонімів, фразеологізмів, ідіом, вимова, швидкість мовлення, виразність, емоційність, граматичне оформлення (*уживання артиклів, порядок слів, різноманітність модальних і часових форм, використання складнопідрядних і складносурядних речень*).

Перераховані вище етапи відбивають уявлення про природу творчої діяльності, яку не завжди вдається реалізувати на практиці в процесі традиційного навчання. Подібним чином організована робота сприяє розвитку іншомовної компетенції студентів, реалізує комунікативну спрямованість навчання, підвищує емоційний тонус занять, забезпечуючи тим самим мотиваційну складову навчального процесу на будь-якому етапі освіти. Позиція викладача – це позиція *консультанта, що здійснює допомогу завдяки створенню ситуації, що сприяє самоствердженню студента й допомагає йому реалізувати, виявити, розкрити себе.*

Використання інформаційних технологій змінює певною мірою зміст освіти. Це пов'язано з переходом на якісно новий рівень організації й презентації навчальної інформації.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1. Методика формування професійно компетентної особистості фахівців торговельно-економічної сфери засобами сучасних інформаційних технологій

Підготовка фахівців торговельно-економічних спеціальностей з поглибленим фахово спрямованим вивченням іноземної мови стала однією із найважливіших складових системи вищої освіти промислово розвинутих країн. Один із шляхів вдосконалення навчання іноземній мові у вищих технічних навчальних закладах вбачається в широкому використанні в навчальному процесі засобів сучасних інформаційних технологій, які дозволяють накопичувати, опрацьовувати, передавати великі обсяги інформації, відкривають широкі перспективи щодо розширення теоретичної бази знань та надання результатам навчання практичного значення.

У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти описуються загальнорекомендовані рівні володіння іноземною мовою для досвідченого користувача, для незалежного користувача а також для елементарного користувача. Оскільки набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності передбачає професійне володіння іноземною мовою, розглянемо більш детально загальнорекомендовані рівні володіння іноземною мовою для досвідченого користувача. Тут передбачається два рівні.

Зазначено, зокрема, що користувач іноземною мовою першого рівня може розуміти без утруднень практично все, що чує або читає. Може вилучити інформацію з різних усних чи письмових джерел, узагальнити її та зробити аргументований виклад у зв'язній формі. Може висловлюватись спонтанно, дуже швидко і точно, диференціюючи найтонші відтінки смислу у досить складних ситуаціях.

Користувач іноземною мовою другого рівня може розуміти широкий спектр досить складних та об'ємних текстів і розпізнавати імпліцитне значення. Може висловлюватись швидко і спонтанно без помітних утруднень, пов'язаних з пошуком засобів вираження. Може ефективно і гнучко користуватись мовою у суспільному житті,

навчанні та з професійними цілями. Може чітко, логічно, детально висловлюватись на складні теми, демонструючи свідоме володіння граматичними структурами, конекторами та зв'язними програмами висловлювання [61, с. 44].

Огляд наукових робіт, присвячених вивченню питання змісту освіти, дозволяє виділити чотири основні його компоненти, а саме, досвід пізнавальної діяльності, досвід виконання відомих способів діяльності, досвід творчої діяльності, досвід ставлення до навколишньої дійсності у формі ціннісних орієнтацій. Отже, зміст повинен охоплювати види знань, які характерні певній сфері діяльності, як, наприклад, основні поняття і терміни, без яких неможливо розуміти суті певного виду діяльності, факти повсякденної діяльності, знання про способи діяльності тощо. Одним з основних факторів, який зумовлює формування змісту, є система потреб (соціальних і особистісних), яка повністю пов'язана з системою цілей. До об'єктивних факторів, які безпосередньо впливають на зміст, належать також соціальні та наукові досягнення.

Аналіз рівнів володіння іноземною мовою для досвідченого користувача доводить узгодженість компонентів змісту в загальнорекомендованих рівнях володіння мовою. Перший рівень володіння іноземною мовою характеризує ступінь точності, легкості та невимушеного користування мовою. Даний рівень не передбачає досягнення компетенції носія мови або наближену до неї. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти передбачають такі дескриптори для даного рівня: точно передає більш тонкі відтінки значення, вживаючи, зі свідомою правильністю, широкий спектр модифікаційних схем; широко користується ідіоматичними зворотами та колоквіалізмами з усвідомленням конотативного рівня значення; повернення назад і перебудова при зіткненні з трудностю настільки плавні, що співрозмовник ледь-ледь це помічає.

Для другого рівня, який називають «Ефективна оперативна компетенція», характерним є доступ до широкого кола мовних засобів, що робить можливою швидку, спонтанну комунікацію. Користувач мови може висловлюватись швидко та спонтанно, майже не докладаючи зусиль. Має великий лексичний запас і добре ним користується, що дає можливість швидко «закрити прогалини» за допомогою інших формулювань. Пошуки виразів або зміни стратегій тут ледь помітні; лише концептуально складний предмет спілкування може перешкодити природному, плавному потоку мовлення. З огляду на це, можна стверджувати, що метою поглибленого навчання

професійно спрямованій іноземній мові у вищих навчальних закладах є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, так і набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності. У програмі з англійської мови для вищих навчальних закладів зазначено, що студентам – майбутнім фахівцям – необхідно набути як професійної компетенції, так і комунікативної іншомовної компетенції. В даному випадку йдеться про набуття необхідних знань, умінь та навичок користування іноземною мовою.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що компетентність – це здатність приймати рішення, нести відповідальність за їхні наслідки у різних галузях діяльності. Компетентність поєднує фізичні та інтелектуальні якості особистості. Іншими словами, компетентність передбачає наявність знань та навичок творчого використання цих знань. Поняття компетентності характеризує достатність і адекватність дій, котрі базуються на індивідуальному практичному досвіді особистості. Фахівці визначають поняття компетентності як інтегровану характеристику якостей особистості, котрі визначають рівень поведінки в процесі виконання певної діяльності, оскільки компетентність є ситуативною категорією, що виражається в готовності до здійснення діяльності в певних ситуаціях.

Компетентнісний підхід в освітній галузі охоплює різноманітні компоненти: естетичні, морально-етичні, мотиваційні, гуманістичні тощо, які спрямовані на творчість, виконання, результат.

Майбутнім фахівцям торговельних та економічних спеціальностей з професійно спрямованими знаннями іноземних мов доведеться виконувати певні завдання у певних умовах, у специфічному оточенні та у специфічних сферах діяльності. Виконання професійно іншомовної діяльності передбачає виконання певного ряду дій із застосуванням власних компетенцій з метою досягнення результату. З огляду на це, здійснення майбутніми фахівцями торговельних та економічних спеціальностей професійно орієнтованої іншомовної діяльності, а також вивчення професійно спрямованої іноземної мови передбачає виконання дій на основі розвитку ряду загальних компетенцій, а також комунікативних мовленнєвих компетенцій. Під час користування професійно спрямованою іноземною мовою сформовані компетенції фахівці використовують в міру необхідності в різних контекстах в залежності від умов та потреб, необхідних для здійснення різних видів

мовленнєвої діяльності. Сюди можна віднести мовленнєві процеси сприйняття та відтворення іншомовного висловлювання та інформації, що пов'язані з певною тематикою у професійних сферах.

Під професійною сферою в даному випадку слід розуміти все те, що пов'язано з діяльністю фахівця в процесі виконання його професійних обов'язків. Необхідно також при цьому розрізнати поняття компетенції та компетентності в освіті.

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти визначають компетенції як суму знань, умінь та характерних рис, що дозволяє особистості виконувати певні дії. З точки зору вивчення іноземної мови розрізняють:

– загальні компетенції – тобто такі, що не є специфічними для мовлення, але такі, що необхідні для будь-якого виду діяльності, у тому числі й мовленнєвої;

– комунікативні мовні компетенції – це такі, які забезпечують суб'єктові можливість діяти, виконувати професійно спрямовану діяльність, застосовуючи спеціальні лінгвістичні засоби [62, с. 780].

Як зазначалося вище, користуючись професійно спрямованою іноземною мовою, фахівець використовує загальні та комунікативні мовленнєві компетенції.

Загальні компетенції майбутніх фахівців торговельних та економічних спеціальностей з поглибленим професійно спрямованим знанням іноземної мови, складаються з їхніх знань, умінь та життєвого досвіду, а також з їхніх умінь вчитися. Знання необхідно розуміти як результат формального навчання (академічні знання). Будь-яка сфера людського спілкування залежить від загального знання світу. Знання, необхідні у процесі вивчення мови та користування нею, не є безпосередньо пов'язаними з мовою та культурою. Академічні знання з освітньої, наукової або технічної галузі та академічні й емпіричні знання з професійної сфери відіграють, безперечно, важливу роль під час сприйняття та розуміння текстів іноземною мовою, пов'язаних з різноманітними професійними сферами. Разом з тим емпіричні знання у сфері повсякденного життя є найсуттєвішими для організації іншомовної мовленнєвої діяльності.

Знання спільних цінностей та ідеалів, прийнятих соціальними групами в інших країнах або регіонах, є найсуттєвішими для міжкультурного спілкування. Ці численні сфери знань варіюються щодо кожного окремого індивіда. Вони можуть бути культурно-специфічними й одночасно відноситись до більш універсальних категорій і констант. Вміння мають на увазі здатність виконувати

певні послідовні дії. Набуття вмінь може бути полегшено шляхом оволодіння знаннями або супроводжуватись різними формами життєвого досвіду (компетенцій). Життєвий досвід може розглядатись як сума індивідуальних характеристик, рис та звичок особистості, які стосуються, наприклад, самоусвідомлення або уявлення про інших особистостей та готовності вступити до спільної взаємодії з іншими особами.

На думку фахівців, котрі вивчають проблему формування професійних компетентностей, набуття фахової компетентності необхідно пов'язувати з формуванням життєвої компетентності. Здатність до навчання мобілізує життєвий досвід, декларативні знання та вміння і сприяє розвитку компетенцій різних типів. Уміння вчитися може також розглядатись як знання або готовність до пізнання нових фактів – також і тоді, коли це стосується іншої мови, іншої культури або нових галузей знань. Поняття компетентності необхідно розглядати як завдання освіти, спрямоване на забезпечення майбутнього фахівця можливістю самореалізації в суспільстві. Компетентність слід розуміти як відповідність певним стандартам чи умовним еталонам, які не слід формалізувати в силу їх творчих, морально-етичних та інших складових. На думку вчених, які розглядають питання вдосконалення системи освіти з точки зору компетентнісного підходу, компетентність слід розуміти як рівень досягнення компетенцій. У Рекомендаціях Ради Європи, які забезпечують спільну основу для розробки навчальних планів з іншомовної підготовки в Європі, компетентність розглядається як спроможність особистості сприймати й реагувати на власні та соціальні потреби, певні цінності, знання, вміння та навички

Отже, компетентнісний підхід в освіті не слід розглядати виключно з точки зору предметних знань, умінь та навичок. Встановлено, що освітні компетенції суттєво впливають на зміст та форми освіти. На думку цілого ряду експертів, поняття компетентності включає в себе цілий ряд складових: знання, пізнавальні навички, практичні навички, мотивацію, відношення тощо.

Вивчаючи стан впровадження компетентнісного підходу в національній освіті, фахівці зазначають, що зміст освіти сьогодні недостатньо відповідає потребам суспільства та ринку праці, не спрямований на набуття необхідних життєвих компетентностей. Ті зміни, що відбувалися в галузі освіти України за останні десять років, поглибили переобтяженість навчальних програм та підручників

фактичним матеріалом, оскільки ще за радянських часів домінував енциклопедичний підхід до структурування змісту освіти.

Одним із шляхів оновлення змісту освіти та узгодження його із сучасними потребами, інтеграції до європейського та світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних механізмів їх запровадження.

Як показує досвід багатьох європейських країн, що займались визначенням, відбором та впровадженням ключових компетентностей, останнім часом відбулась орієнтація програм та освітніх технологій на компетентнісний підхід. Разом з цим, здобуття студентами ключових компетентностей не враховується при оцінюванні їхніх навчальних досягнень. Отже, ключові компетентності мають стати основою процесу оцінювання навчальних досягнень і в українській вищій школі. З точки зору формування ієрархії компетентностей, компетентнісний підхід розглядається в багатьох дослідженнях. У своїх наукових дослідженнях І.О. Пометун визначає таку ієрархічну структуру компетентностей [64, с. 117]:

- ключові компетентності (міжпредметні та надпредметні) – здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурнодоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи актуальні індивідуальні та соціальні проблеми;

- загальногалузеві компетентності – компетентності, які формуються студентом впродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі, і які відбиваються у розумінні «способу існування» відповідної галузі, тобто, того місця, яке ця галузь займає у суспільстві, а також вміння застосовувати їх на практиці у рамках культурнодоцільної діяльності для розвитку індивідуальних та соціальних проблем;

- предметні компетентності – складова загальногалузевих компетентностей, яка стосується конкретного предмету.

Разом з тим, ключові компетентності не формуються просто з набору предметних та галузевих компетентностей – вони інтегрують галузеві компетентності у складну структурну компоненту, у якій елементи пов'язані між собою різноманітними зв'язками та відношеннями.

З точки зору підготовки фахівців торговельних та економічних спеціальностей з поглибленим професійно спрямованим вивченням іноземної мови, комунікативна мовленнєва компетенція може розглядатись як така, що складається з певних компонентів:

лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. До кожного з цих компонентів входять, зокрема, знання, вміння і навички. Лінгвістичні компетенції включають лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи, незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації.

Ці компоненти, які розглядаються тут з точки зору даної комунікативної мовленнєвої компетентності індивіда, пов'язані не лише з рівнем або якістю знань (наприклад, рівень фонематичного слуху або розміри і точність словникового запасу), а також з когнітивною організацією та способом, за яким знання зберігаються (наприклад, різні асоціативні ланцюжки, у які мовець пов'язує лексичні поняття), з їх доступністю (активізацією, пригадуванням та наявністю у розпорядженні). Знання можуть бути усвідомлені і чітко виражені або ж ні (наприклад, стосовно володіння фонетичною системою), їх організація та доступність будуть змінюватись також по відношенню до індивіда. Можна також припустити, що когнітивна організація словника та накопичення виразів залежать, зокрема, й від культурних особливостей спільноти, у якій цей індивід соціалізований і в якій відбувається його навчання.

Соціолінгвістичні компетенції стосуються соціокультурних умов користування мовою. Через чутливість до соціальних конвенцій (правил ввічливості, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, класами та соціальними групами, лінгвістичних кодифікацій деяких основних ритуалів у житті суспільства) соціолінгвістичний компонент пронизує весь процес спілкування між представниками різних культур, навіть тоді, коли його учасники часто не усвідомлюють цього впливу.

Прагматичні компетенції пов'язані з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукуванням мовних функцій, актів мовлення тощо. Вони пропонують сценарії або програми інтерактивних обмінів. Вони також стосуються умінь дискурсу, ідентифікації типів і форм текстів, іронії та пародії. Для функціонування цього компонента вкрай необхідно наголосити на значенні спілкування та культурного бачення, у яких формуються дані здібності, навіть більше, ніж на значенні лінгвістичного компонента. Комунікативна мовленнєва компетенція (КМК) особистості реалізується у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності, а саме: сприймання, усвідомлення, відтворення (усне чи письмове). Кожен з

цих типів діяльності може бути пов'язаний з текстами в усній або письмовій формах, або в обох.

Основою компетентності фахівця є компетентність діяльності, спілкування і саморозвитку. Під фаховою компетентністю розуміють готовність до виконання професійно спрямованої діяльності та спроможність суб'єкта діяльності до виконання повсякденних фахових обов'язків. Фахову компетентність можна розглядати як основний критерій відповідності суб'єкта вимогам сукупної праці. Сукупними показниками фахової компетенції є певний рівень знань, умінь та навичок фахової свідомості, а також індивідуально-психологічні особливості суб'єкта діяльності. Знання – це усвідомлена інформація про зовнішнє оточення та внутрішній світ суб'єкта. Уміння – психологічне утворення, що полягає в освоєнні суб'єктом певних способів виконання діяльності. Навичка – доведений до автоматизму набір дій, набутих в результаті повторення [65, с.486].

Фахова свідомість розглядається як система спрямованих ставлень та оцінок внутрішнього і зовнішнього досвіду, перспективи, власних амбіцій, що визначають характер дій, місця та ролі у повсякденній та професійно спрямованій діяльності. Вагому роль при формуванні фахової свідомості відіграє така психологічна властивість суб'єкта, яка об'єднує в собі набір цінностей, мотивів, потреб, цілей та установку на їх досягнення.

Вивчаючи стан впровадження компетентнісного підходу в систему національної освіти, експерти зазначають, що зміст освіти сьогодні не достатньо відповідає потребам суспільства та ринку праці, не спрямований на набуття необхідних життєвих компетентностей. Одним із шляхів оновлення змісту освіти та узгодження його з сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних механізмів їх запровадження. О.В. Овчарук розглядає питання формування ієрархії компетентностей, а саме, ключових, галузевих та предметних. Автор визначає такі рівні ієрархічної структури в системі компетентностей: ключові, загальногалузеві та предметні компетентності. Ключові компетентності (міжпредметні та надпредметні компетентності) автор визначає як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурно-доцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи актуальні індивідуальні та соціальні проблеми. Загальногалузеві компетентності це такі, які формуються впродовж засвоєння змісту певної освітньої галузі. Предметні компетентності є

складовою загальногалузевих компетентностей, яка стосується певного предмета. Автор також зазначає, що ключові компетентності включають соціальну компетентність, громадянську компетентність, навчальну компетентність, культурну та підприємницьку компетентність.

Розглянемо галузеві та предметні компетентності з точки зору формування іншомовної професійно спрямованої компетентності. Як зазначалося вище, компетентність є рівень досягнення компетенцій. У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти зазначається, що вивчення чи спілкування іноземною мовою включає в себе дії, що виконуються особами, які в ролі окремих індивідів розвивають ряд загальних та комунікативних мовленнєвих компетенцій. Сформовані компетенції використовуються в міру необхідності у різних контекстах залежно від умов та потреб для здійснення різних видів мовленнєвої діяльності, до яких належать мовленнєві процеси сприйняття, обробки та відтворення інформації, пов'язаної з певною професійною діяльністю.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти визначають компетенції як суму знань, умінь та характерних рис, які дозволяють особистості виконувати певні дії.

Загальні компетенції – це ті, що не є специфічними для мовлення, але такі, що необхідні для будь-якого роду діяльності, у тому числі й мовленнєвої. Комунікативні мовні компетенції – це такі, які забезпечують суб'єкту можливість діяти, застосовуючи специфічні лінгвістичні засоби.

Види мовленнєвої діяльності реалізуються в комунікативній мовленнєвій компетенції в специфічній сфері у вигляді сприйняття та відтворення певної інформації з метою виконання певної професійно спрямованої діяльності. До загальних компетенцій відносять знання, вміння, життєвий досвід, здатність до навчання. Як зазначалося, професійно спрямована іншомовна компетентність залежить від комунікативної мовленнєвої компетенції в певній професійній сфері, тобто там, де відбувається виконання професійно спрямованої діяльності. Комунікативна мовленнєва компетенція реалізується у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності: сприйняття, обробка та відтворення інформації. Вона складається з лінгвістичного, соціолінгвістичного, прагматичного компонентів. Лінгвістичні компетенції включають лексичні, фонологістичні та синтаксичні знання і вміння. Соціолінгвістичні компетенції відносяться до соціокультурних умов, в яких використовується мова. Прагматичні

компетенції пов'язані з функціональним вживанням лінгвістичних засобів.

У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти зазначено, що лінгвістична компетенція складається з лексичної компетенції, граматичної компетенції, семантичної компетенції, фонологічної компетенції, орфографічної компетенції, орфоепічної компетенції [66, с. 99].

Враховуючи досвід поглибленого навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах, а також власний досвід викладання, визначено напрями набуття професійно спрямованих іншомовних компетенцій студентами ттоварознавчих та економічних спеціальностей.

Лексична іншомовна компетенція передбачає наявність необхідних лексичних одиниць та граматичних навичок.

Напрями набуття лексичної іншомовної компетенції:

- оволодіння та використання фразеологічних виразів;
- оволодіння та використання спеціалізованої термінології, яка властива певній сфері науки чи техніки;
- оволодіння та використання розмовних виразів;
- оволодіння та застосування на практиці загальноповживаної лексики;
- оволодіння і використання широкого спектра лексичних та ідіоматичних одиниць;
- розуміння контекстуального значення лексичних одиниць.

Граматична іншомовна компетенція характеризується знаннями та вміннями користування іншомовними граматичними ресурсами мови.

Напрями набуття іншомовної граматичної компетенції:

- оволодіння та використання на практиці простих граматичних структур;
- оволодіння та використання на практиці граматичних структур повсякденного вжитку;
- оволодіння та використання на практиці граматичних структур, властивих певній сфері науки чи техніки [67, с. 136].

Семантична іншомовна компетенція розглядає здатність фахівця усвідомлювати та контролювати організацію змістовної частини. Семантична іншомовна компетенція складається з лексичної та граматичної семантики.

Напрями набуття семантичної іншомовної компетенції:

- усвідомлення значення певної лексичної одиниці в певному контексті;
- усвідомлення зв'язку певної лексичної одиниці із загальним контекстом;
- усвідомлення внутрішньолексичних зв'язків, таких як синоніми;
- усвідомлення значень граматичних категорій (числа, відмінка, роду тощо), відношень (узгодження, керування тощо), класів (відмінювання дієслів, іменників, прикметників).

Фонологічна іншомовна компетенція включає знання та навички сприйняття та відтворення звуків.

Напрями набуття фонологічної іншомовної компетенції:

- сприйняття фонем та їх відтворення в певному контексті;
- сприйняття та відтворення фонетичного складу як окремих лексичних одиниць, так і цілого речення.

Орфографічна іншомовна компетенція – знання та навички сприймання символів, з яких складаються письмові тексти.

Напрями набуття орфографічної іншомовної компетенції:

- засвоєння та знання орфографічних норм і правил правопису.

Орфоепічна іншомовна компетенція – це вміння правильно озвучити інформацію, яка подана у написаному вигляді.

Напрями набуття орфоепічної іншомовної компетенції:

- усвідомлення та розуміння правил написання;
- засвоєння правильної вимови звуків;
- знання знаків транскрипції;

Соціолінгвістична іншомовна компетенція передбачає знання та вміння користування мовою з точки зору соціального аспекту.

Напрями набуття соціолінгвістичної іншомовної компетенції:

- знання та розуміння соціальних умовностей;
- вибір та вживання форм звертання, привітань;
- знання, розуміння та правильне вживання висловів народної мудрості [68, с. 776].

Напрями набуття дискурсивної компетенції полягають в усвідомленні принципів, за якими висловлювання структуруються у зв'язні відрізки мовлення з урахуванням тематики, логічного оформлення.

Аналіз наукових праць, в яких розглядається проблема комунікативної компетентності, дозволяє зрозуміти комунікативну компетентність як здатність установлювати і підтримувати контакти з

людьми. Для ефективної комунікації необхідним є набуття певної сукупності знань і вмінь, котрі забезпечують процес комунікації. Отже, формування іншомовної професійно спрямованої компетентності фахівців товарознавчих та економічних спеціальностей полягає в набутті майбутніми фахівцями вмінь, знань та навичок з іноземної мови з точки зору розуміння сутності та соціальної значимості своєї професії, вмінні застосувати фахово спрямовану іноземну мову з метою виконання професійної діяльності.

Набуття іншомовної професійно спрямованої компетентності дозволить майбутньому фахівцеві виконувати різні види робіт із оригінальною літературою зі спеціальності, а саме: розуміти зміст, вмінні отримати необхідну інформацію, перекласти або реферувати необхідний матеріал; мати навички діалогічного мовлення а також володіти зв'язним монологічним мовленням на рівні як самостійно підготовленого, так і непідготовленого висловлювання, розуміти діалогічне та монологічне мовлення в межах вивченого матеріалу; володіти навичками як усного, так і письмового перекладу з іноземної мови на рідну та навпаки; знати основи ведення ділової документації іноземною мовою, вести ділове листування, переговори тощо; володіти основними навичками двостороннього перекладу; використовувати словники та довідковий матеріал при перекладі; вмінні стисло та точно висловлювати думки обома мовами; вмінні використовувати засоби сучасних інформаційних технологій під час спілкування та передачі інформації [69, с. 29].

Отже, можна зробити висновок про те, що професійно спрямована іншомовна компетентність фахівців товарознавчих та економічних спеціальностей полягає у вмінні користуватися фахово спрямованою іноземною мовою у професійній діяльності.

2.2. Роль методу навчання в системі комп'ютерно-орієнтованої методики та використання засобів сучасних інформаційних технологій

Технологія навчання за визначенням ЮНЕСКО, у загальному розумінні означає системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти. Технологію навчання також часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування

процесу навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання. Ця галузь орієнтована більшою мірою на того, хто навчається, а не предмет вивчення, на перевірку виробленої практики (методів і техніки навчання) в ході емпіричного аналізу й широкого використання аудіовізуальних засобів у навчанні, визначає практику в тісному зв'язку з теорією навчання [70, с. 152].

Суттєвість технології навчання, на думку І.А. Зимньої, полягає у визначенні найраціональніших способів досягнення навчальної мети. При цьому навчальний процес слід розглядати комплексно як систему, і не можна обмежуватись аналізом лише окремих її складових. Комплексне використання сучасних методів навчання, технічних засобів навчання і носіїв навчальної інформації є однією із головних особливостей сучасної технології навчання [71, с. 123].

На думку К.В. Головішнікова, «технологія навчання включає сукупність форм, методів, прийомів, методик, засобів, що дозволяють гарантовано досягти запланованого результату. Отже, в цьому контексті форми й методи, методики й засоби, прийоми навчання є тими структурними елементами, з яких конструюється технологія навчання відповідно до цілей та запланованих (бажаних) результатів навчального процесу» [72, с. 33].

На сьогодні переваги віддаються вищому навчальному закладу, де викладачі розуміються у психологічних особливостях студентської аудиторії, орієнтуються в сучасних досягненнях педагогічної науки і практики, володіють різноманітними інноваційними методами, засобами та формами навчання, що впливають на професійно-творчий розвиток і саморозвиток майбутніх фахівців. Тому, «провідна функція в проектуванні технології навчання належить викладачу, який відповідно до визначеної мети навчального процесу, запитів та можливостей тих, хто навчається, добирає зміст, форми й методи навчання, їх послідовність, час та етапи застосування таким чином, щоб досягти запланованого гарантованого позитивного результату» [72, с. 33].

Проте, для створеної викладачем технології навчання студентів з тієї чи іншої дисципліни бажано окрім забезпечення комплексного використанням відібраних методів, прийомів, форм та засобів навчання, також урахування специфічних методичних принципів навчання, характерних для вивчення саме цієї дисципліни.

Таким провідним методичним принципом навчання іноземних мов, як відомо, є принцип комунікативності, що передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації. Принцип комунікації зумовлює добір відповідних інтерактивних методів, прийомів, засобів та форм навчання. Тому ключовим поняттям навчально-виховного процесу є *інтерактивність*.

Інтерактивний (англ. «*interact*», де «*inter*» – взаємний, «*act*» – діяти) означає здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання студентів – це спеціальна організація їхньої пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання. Його слід розглядати як навчання з використання інтерактивних технологій.

Інтерактивні технології навчання можна створювати та впроваджувати як у процес традиційного, так й інноваційного навчання студентів із застосуванням комп'ютерно орієнтованих засобів та методів навчання. Організація процесу спілкування в процесі традиційного безкомп'ютерного навчання є простим завданням (опитування студентів, обговорення, проведення семінарів, лекцій, круглих столів тощо). Організація аналогічного процесу під час комп'ютерно орієнтованого, зокрема і дистанційного навчання, є проблемою, яку на сьогодні вивчають багато дослідників (П.В. Беспалов, Н.П. Волкова, А.М. Коротков та ін.) [73-75].

В останній час все більше уваги приділяється розробниками комп'ютерно орієнтованих технологій навчання збільшенню рівня їхньої інтерактивності в процесі застосування в навчальному процесі, що впливає на якість сприйняття студентами навчального матеріалу. Аналіз робіт учених з проблеми забезпечення інтерактивності комп'ютерно орієнтованого навчання, засвідчує, що про його інтерактивність можна говорити лише тоді, коли реалізуються під час навчально-пізнавальної діяльності студентів такі характеристики:

- нелінійний доступ до навчальної інформації з використанням гіпертекстової технології; міжособистісне спілкування;
- оперативність суб'єкт-суб'єктних (викладач – студент, студент – студент) і суб'єкт-об'єктних (студент – комп'ютерно орієнтований засіб навчання) зворотних зв'язків;
- забезпечення для студентів права вибору;
- адаптація системи навчання до індивідуальних особливостей студентів;

- забезпечення різних рівнів автономії студентів (часткової, обмеженої та повної) реалізацією в інформаційно-навчальному середовищі відповідних стратегій керування їхньою навчально-пізнавальною діяльністю.

Інтерактивні технології щодо процесу навчання іноземних мов визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії з оперативним зворотним зв'язком. Значущість інтерактивності, на думку І. Хіггінс, М. Пот'є, полягає в тому, що вона забезпечує навчальний діалог, гнучкість структури подання знань та автономію навчальної діяльності [17; 76].

Отже, *інтерактивні технології навчання іноземних мов* – це цілісна та інтегративна система процесу навчання, яка передбачає відповідно до цілей навчання найраціональніше застосування відібраних за принципами комунікативності, доцільності впровадження та взаємного доповнення інтерактивних методів, прийомів, засобів і форм навчання іноземних мов з метою досягнення заздалегідь запланованого (бажаного) навчального результату.

У *сучасній методиці навчання іноземних мов* поняття *методу навчання* трактується як шлях студента та викладача до поставленої мети, означає спосіб упорядкованої діяльності на шляху до поставлених цілей навчання, тобто є способом взаємодії студента та викладача.

Методи навчання, які використовуються протягом багатьох століть і застосовуються в сучасній навчально-пізнавальній діяльності, звуть традиційними. Спочатку вчені визначали джерело знань як загальну ознаку класифікації традиційних методів навчання, а саме: практику, наочність, слово. Згодом з'явилися інші класифікації, що розкрили їх багатогранність. Методи навчання стали вирізняти за характером пізнавальної діяльності на інформаційно-рецептивні, репродуктивні, творчі, проблемні, частково-пошукові та дослідницькі, за важливими компонентами діяльності – на методи організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації уміння, методи контролю і самоконтролю у навчанні, за особливостями організації логічного шляху навчального пізнання (індуктивні, дедуктивні) та рівнем пізнавальної активності студентів – на репродуктивні, евристичні, дослідницькі.

М. Фіцула класифікує методи навчання залежно від ступеня залучення до навчальної діяльності та поділяє їх на активні та пасивні [3, с. 315].

В останні роки під впливом розвитку педагогічної науки в контексті гуманізації та демократизації навчального процесу та впровадження суб'єктно-суб'єктної парадигми освіти активно застосовуються у вищих навчальних закладах методи активізації навчально-пізнавальних дій студентів.

Л.О. Савенкова визначила такі найефективніші активні методи навчання в межах нових інтерактивних технологій як навчання у співробітництві, метод проектів, різнорівневе навчання, «портфель учня». Вона акцентує увагу на еволюційному процесі, що враховує потреби сьогодення, зміні пріоритетів у засвоєнні готових знань у процесі аудиторної роботи, на самостійну активну пізнавальну діяльність учня із врахуванням його особливостей і можливостей [8, с. 41].

Отже, інтерактивний метод навчання – це спосіб колективної взаємодії учасників педагогічного процесу *через бесіду, діалог, під час* яких відбувається їхня взаємодія з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей тих, хто навчається.

Найпоширенішими інтерактивними традиційними методами навчання, що застосовуються під час навчання іноземних мов у вищому навчальному закладі, є: словесні методи – бесіда, діалог; наочні методи – інтерактивна демонстрація; корпоративні методи навчання – робота в парах, робота в малих групах, карусель та ін.; колективно-групові методи навчання «аналіз ситуацій», «мозковий штурм», вирішення проблем та ін.; ситуативні методи навчання – імітаційні ігри; дискусійні методи навчання – дискусія, дебати та ін.; дослідницькі методи - метод проектів тощо.

З появою комп'ютерів, мультимедійної проекційної техніки та мережних засобів зв'язку як інтерактивної платформи для професійної підготовки майбутніх фахівців, а також під впливом упровадження у вищі навчальні заклади особистісно орієнтованої парадигми освіти і реалізації діяльнісного та інтегративного підходів, методи навчання почали швидко видозмінюватися та розвиватися.

З'явилися *комп'ютерно орієнтовані методи навчання*, основними цілями застосування яких у процесі навчання іноземних мов є:

- 1) розвиток уваги, фантазії, уяви, спостережливості, нестандартності мислення, інтересу до навчання;
- 2) формування полікультурної особистості;
- 3) виховання системності, логічності, критичності і креативності мислення, а також працездатності,

- допитливості, пізнавальної самостійності та наполегливості в досягненні поставленої мети;
- 4) активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів;
 - 5) заповнення прогалів у знаннях, уміннях і навичках з іноземних мов;
 - 6) розвиток умінь самонавчання, саморозвитку та самовдосконалення;
 - 7) формування вмінь мислити, творити, самостійно здобувати та засвоювати знання, уміння і навички та ін.

На наш погляд, будь-який комп'ютерно орієнтований метод навчання іноземних мов є в тій чи іншій мірі завжди інтерактивний. Відбір викладачем такого методу для навчання іноземних мов має здійснюватися з урахуванням таких вимог:

- відповідність цілям комплексного підходу до організації навчання;
- спрямованість на інноваційний, інтегративний, комунікативний та особистісно-діяльнісний принципи організації навчання;
- урахування психологічних особливостей студентів, їхнього рівня готовності до самонавчання з використанням інформаційних технологій;
- готовність викладачів до застосування у навчально-виховному процесі комп'ютерно орієнтованих методів навчання;
- готовність інформаційної інфраструктури вищого навчального закладу до впровадження у навчально-виховний процес комп'ютерно орієнтованих методів навчання;
- урахування умов зовнішнього середовища (соціальних, економічних тощо).

Серед комп'ютерно орієнтованих методів навчання можна вирізнити саме ті, які доцільно застосовувати в поєднанні з традиційними у процесі навчання іноземних мов майбутніх фахівців. До них можна віднести:

- наочні комп'ютерно орієнтовані методи навчання – мультимедійні лекції, комп'ютерні презентації навчально-методичного матеріалу тощо;
- комп'ютерне навчання іноземних мов – робота з електронними посібниками та підручниками, електронними кейсами та мовними портфелями, електронними енциклопедіями та словниками, системами машинного перекладу та ін.;

- методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять, діагностичне комп'ютерне тестування;
- комп'ютерно орієнтовані методи навчального контролю і самоконтролю автоматизоване тестування;
- проблемно-дискусійні комп'ютерно орієнтовані методи навчання – інтернет-дискусії, Інтернет-конференції, ТВ-семінари та ін.;
- комп'ютерно-імітаційні методи навчання – рольові та ділові комп'ютерні ігри;
- дослідницькі комп'ютерно орієнтовані методи навчання – метод телекомунікаційного проекту та ін. [77, с. 211].

Враховуючи комунікативний підхід та ситуативність навчальної діяльності як основних критеріїв формування іншомовної комунікативної компетенції, О.Б. Тарнопольський [10] поділяє інтерактивні методи навчання на ситуативні та неситуативні. До неситуативних інтерактивних методів вона відносить такі методи як діалог, опитування, взаємоопитування та «мовний портфель учня». Ситуативні інтерактивні методи дослідниця представляє двома групами методів: ігрові та неігрові методи. Неігрові методи включають аналіз ситуацій, аукціон ідей, різного плану диспути, дебати, форуми, дискусії, «мозковий штурм». Серед ігрових ситуативних інтерактивних методів виділяє імітаційні (рольові та ділові ігри) та неімітаційні (моделюючі ігри, проектні ігри, тренінги, обмін знаннями) методи.

Залежно від способу організації колективної навчально-пізнавальної діяльності, на нашу думку, доцільно поділити інтерактивні методи навчання іноземних мов на групові (фронтальні) і колективно-кооперативні.

Групові (фронтальні) методи навчання іноземних мов передбачають навчання однією людиною (здебільшого викладачем) групи студентів. Усі студенти в кожен момент часу працюють разом чи індивідуально над одним завданням із наступним контролем результатів.

Колективно-кооперативні методи навчання іноземних мов передбачають організацію навчання в малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою, наприклад метод співпраці в малих групах. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Таке навчання відкриває для студентів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дозволяє реалізувати природне

прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню високих результатів засвоєння знань та формування вмій.

Залежно від способів стимулювання і мотивації учіння інтерактивні методи навчання іноземних мов можна поділити на ситуативно-тематичні, дискусійні та дослідницькі.

Ситуативно-тематичні інтерактивні методи навчання іноземних мов передбачають наявність спеціально створених комунікативних ситуацій, що моделюють реальність (зокрема і на комп'ютері), в якій студенти виступають активними учасниками.

До дискусійних інтерактивних методів навчання іноземних мов можна віднести такі як диспути, дебати, форуми, дискусії, «мозковий штурм» та ін.

Серед дослідницьких інтерактивних методів навчання іноземних мов можна виділити метод проєктів, а з появою мережі інтернет-телекомунікаційні проєкти.

Іншою складовою інтерактивних технологій навчання іноземних мов є *засоби навчання*, які допомагають викладачу організувати ефективне навчання іноземних мов, а студентам успішно оволодіти нею.

Серед засобів навчання, що застосовуються у процесі навчання іноземних мов можна виділити «паперові» (підручники, посібники, практикуми, навчально-методичні матеріали тощо) і комп'ютерно орієнтовані навчальні засоби, які різняться за видами матеріально-технічних носіїв інформації, на яких цей засіб знаходиться.

Серед матеріально-технічних носіїв інформації, які використовуються на заняттях з іноземних мов, слід виділити: персональні комп'ютери, сканери, принтери, мережні засоби зв'язку, магнітні носії інформації (CD-ROM, CD-RV, флеш-пам'ять, дискети, жорсткі диски тощо), інтерактивні дошки, проєктори запису та ін.

Використання комп'ютерно орієнтованих засобів у процесі навчання іноземних мов сприяє підвищенню інтересу й загальної мотивації завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу; активізації навчання завдяки привабливим і швидкозмінним формам подання інформації, індивідуалізації навчання; оперативного доступу до інформації. Застосування комп'ютерно орієнтованих засобів навчання при вивченні іноземних мов значно підвищує інтенсивність навчально-виховного процесу, дозволяє охопити значний обсяг навчального матеріалу, який завдяки позитивній мотивації засвоюється міцніше.

Комп'ютерно орієнтовані засоби навчання можуть здійснювати програмне управління навчальною діяльністю студентів, допомагати у засвоєнні навчального матеріалу, розвивати мислення та творчу діяльність. Їх можна поділити на:

- *довідково-інформаційні*: мультимедійні лекції, гіпертекстові навчально-методичні матеріали, бази даних, електронні енциклопедії, довідники та інструкції, матеріали веб-сайтів, веб-сторінок, інформаційних порталів тощо;

- *демонстраційно-моделювальні*: імітаційні мультимедійні моделі, комп'ютерні моделюючі ігри;

- *комп'ютерно орієнтовані засоби, призначені для визначення рівня навчальних досягнень*: автоматизовані навчальні та контролюючі тести, системи комп'ютерних вправ для контролю та самоконтролю навчальних досягнень;

- *комп'ютерно орієнтовані засоби, призначені для отримання знань, умінь і навичок*: електронні підручники і посібники, мультимедійні навчальні курси, комп'ютерні програми (наприклад: «Triple play plus in English», «English on holidays», «English Gold», «Hello, America!», «Bridge to English», «Professor Higgins», «English for communication» та ін.) та тренажери;

- *допоміжні комп'ютерно орієнтовані засоби*: системні програмні продукти мережного та локального призначення (Windows, Linux, MS Office, Open Office, Skype, MS Internet Explorer, Opera, інформаційно-пошукові системи Google, Alta Vista, Yahoo, Meta, Брама та ін.); системи розпізнавання текстової або графічної інформації (ABBYY Fine Reader та ін.), автоматизовані словники (LINGVO, Мультилекс, Polyglossum, Контекст та ін.), системи машинного перекладу (PROMT, Pragma, Google Переводчик та ін.), інструментальні засоби для авторської розробки електронних засобів навчання (Authorware, Quest, Tool Book та ін.) тощо.

Т.В. Солодка визначає інтерактивність як здатність комп'ютерного засобу навчання забезпечити вербальний чи невербальний навчальний діалог між людиною і комп'ютером, у результаті якого здійснюється обмін навчальними матеріалами та результатами його опрацювання [78, с. 73].

У контексті впровадження інтерактивних технологій у навчання іноземних мов, серед зазначених засобів навчання ми надаємо перевагу тим, які можуть містити великий обсяг наочної навчальної інформації та забезпечити навчальний діалог з реалізацією

оперативного зворотного зв'язку між суб'єктами навчання і програмним засобом.

Можна вирізнити такі рівні інтерактивності комп'ютерно орієнтованих засобів навчання: відсутність інтерактивності, мінімальна інтерактивність, середня інтерактивність і високий рівень інтерактивності. Наприклад, електронні версії посібників на паперових носіях інформації, навчально-методичні матеріали, розміщені на веб-сторінках викладачів, які студенти використовують у навчальному процесі лише для отримання навчальних даних, є характерним прикладом комп'ютерно орієнтованих засобів із відсутньою інтерактивністю. Але в більшості сучасних комп'ютерно орієнтованих засобах навчання (електронні підручники, дистанційні курси, портали, веб-конференції, відео-конференціїта ін.) інтерактивний компонент присутній і допомагає в процесі організації навчання іноземних мов мати оперативний зворотний зв'язок студента з викладачем, керувати мультимедійними презентаціями, спілкуватися з колегами-студентами під час виконання групових проектних робіт.

На нашу думку, найбільший успіх у навчанні іноземних мов забезпечує комплексне використання різних засобів навчання. Інтенсивність та ефективність процесу навчання досягаються лише в результаті раціонального використання всіх наявних засобів, враховуючи дидактичні переваги та недоліки кожного з них, тобто організовуючи процес навчання за принципами органічного поєднання різних засобів навчання та доцільного їх впровадження.

Важливою складовою інтерактивних технологій навчання іноземних мов є *форма навчання*. На нашу думку, щодо способу організації інтерактивного навчання іноземних мов можна вирізнити такі чотири рівні організації форм навчання у вищому навчальному закладі: перший рівень охоплює *форми організації навчально-виховного процесу* чи інноваційно на відстані (дистанційна форма навчання), чи традиційно (аудиторна і позааудиторна форми навчання); другий рівень відноситься до *організації системи навчання* (індивідуальна, індивідуально-групова, групова форми навчання); третій рівень охоплює *організацію навчального заняття* у формі інтерактивних лекцій, семінарів, практичних та лабораторних робіт, екскурсій, заліків, колоквіумів, екзаменів; четвертий рівень відноситься до *форм організації роботи студентів у навчально-комунікативній ситуації* часткової, обмеженої чи повної автономії.

Найважливішою формою організації навчального заняття у вищих навчальних закладах є лекція, організація яких не в

інформативній формі, а у формі активної взаємодії всіх учасників процесу навчання для багатьох викладачів є справою новою. На сьогодні вже відомі такі види інтерактивних лекцій як проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-конференція, лекція гра, у процесі яких, звичайно, використовуються мультимедійні презентації. Для таких лекцій характерно аналіз проблемних ситуацій, пошук шляхів розв'язання проблеми, презентація напрацювань студентів тощо.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної теорії і практики дистанційного навчання як форми організації навчального процесу дозволяє визначити його характерні особливості щодо реалізації інтерактивного навчання іноземних мов. Серед них:

- *вільний доступ до навчальної інформації*, що знаходиться в інформаційно-комп'ютерному навчальному середовищі;

- *гнучкість структури подання знань*, тобто забезпечення для студентів права вибору навчального матеріалу різного рівня складності;

- *асинхронність навчання*. Мається на увазі той факт, що в процесі навчання викладач і студент працюють за зручним для кожного розкладом. Студенти вищих навчальних закладів навчаються, а викладач спілкується з ними в слухний для себе час, у зручному місці і в зручному темпі;

- *комунікативність навчання*. Постійний або епізодичний суб'єктно-суб'єктний діалог у навчальному процесі з використання сервісів мережі Інтернет (E-mail, Mailing List, Internet Relay Chat, IP-телефонія та ін.);

- *інтернаціональність навчання*. Дистанційне навчання забезпечує зручну можливість експорту та імпорту освітніх послуг;

- *нова роль викладача*. Йдеться про нову роль і функції викладача як консультанта та координатора навчального процесу;

- *нова роль студента*. Вимоги до студента істотно відрізняються від традиційних. Він стає «автономним» студентом, сам визначає засоби навчання, час та місце вивчення навчального матеріалу, консультації з викладачем.

Перераховані вище особливості дистанційного навчання визначають його переваги перед іншими формами організації навчального процесу щодо реалізації інтерактивного навчання, але, одночасно пред'являючи певні специфічні вимоги як до викладача, так і до студента, у жодному випадку не полегшуючи, а часом збільшуючи трудові затрати і того й іншого.

Отже, характерними ознаками інтерактивних технологій навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах є: активність, колективність, комунікативний та ситуативний характер навчальної діяльності; розвиток у тих, хто навчається, рефлексивних умінь, уваги, фантазії, уяви, спостережливості, нестандартного мислення; виховання системності, логічності, критичності і креативності мислення, а також працездатності, допитливості, пізнавальної самостійності та наполегливості в досягненні поставленої мети. Інтерактивні технології навчання іноземних мов є перспективними технологіями оскільки визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії з оперативним зворотним зв'язком і передбачають врахування основних методичних принципів навчання іноземних мов комунікативності та ситуативно-тематичної організації навчання.

РОЗДІЛ 3. УПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ПОЕТАПНОГО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Перший етап: передумови інтерактивного навчання в процесі вивчення іноземних мов в умовах інформатизації суспільства

Розширення міжнародних стосунків України та розвиток сучасних інформаційних технологій обумовлюють соціальне замовлення суспільства на підготовку високоосвічених фахівців зі знанням іноземних мов. Умовою оволодіння іноземною мовою для професійного спілкування є вивчення студентами немовних вищих навчальних закладів (ВНЗ) спеціальної галузевої лексики, на що орієнтують викладачів Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема удосконалення існуючих та пошуку нових методик формування у майбутніх спеціалістів іншомовної лексичної компетенції, під якою у Рекомендаціях Ради Європи з мовної освіти [79, с. 74] розуміється «знання і здатність використовувати словниковий запас мови, яка вивчається».

Незважаючи на наявні здобутки у розв'язанні проблеми навчання спеціальної лексики іноземної мови, практика викладання свідчить про необхідність підвищення якості оволодіння студентами англійським лексичним матеріалом. Це стосується, зокрема, навчання термінологічної лексики студентів, які спеціалізуються у галузі готельно-ресторанного напрямку. Оскільки, як показує проведений аналіз науково-педагогічної літератури, недостатньо розроблено є методика навчання англійської лексики і формування лексичної компетенції [80, с. 46] підготовки студентів готельно-ресторанного напрямку освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», які інтенсивно вивчають англійську мову для професійного спілкування в умовах кредитно-модульної системи, то виникає потреба у спеціальному дослідженні даної проблеми [23, с. 207]. Отже, актуальність запропонованої частини дослідження зумовлюється вимогами нормативних документів МОН України та соціальним замовленням суспільства на інтенсифікацію іншомовної підготовки майбутніх бакалаврів у галузі готельно-ресторанного напрямку, а з іншого боку – необхідністю розробки теоретично обґрунтованої методики навчання

студентів термінологічної лексики й формування англомовної лексичної компетенції як складової частини процесу оволодіння професійно спрямованою англійською мовою під час навчання у ВНЗ торговельно-економічного профілю.

Об'єктом даного дослідження виступає процес формування англомовної лексичної компетенції у студентів готельно-ресторанного напрямку, в той час як предметом дослідження є методика формування англомовної лексичної компетенції на основі використання інтерактивних засобів навчання студентів готельно-ресторанного напрямку. Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичній розробці та експериментальній перевірці ефективності й доцільності використання запропонованої у дослідженні методики формування англомовної лексичної компетенції засобами інтерактивного навчання з використанням інформаційних технологій. Виходячи з цього, в дослідженні поставлено такі завдання:

- з'ясувати дидактичні передумови та обґрунтувати теоретичні аспекти організації інтерактивного навчання лексики для формування англомовної лексичної компетенції у студентів готельно-ресторанного напрямку рівня «бакалавр» на всіх етапах навчання;

- вивчити і проаналізувати закономірності інтерактивного навчання студентів лексичного матеріалу з використанням інформаційних технологій;

- визначити методичні труднощі засвоєння студентами термінології сфери діяльності фахівців готельно-ресторанного напрямку;

- визначити джерела та критерії відбору лексичного матеріалу і розробити методичну типологію відібраної термінологічної лексики;

- укласти словник-мінімум для оволодіння лексикою готельно-ресторанного напрямку;

- проаналізувати й уточнити етапи формування лексичної компетенції та розробити відповідний комплекс вправ для навчання студентів готельно-ресторанного напрямку;

- створити модель інтерактивного навчання англійської лексики готельно-ресторанного напрямку за допомогою сучасних інформаційних технологій (в мережі Інтернет з використанням інформаційної технології BLOG);

- експериментально перевірити ефективність розробленого комплексу при реалізації запропонованої у дослідженні методики.

Для розв'язання зазначених вище завдань були використані такі загальнонаукові методи дослідження:

- наукова дедукція, системний аналіз й всебічне вивчення психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури для обґрунтування теоретичних засад і положень з проблеми дослідження;

- групування, порівняння та класифікація при розгляді лінгвістичних особливостей англійської лексики і визначенні методичних труднощів її засвоєння студентами готельно-ресторанного напрямку;

- педагогічне спостереження, моделювання процесів і ситуацій з метою з'ясування впливу інтерактивних засобів навчання на ефективність формування англомовної лексичної компетенції в умовах інтерактивного навчання;

- тестування студентів для поточного й підсумкового контролю рівня сформованості лексичної компетенції та їх опитування для пошуку шляхів удосконалення процесу інтерактивного навчання;

- експериментальне навчання і математично-статистична обробка отриманих результатів за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу для перевірки їх достовірності й доцільності впровадження.

Практичне значення отриманих результатів полягає у створенні словника-мінімуму англійської лексики готельно-ресторанного напрямку; у розробці експериментально перевіреного комплексу вправ та моделі навчання студентів готельно-ресторанного напрямку й формування англомовної лексичної компетенції; в укладанні методичних рекомендацій щодо застосування засобів інтерактивного навчання лексики за допомогою інформаційних технологій.

Одним зі способів інтенсифікації діяльності учіння студентів з вивчення англійської лексики готельно-ресторанного напрямку є активне використання форм і прийомів парно-групової й колективної мовленнєвої взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу у рольових і ділових іграх та проєктах, під час проведення дискусій і презентацій, спільного планування й виконання проблемних завдань та навчально-дослідних робіт. Такі засоби інтерактивного формування лексичної компетенції повинні забезпечити комунікативну спрямованість і професіоналізацію навчання, утвердити суб'єкт-суб'єктні відносини між всіма комунікантами, сприяти побудові особистісно зорієнтованої парадигми освіти.

Інтерактивне навчання завдяки своїй динамічності і гнучкості, практичності і доступності сприяє задоволенню інформаційно-пізнавальних потреб студентів, позитивно впливає на інтелектуальний

розвиток кожної особистості та її професійне становлення. В аспекті формування іншомовної лексичної компетенції інтерактивне навчання стимулює студентів до запам'ятовування навчального лексичного матеріалу, його осмисленого репродукування та свідомого й творчого використання в ході іншомовної комунікації. Співучасть усіх мовленнєвих суб'єктів у процесі інтерактивного оволодіння іншомовною лексикою супроводжується контролем та корегуванням такої діяльності з боку викладача, дозволяє йому управляти навчальними діями студентів.

Отже, **суть інтерактивного навчання** як засобу ефективного формування англомовної лексичної компетенції полягає в організації парно-групової та колективної мовленнєвої взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу з виконання творчих, проблемно-пошукових і комунікативних завдань, орієнтованих на одержання студентами знань лексичних одиниць та набуття спроможності використовувати їх усно і письмово в межах сфери своєї майбутньої діяльності [64, с. 29].

Суспільно-економічними та дидактичними передумовами використання інтерактивних засобів навчання лексики іноземної мови виступають сучасні процеси перебудови і трансформації національної системи освіти в Україні на принципах гуманізації та демократизації; адаптація вітчизняних освітніх стандартів до міжнародних норм у зв'язку з входженням України в Європейський і світовий освітній простір; швидкий розвиток і використання в галузі освіти комп'ютерних і телекомунікаційних технологій; заохочення альтернативних форм організації навчального процесу у вищій школі; сформованість студентського колективу і розвинені у студентів організаторські та аналітичні вміння, необхідні для реалізації інтерактивного навчання; наявність у студентів інтересу та мотивації до вивчення іноземної мови з метою професійного утвердження й досягнення високої конкурентоспроможності на ринку праці.

Дидактичною основою для інтерактивного формування лексичної компетенції виступає комплекс загальнодидактичних методичних принципів, що відбивають основні закономірності й загальні підходи до організації навчання лексики, визначають зміст та впливають на якість засвоєння навчального лексичного матеріалу. Це принципи *наочності, свідомості, активності і міжпредметної координації*, а також принципи *комунікативності, взаємопов'язаного навчання всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності і професійної спрямованості навчання*. Дотримання цих принципів, які забезпечують навчання студентів англомовної галузевої лексики в діяльності і через

діяльність, є важливою передумовою втілення інтерактивності на практиці [64, с. 137].

Психологічними чинниками для реалізації інтерактивного навчання студентів англійської лексики готельно-ресторанного напрямку та туризму є внутрішня і зовнішня мотивація до проведення парно-групової і колективної роботи; утвердження сприятливого психологічного клімату в студентському колективі; врахування індивідуальних, вікових і статусних особливостей кожного студента; створення адекватних навчальним завданням ситуацій для контекстного засвоєння нових лексичних одиниць; добір відповідних до інтересів і потреб студентів автентичних матеріалів для організації інтерактивного тренінгу з використанням інформаційних технологій. Врахування зазначених чинників, а також властивостей процесів мислення, пам'яті, уваги тощо дозволяє створити сприятливі психологічні передумови для засвоєння студентами англомовної лексики готельно-ресторанного напрямку та оволодіння вміннями її використання.

При дослідженні лінгвістичних особливостей англійської лексики готельно-ресторанного напрямку було встановлено, що у термінів немає ознак багатозначності та експресивності, їм притаманна стилістична нейтральність та відсутність синонімів. Терміни підмови готельно-ресторанного напрямку та туризму є елементом загальної лексичної системи іноземної (англійської) мови з парадигматичними і синтагматичними зв'язками, що існують у загальноживаній лексиці. В цю терміносистему входять терміни-слова і терміни-словосполучення, а характерними способами їх творення є префіксальний, суфіксальний та складання окремих слів або їх основ. Розуміння структури термінів, уміння проводити їх морфолого-синтаксичний аналіз дозволяє продукувати нові термінологічні одиниці й варіювати способи лексико-граматичного вираження думки англійською мовою. Сучасні тенденції інтернаціоналізації англійських термінів готельно-ресторанного напрямку та туризму сприяють розвитку мовної здогадки студентів, розширюють їхні можливості для безперекладної семантизації і швидкого та довготривалого запам'ятовування спеціальної лексики, збагачують потенційний словник.

Таким чином, сформульовані положення є науково-теоретичним підґрунтям запропонованої у дослідженні методики, націленої на формування англомовної лексичної компетенції в студентів готельно-ресторанного напрямку та туризму шляхом

виконання комунікативних завдань з англійською лексикою в інтерактивних формах мовленнєвої взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу.

3.2. Другий етап: проблема відбору автентичних фахових текстів як джерел термінологічної лексики на основі якісних (змістових і мовних) та кількісних критеріїв

У цьому було досліджено проблему відбору автентичних фахових текстів для подальшої публікації їх у мережному інтернет-ресурсі BLOG як джерел термінологічної лексики на основі *якісних (змістових і мовних) та кількісних критеріїв*, а також обґрунтовано критерії відбору власне англійської лексики готельно-ресторанного напрямку для навчання студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа»: *професійної спрямованості, адекватності навчального матеріалу програмним цілям, частотності, практичної необхідності і тематичності*. У відібраних за допомогою виділених вище критеріїв автентичних фахових текстах, окрім прикладів контекстного застосування термінологічної лексики підмови готельно-ресторанного напрямку та туризму, наявності мовленнєвих формул і стереотипних фраз, подається також фактологічна й пізнавальна інформація за фахом підготовки студентів, що слугує мотиваційним стимулом для інтелектуальної й мовленнєвої активності в інтерактивній комунікації на основі прочитаного.

Одиницями відбору англійської лексики готельно-ресторанного напрямку були терміни-слова і терміни-словосполучення, які увійшли в укладений термінологічний словник-мінімум для студентів 3-го та 4-го курсу спеціальності «Готельно-ресторанна справа», навчально-тренувальні електронні тести для підсумкового модульного контролю до підручнику «Highly recommended 2. English for the hotel and catering industry» для студентів 1–2 курсу факультету менеджерів спеціальності ГРС (з електронною тестовою оболонкою Open Test), а також розмовник. Відібрана відповідно до зазначених вище критеріїв термінологічна лексика знаходиться в межах академічної та професійної сфери діяльності спеціалістів готельно-ресторанного напрямку та туризму, узгоджується з цілями та змістом навчання студентів і забезпечує механізм виконання комунікативних завдань, пов'язаних зі спеціалізацією. Кількість відібраних лексичних одиниць є оптимальною для виконання Програмних вимог та вимог освітньо-

кваліфікаційних характеристик щодо досягнення бакалаврами достатнього рівня сформованості лексичної компетенції і є реальним показником спеціальної лексики, яку студенти можуть опанувати у рамках відведеного навчального часу.

Проведений відбір та методична типологія англійської лексики готельно-ресторанного напрямку створили передумови для розробки комплексу вправ з урахуванням таких етапів формування англомовної лексичної компетенції:

- етап подачі й семантизації лексичних одиниць та створення орієнтовної основи як необхідної умови для формування лексичної навички;

- етап автоматизації дій студентів з лексичним матеріалом на рівні слова, речення та понадфразової єдності;

- етап автоматизації дій студентів з лексикою у мовленні на текстовому рівні і контролю рівня оволодіння нею студентами.

Оскільки на даний час немає сталого переліку професійних іншомовних умінь спеціаліста готельно-ресторанного напрямку та визначення рівня їх сформованості, що необхідно для обґрунтування вправ, то орієнтиром у вирішенні цієї методичної проблеми була розроблена у Європейському мовному портфелі для спеціалістів готельно-ресторанного напрямку «Таблиця самооцінки професійно орієнтованих мовленнєвих умінь» [81, с. 15]. В аспекті формування лексичної компетенції студенти повинні отримати знання термінологічної лексики та оволодіти навичками і вміннями її використання для забезпечення розуміння розгорнутого мовлення на фахову тематику різної складності (лекції, доповіді на конференціях, діалоги ділових зустрічей, стажування у ресторанах та готелях тощо); для пошуку необхідної фахової інформації на різних носіях з розумінням термінів і аббревіатур; для активної підтримки офіційної і неофіційної розмови на вищезазначену тематику. Засобом формування й розвитку визначених вище навичок та вмінь у парно-групових та колективних формах мовленнєвої взаємодії при навчанні студентів лексики окремого змістового модуля навчальної дисципліни є комплекс вправ, розроблений з урахуванням сформульованих у дослідженні вимог (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.
Комплекс вправ для формування лексичної компетенції

Етап формування лексичної компетенції	Тип вправ	Група вправ	Мета вправ
Етап подачі й семантизації лексичних одиниць, створення орієнтовної основи	Рецептивні, рецептивно-репродуктивні, мовні, умовно-комунікатив-ні	Передтекстові: на номінацію та диференціацію термінів, на розуміння їх значень та вміння знаходити відповідники	Ідентифікація та семантизація значень термінів; первинне закріплення лексики шляхом її вибору, трансформації, групування тощо; формування автоматизмів для оперування термінами
Етап автоматизації дій з лексикою на рівні слова, речення та на понадфразовому рівні	Репродуктив-ні, рецептивно-продуктивні, умовно комунікатив-ні, комунікатив-ні	Текстові: на відтворення термінів, на вміння їх добору і поєднання, на вміння використання термінів у висловлюван-нях	Рецепція і репродукуван-ня фахової лексики; стимулювання мовленнєвих дій студентів з термінами; продукування термінів та усвідомлене їх використання
Етап автоматизації дій з лексичними одиницями у мовленні на текстовому рівні і контрольно рівня оволодіння лексикою	Рецептивно-продуктивні, продуктивні нижчого і вищого рівня, умовно-комунікатив-ні, комунікатив-ні	Післятекстові: на активізацію термінів в усному і писемному мовленні, на перевірку правильності вживання термінів	Удосконалення дій з лексикою на рівні тексту; інтегрування сформованих автоматизмів вживання термінів; контроль і самоконтроль рівня знань лексики та вмінь її використання

Формування лексичної компетенції, як, зрештою, і весь процес навчання студентів готельно-ресторанного напрямку іноземної мови, базується на опрацюванні автентичних фахових текстів. З огляду на це для забезпечення ефективного навчання фахової лексики шляхом використання інтерактивних засобів було розроблено три групи вправ – передтекстові, текстові та післятекстові.

Типом вправ для початкового етапу формування лексичної компетенції є рецептивні, рецептивно-репродуктивні, мовні й умовно-комунікативні вправи на номінацію та диференціацію лексичних одиниць, на підстановку і трансформацію, на розкриття значень нових слів та підбір їхніх українських відповідників, на групування й складання словесних сімей, на пошук у фаховому тексті дефініцій та побудову словосполучень і речень з новими словами. Інтерактивна діяльність на даному етапі проявляється у взаємодії студентів задля ознайомлення з іншомовною лексикою в ході виконання передтекстових вправ, що необхідно для зняття труднощів розуміння термінів підмови спеціальності та підготовки до читання автентичних фахових текстів. Інтерактивний формат діяльності для парно-групового і колективного тренування спеціальної лексики у вправах реалізується за допомогою таких прийомів, як мозковий штурм, створення лексико-семантичних карт, використання різних ігрових форм навчальної роботи.

Типом вправ другого етапу є репродуктивні, рецептивно-продуктивні, умовно-комунікативні, комунікативні вправи на виявлення у текстах дефініцій до активної термінологічної лексики, на розуміння значень лексичних одиниць у контексті, на відтворення й продукування термінів. Ці операції відбуваються у текстовій діяльності, яка передбачає пошук у тексті необхідної лексичної інформації для підтвердження чи обґрунтування своїх думок, виписування термінів для підготовки тез або складання плану тексту, пошук значень ключових лексичних одиниць тексту і таке інше. Услід за А. М. Алексюк [82, с. 159] вважаємо, що інтерактивність засвоєння лексики при виконанні групи текстових вправ полягає у колективному і парно-груповому прогнозуванні змісту тексту на основі заголовка або малюнків чи схем, у контекстуалізації термінології при читанні тексту, у проведенні інтерв'ю за прочитаним та у спільному з колегами написанні анотацій або рефератів. Позитивним результатом такої діяльності при виконанні текстових вправ є те, що іншомовний лексичний матеріал інтегрується з фаховими знаннями студентів, а це формує у них комплекс внутрішніх і зовнішніх мотивів до оволодіння

англійською економічною лексикою в контексті своєї майбутньої спеціальності.

Практичне використання лексичного матеріалу на завершальному етапі відбувається в інтерактивних формах спільної роботи проблемного і пошукового характеру та супроводжується контролем і самоконтролем правильності виконання студентами операцій з лексикою, оцінкою рівня сформованості лексичної компетенції. Типом вправ цього етапу є рецептивно-продуктивні, продуктивні нижчого і вищого рівня, умовно-комунікативні і комунікативні, які об'єднані у групу післятекстових вправ. Виконання мовленнєвих дій з лексичними одиницями на рівні понадфразової єдності (ПФЄ) і тексту видається можливим в інтерактивному спілкуванні, яке передбачає, наприклад, зацікавлений обмін фаховою інформацією або дискутування щодо шляхів вирішення актуальних виробничих проблем, ділові ігри та імітації, спільні з іншими студентами групи, презентації навчально-дослідних завдань з використанням вербально-зорових опор і таке інше. Означені види завдань вважаються проблемними, а їх виконання робить процес навчання лексики гнучким і цікавим, професійно зорієнтованим та особистісно вмотивованим, сприяє реалізації іншомовних комунікативних здібностей майбутніх економістів.

Нижче наводимо приклади вправ з розробленого комплексу.

1. Група передтекстових вправ ВПРАВА 1

Мета: Ознайомити студентів з активною лексикою теми, навчити семантизувати та знаходити відповідники англійських термінів готельно-ресторанного напрямку у рідній мові.

Завдання: In turns with your partner read the given below terms and their definitions. Then find Ukrainian equivalents to them using a dictionary if necessary.

Cork	A small round piece of wood that is pushed into the top of a bottle of wine to keep it closed	?
Facilities	Rooms, equipment, services provided for a particular purposes	?
...

Режим виконання: у парах або індивідуально, усно і письмово.

Спосіб контролю: взаємоперевірка; обговорення варіантів відповідей у групі.

ВПРАВА 2

Мета: сформувати навички ідентифікації та семантизації англійських термінів готельно-ресторанного напрямку на рівні окремого слова, словосполучення або фрази.

Завдання: In turn with your fellow-student fill in the missing letters in the following terms. Make up your own word collocations and/or meaningful sentences with these words. Let your partner translate them into Ukrainian.

Model: *co_p_ain – complain. I want to complain about the delay in checking into our room.*

1. Li_bility
2. ...

Режим виконання: у парах, усно.

Спосіб контролю: самоконтроль або взаємоконтроль за допомогою ключа.

ВПРАВА 3

Мета: сформувати навички трансформації англійських термінів готельно-ресторанного напрямку ті розвинути вміння їх репродукування і вживання на рівні слова та/або речення.

Завдання: Complete the given below table with noun, verb, or adjective forms. You partner will find Ukrainian equivalents to translate each term. Then make up your own questions with these terms to interview each other.

Model: *Product – to produce (verb); productive (adjective). What major products have been recently launched into the market by this corporation?*

NOUN	VERB	ADJECTIVE
product	<i>to produce</i> <i>to limit</i>	<i>Productive</i>
...

Режим виконання: у парах, усно.

Спосіб контролю: взаємоконтроль за допомогою ключа та/або контроль з боку викладача.

ВПРАВА 4

Мета: розвинути вміння продукування англійських термінів готельно-ресторанного напрямку на рівні слова або словосполучення на основі використання графічних опор.

Завдання: Together with your fellow-student fill in the gaps in the given below statements using the correct terms. Then in turn translate these sentences into Ukrainian.

Model: *Several c ... are involved in the development of this project.*
– *Several companies are involved in the development of this project.* Кілька компаній залучено до розробки цього проекту.

1. Ltd. stands for 1 ... company.
2. In America a large firm is called a c
3. ...

Режим виконання: у парах, усно.

Спосіб контролю: само- або взаємоконтроль за допомогою ключів.

ВПРАВА 5

Мета: розвинути вміння трансформації та комбінування англійської лексики готельно-ресторанного напрямку на основі графічних опор.

Завдання: The words in the box have their letters in the wrong order. Complete the sentences below with the words in their correct form. The first and the last letter of each word is given. Does your fellow-student agree with you? Translate these sentences.

Model: *siarocporton; The largest businesses tend to be c ... s.* – *The largest businesses tend to be corporations.*

Ramkte opwre; iaprcoortnos; eimlunitd lilabiyit; atke evor; ireocnctatno artoi; ...

1. Any two or more people can get together and form a p ... p.
2. ...

Режим виконання: у парах або мікрогрупах, усно.

Спосіб контролю: взаємоконтроль.

2. Група текстових вправ

ВПРАВА 6

Мета: сформувати вміння вибору і групування англійських термінів готельно-ресторанного напрямку та стимулювати студентів до ймовірного прогнозування змісту фахового тексту.

Завдання: What different forms of doing business do you know? In pairs or small groups list all the advantages and disadvantages of each type of business unit. Check whether you were right or wrong after reading the text.

TYPES OF BUSINESS UNITS	ADVANTAGES	DISADVANTAGES
<i>Corporation</i>		
...		

Режим виконання: у парах або мікрогрупах, усно.

Спосіб контролю: груповий контроль.

ВПРАВА 7

Мета: вдосконалювати вміння вибору англійських термінів готельно-ресторанного напрямку, їх репродукування і продукування в усному мовленні.

Завдання: Work in pairs. While you read the text «The Three Basic Types of Firms», fill in the following vocabulary map with as many related words and expressions as possible.

Types of business units	
People	
Activity	
Documents	
Finances	
Management	

THE THREE BASIC TYPES OF FIRMS

What are the three basic forms of organization of business firms, and what induces organizers of a firm to choose one form rather than another? *SOLE PROPRIETORSHIPS*

The sole proprietorship is the form of business organization involving the fewest legal complications. Most small retail firms, farms, and

many small factories are run as sole proprietorships. To start a sole proprietorship, an individual simply decides ... (обсяг спеціального тексту – до 4 тисячі друкованих знаків).

Режим виконання: у парах або мікрогрупах, усно.

Спосіб контролю: груповий контроль.

ВПРАВА 8

Мета: розвинути вміння вживання англійських термінів готельно-ресторанного напрямку в усному мовленні на рівні речення і понадфразової єдності та вміння створення власних висловлювань на основі прочитаного.

Завдання: Check how well you have understood the text. In turns with your partner ask and answer the following questions to the text. Ask your partner any other questions on the topic under consideration.

1. How does the ownership of different types of firms differ from each other?

2. ...

Режим виконання: у парах, усно.

Спосіб контролю: контроль з боку викладача.

ВПРАВА 9

Мета: вдосконалювати вміння творчої переробки текстового матеріалу з активізацією у мовленні англійської лексики готельно-ресторанного напрямку за темою розділу.

Завдання: Work in pairs. Read the following statements to a partner who will translate them into Ukrainian without consulting a dictionary. Then change roles.

1. Corporate investors have greater protection from risk than individual proprietorships or partnerships because they have limited liability - they cannot be asked to pay more than they have invested in the firm.

2. ...

Режим виконання: у парах, усно.

Спосіб контролю: контроль з боку викладача.

ВПРАВА 10

Мета: вдосконалювати вміння (ре)продукування англійських термінів готельно-ресторанного напрямку в усному мовленні на рівні речення та на основі поданих тверджень як плану до прочитаного тексту.

Завдання: Work in pairs. Tell your fellow-student what you have learned from the text about types of restaurants. Be ready to answer relevant questions. As a plan use the following statements from the text.

Режим виконання: у парах, усно.

Спосіб контролю: груповий контроль, взаємоконтроль.

3. Група післятекстових вправ

ВПРАВА 11

Мета: розвивати та вдосконалювати вміння використання англійської лексики готельно-ресторанного напрямку в говорінні на основі фактологічної інформації з різних джерел.

Завдання: Work in pairs. Look at the following pie charts depicting the percentage of total sales and total assets of US fast-food restaurants and comment on the given figures. Compare this information with that of Ukraine. Is it the same or different? Speak your mind to the whole class.

Режим виконання: у парах або мікрогрупах, усно.

Спосіб контролю: груповий або взаємоконтроль.

ВПРАВА 12

Мета: розвивати вміння використовувати англійську лексику готельно-ресторанного напрямку в усному мовленні за допомогою драматизації навчальних комунікативних ситуацій.

Завдання: In pairs role-play the following situations. The class will listen and analyze each presentation.

Situation 1.

Role 1. You want to start a new business – it might be baking bread or providing services in green tourism. Talk with the clerk responsible for registering small businesses. Inquire what documents you need to start your business and promise to submit everything on time.

Role 2. ...

Режим виконання: у парах, усно.

Спосіб контролю: взаємоконтроль або груповий контроль.

ВПРАВА 13

Мета: розвивати вміння використовувати англійські економічні терміни в писемному мовленні і контролювати рівень сформованості досягнутих умінь.

Завдання: Write a 2–3 page report on one of the topics given below and then deliver it to the class. Use appropriate linking words and phrases, key terms and visual aids. Tentative topics for your report are as follows:

- The perspectives of small restaurants development in Ukraine.
- ...

Режим виконання: індивідуально або у парах, письмово.

Спосіб контролю: контроль з боку викладача; груповий контроль.

Підготовлений комплекс вправ для формування лексичної компетенції засобами інтерактивного навчання підвів нас до розробки моделі організації навчального процесу. У контексті нашого дослідження модель навчання іншомовної лексики розглядається як детальна схема управління інтерактивною навчальною діяльністю для досягнення мети формування лексичної компетенції, тобто усвідомленого розуміння студентами значень англійських термінів готельно-ресторанного напрямку та оволодіння знаннями і вміннями використовувати ці терміни у зв'язних відрізках мовлення сфери своєї майбутньої професійної діяльності. В дослідженні була запропонована циклічно-тематична модель навчання, що співвідноситься з кредитно-модульною системою навчального процесу. В цій моделі на інтегроване оволодіння студентами готельно-ресторанного напрямку 3-го та 4-го курсів.

У межах розробленої моделі проводиться контроль рівня сформованості лексичної компетенції, який дозволяє виявити і якісно оцінити досягнутий рівень навченості студентів. Об'єктами контролю є знання англійської лексики готельно-ресторанного напрямку та вміння використовувати її у мовленнєвій діяльності. Для рубіжного контролю рівня знань лексики та вмінь вживати лексичні одиниці в усній і писемній комунікації було запропоновано електронні тести (які були розроблені на базі даного дослідження), завдяки таким властивим їм якостям, як доступність, економність організації та об'єктивність оцінювання.

3.3. Третій етап: ефективність формування лексичної компетенції студентів під час практичного експерименту в мережі Інтернет із використанням соціальних сервісів WEB2.0 (мережної інформаційної технології BLOG)

У третьому розділі нами описано підготовку, організацію та хід експериментального навчання, дано інтерпретацію його результатів і сформульовано методичні рекомендації щодо практичного формування професійних якостей фахівців торговельно-економічного профілю засобами інтерактивного навчання з використанням соціальних сервісів WEB2.0 (мережної інформаційної технології BLOG).

Основна мета експерименту полягала у перевірці ефективності розробленого в ході дослідження комплексу для навчання студентів готельно-ресторанного напрямку 3-го та 4-го курсів англійської фахової лексики. Перед початком експерименту була висунута така гіпотеза: *ефективність формування лексичної компетенції у студентів готельно-ресторанного напрямку підвищиться за умови виконання спеціально розроблених вправ для засвоєння англійської лексики готельно-ресторанного напрямку з використанням засобів інтерактивного навчання в процесі керованої викладачем і самостійної навчальної діяльності творчого характеру за допомогою мережного інформаційного ресурсу BLOG*

З появою інтернет-сервісів нового покоління, так званих соціальних сервісів Веб 2.0 перед освітянами відкрилися нові можливості й перспективи. Порівняно з попереднім поколінням інтернет-сервісів, з'явилася технологічна можливість створювати веб-сайти і вносити свої дописи і мультимедійні додатки до існуючих сайтів швидко, не знаючи мов програмування, не маючи спеціальних знань, що дозволяє викладачам і студентам використовувати Інтернет для педагогічного спілкування і навчання. Ці сервіси швидко здобувають свою освітню аудиторію.

Веб 2.0 – друге покоління мережних сервісів Інтернету. На відміну від першого покоління сервісів (the mostly read-only Web) – Веб 2.0 (the wildly read-write Web). Появу терміну Веб 2.0 прийнято пов'язувати зі статтею Тіма О'Рейлі [83] «Що таке Веб 2.0». За Тімом О'Рейлі «Веб 2.0 – це не просто інтеграція сервісів, це ідея використання колективного розуму».

Ключові фактори таких мережних сервісів:

- відкритість інформаційного наповнення;

- оперативність доступу й розміщення;
- незалежність від індивідуального графіку включення учасників до процесу комунікацій під час спільної роботи.

Основною відмінною рисою цих сервісів є можливість користувачів спільно діяти – обмінюватися інформацією, зберігати посилання та мультимедійні документи, створювати і редагувати публікації, тобто здійснювати діяльність, у процесі й результаті якої відбувається налагодження соціальної взаємодії. У процесі такої діяльності виникають мережеві спільноти.

Про віртуальні спільноти іноді прийнято говорити як про спільноти, у яких спілкуються один з одним за допомогою інформаційної мережі Інтернет. Функціональна мережа Інтернет – це інформаційне і комунікаційне середовище, у якому люди обмінюються повідомленнями. Поняття віртуальної спільноти вважаються новим, ще американський філософ і педагог Джон Дьюї [84, с. 127] розглядав імовірність існування спільнот і справедливо зазначав, що книга або письмо можуть створити більш тісний зв'язок між людьми, розділеними величезною відстанню, ніж той зв'язок, що існує між тими, хто живе під одним дахом. Навчання визначається інструментами й об'єктами, які використовує студент. Дії над об'єктами вимагають спілкування. Найважливішою склад навчання Дж. Дьюї вважав діяльність, яка б була спрямована на досягнення реального, конкретного результату завдяки використанню відповідних матеріалів, засобів і технологій.

Термін «віртуальна спільнота» був уведений Говардом Рейнгольдом [85, с. 163] – дослідником соціальних відносин у мережі. Г. Рейнгольд наводить різні приклади комунікацій між членами соціальних груп на базі списків розсилання, багатокористувацьких спільнот. Г. Рейнгольд визначив віртуальні спільноти як соціальні об'єднання, які створюють мережі, коли група людей підтримує відкрите обговорення певної теми досить довго та толерантно. Для Рейнгольда ключовою ознакою спільноти є відкрите обговорення, спілкування групи людей за допомогою інформаційної мережі Інтернет.

Спільноти обміну знаннями нині є найперспективнішими формами організації ділової, наукової й творчої діяльності. Педагогіка мережевих спільнот стає окремим напрямком теорії навчання. Діяльність у середовищі мережевих спільнот природно пов'язана з освоєнням таких важливих для освіти павичок, як критичне мислення та колективна творчість.

Глибокий системний аналіз відносин суспільства спільнот, суспільства й освіти був зроблений ще на початку 70-х років. Навчальна спільнота, слухність якої відстоювалась, не обмежувалася рамками ВНЗ, а містила в собі всі ресурси, які могли служити цілі навчання усередині спільноти.

Інформаційні технології змінюють способи нашого мислення та спілкування з іншими людьми. Цифрова пам'ять звільняє нас від необхідності тримати різноманітні дані й зв'язки між цими даними в голові. Завдяки мережі ми тепер можемо одержати доступ до свідоцтв, дописів, фото, відео та інших ресурсів, перебуваючи в будь-якій точці землі. Цифрова пам'ять, програмні агенти й мережа надзвичайно розширюють наші розумові можливості. Люди приходять у мережеві спільноти, щоб ділитися знаннями, запитувати й навчатися у інших людей, шукати однодумців і виконувати дії, які не під силу зробити поодинокі.

Комп'ютерна мережа Інтернет об'єднує між собою не тільки комп'ютери й документи, але й людей, які користуються цими комп'ютерами, документами й сервісами. Завдяки мережевим зв'язкам формуються нові соціальні об'єднання. Такі спільноти не можуть бути спеціально спроектовані, організовані або створені в примусовому порядку. Можна лише створити умови, які б полегшували формування таких спільнот. Завдяки мережевій підтримці перед спільнотами обміну знаннями відкриваються нові можливості щодо представлення своїх цифрових архівів, залучення нових членів. З розвитком комп'ютерних технологій у спільноті обміну знаннями з'являються нові форми для зберігання знань, нові програмні сервіси, що полегшують керування знаннями й використання цих знань новачками, що перебувають на периферії спільноти.

Комп'ютерні комунікації нині формують нове поле інформаційної культури, у якому реалізується діяльність сучасного суспільства. Перед освітою стоять завдання формування особистості, конкурентоздатної та успішної в електронному інформаційному середовищі. Цілком виправдано, якщо й пошук розв'язання цих завдань ми шукатимемо в середовищі інформаційних, комп'ютерних і мережевих дисциплін. Однією з основних тенденцій розвитку у зв'язку із цим є перегляд концепцій організації навчальної діяльності. У навчальній практиці процеси формування мережевих, децентралізованих моделей навчання сьогодні ще мало помітні, але саме мережеві технології готують для них підґрунтя.

Модель навчання в мережевих спільнотах обміну знаннями постає однією з найбільш перспективних моделей дистанційного навчання. Поступово відбувається перехід від централізованої моделі до горизонтальних мережевих взаємодій. Зараз, коли в суспільстві змінюється система організації виробництва її відносини між людьми з ієрархічної системи переходять у площину більш децентралізованих, можна очікувати на відповідні зміни і в моделях навчання.

Педагогіка мережевих спільнот є напрямом теорії навчання, що зараз швидко розвивається.

Мережева педагогіка розвивається разом з мережею Інтернет і прямо залежить від стану її розвитку. Традиційне програмне забезпечення вбудовувало невелику кількість інформації у велику кількість програмного коду. Наприклад, текстові (MS Word), графічні (Photoshop) редактори значно більші за обсягом, ніж документи і малюнки, які в них створюються. Соціальні сервіси вбудовують невелику кількість програмного забезпечення у велику кількість інформації.

Із середовища, у якому люди отримували інформацію, читали новини, слухали радіо, дивилися телевізор, Інтернет стає платформою, на базі якої відбувається спілкування людей. Розвиток інформаційного забезпечення на основі Веб-платформи в перші роки XXI століття супроводжувалося появою величезної розмаїтості веб-сервісів, які підтримували різні потреби й активності користувачів. Важливо відзначити, що інформаційні сервіси нового покоління з особливою повагою ставляться до користувачів і розглядають їх як авторів і співавторів мережевого змісту. Дії, які виконують користувачі мережевого інформаційного забезпечення, є досить простими: зробити вибір, купити або продати, ввести невелику кількість інформації, розмістити в мережі документ, фотографію або відеофайл, зберегти посилання на знайдений документ тощо. Серед різноманіття способів класифікації сервісів Веб 2.0 найпростішою є користувацька класифікація за *способом використання*

Класифікація сервісів Веб 2.0:

- мережеві щоденники;
- спільний пошук інформації;
- спільне зберігання закладок;
- спільне зберігання медіафайлів: фотографії, схеми, малюнки, презентації, відео, документи, карти знань, аудіо записи;
- спільне редагування документів, електронних таблиць;
- колективне редагування гіпертекстів (Вікі).

Соціальні сервіси і можливі види діяльності усередині мережевих спільнот відкривають перед педагогічною практикою такі можливості [83]:

1. *Використання відкритих, безкоштовних і вільних електронних ресурсів.* У результаті поширення соціальних сервісів у мережевому доступі накопичується величезна кількість матеріалів, які розміщуються там різними численними користувачами і можуть бути використані з навчальною метою.

2. *Самостійне створення мережевого навчального змісту.* Нові сервіси спростили процес створення матеріалів і публікацію їх у мережі. Тепер будь-хто може не тільки одержати доступ до цифрових колекцій, але й взяти участь у формуванні власного мережевого контенту. На сьогоднішній день новий контент (зміст, віміст) створюється мільйонами людей. Вони привносять у мережу нові тексти, фотографії, малюнки, музичні файли. Тепер учні навіть початкової школи легко і просто можуть розміщувати в мережі свої напрацювання.

3. *Освоєння інформаційних концепцій, знань і навичок.* Середовище інформаційних додатків відкриває принципово нові можливості для діяльності, у яку надзвичайно легко втягуються люди, що не володіють спеціальними знаннями з інформатики, і форми діяльності пов'язані як з пошуком у мережі інформації, так і зі створенням і датуванням власних цифрових об'єктів – текстів, фотографій, програм, музичних записів, відеофрагментів. Участь у нових формах діяльності дає змогу освоювати важливі інформаційні навички повторне використання текстів і кодів, використання тегів тощо.

4. *Спостереження за діяльністю інших учасників спільноти.* Мережа Інтернет відкриває нові можливості для участі студентів у професійних наукових спільнотах. Цифрі пам'ять, агенти й мережа надзвичайно розширюють не тільки наші розумові здібності, але й поле для спільної діяльності й співробітництва з іншими людьми.

5. *Створення навчальних ситуацій, у яких ми можемо спостерігати й вивчати недоступні раніше феномени.* Мережева діяльність або мережева поведінка інших людей стає для нас усе доступнішою. Спільні дії учасників сучасних мережевих об'єднань найчастіше мають децентралізований характер. Таку форму спільної діяльності можна назвати зграйною. Як форма пташиної зграї утворюється в результаті здійснення кожним птахом простих дій, так і складна поведінка мережевої спільноти формується в результаті

індивідуальної поведінки окремих учасників, діями яких ніхто не керує.

Деякі соціальні сервіси Веб 2.0 як засоби освітньої діяльності:

«Вікі» від гаванського «wikiwiki – швидко-швидко».

Вікі – це колекція пов’язаних між собою записів. Автор Уорд Канінгем називає цей додаток середовищем для швидкої гіпертекстової взаємодії. Вікі система, яка підтримує простий і доступний спосіб створення гіпертексту і провокує індивідуальне і колективне написання гіпертексту. Під час створення тексту, користувач не задумується над HTML-кодуванням і створенням взаємозв’язків між текстами та різними частинами тексту.

У Вікі реалізовано радикальну модель колективного гіпертексту, коли можливість створення й редагування будь-якого тексту надається кожному з членів мережевої спільноти.

Текст будь-якої вікі-сторінки інтерпретується як гіпертекст. Перед тим, як текст сторінок потрапляє до агента браузера їх переглядає спеціальний вікі-агент. Агенту дано вказівку переглядати текст сторінки в пошуку прикладів. Якщо приклад знайдено, то агент не зупиняється й перевіряє, чи вже існує сторінка з такою назвою у базі даних. Якщо так, то на цю сторінку робиться посилання. Якщо така сторінка відсутня, то робиться посилання на створення такої сторінки з таким ім’ям. Вікі дотримується іншої технології створення нових сторінок, ніж та, до якої всі звикли під час створення традиції всб-сайтів. Будь-яка нова стаття спочатку вводиться, а уже потім роз’яснюється. У вікі реалізовано радикальну модель колективного гіпертексту, коли можливість створення та редагування будь-якого запису надано кожному із членів мережевої спільноти. Вікі можна використовуватися з різною метою:

- як персональний інформаційний менеджер;
- як засіб для організації спільної роботи над колективними проектами. Вікі є колективною електронною дошкою, на якій може писати ціла група;
- як база даних – сховище колективного досвіду.

Таблиця 3.2.
Порівняння традиційного веб-сайту і Вікі-сайту

Веб-сайт	Вікі-сайт
Наповнює одна людина	Наповнює спільнота
Дизайн має значення	Дизайн не має значення
Потребує знань HTML	Потрібні знання простих вікі-тегів
Оновлення через ftp-протокол	Оновлення через web-протокол
Спочатку створення нових сторінок	Посилання на нові сторінки передують створенню нових сторінок
При оновленні сайту стара інформація витирається	Всі сторінки сайту залишаються в базі даних
Для кожної сторінки всередині сайту можна отримати інформацію про всі сторінки сайту	Для кожної сторінки можна отримати інформацію тільки про ті сторінки, на які вона посилається

Основні поняття у вікі – статті, категорії, шаблони.

Категорії у вікі – це мітки, теги, або ключові слова, якими ми позначаємо різноманітні матеріали (статті, зображення, медіа файли, шаблони). Процедура надавання статусу категорії не є обов'язковою, проте вони значно полегшують і прискорюють пошук матеріалів. Кожен матеріал може бути позначений декількома категоріями. Наприклад, стаття про школу № 84 м. Харків може бути позначена категорією «Загальноосвітні навчальні заклади», «IEARN», оскільки ця школа є учасником програми IEARN-Україна і є статтею про навчальний заклад.

На відміну від тегів (міток, які використовуються, наприклад, у блогах, де всі теги – рівноправні), категорії у Вікі можуть мати ієрархічну структуру. Наприклад, категорія «Учасники IEARN» містить підкатегорії «Викладачі – учасники IEARN» та «Студенти – учасники IEARN». Категорії ніяк не впливають на назву статті, яка має бути унікальною.

Категорія записується в кінці статті: [Категорія: Ім'я категорії].

Шаблони – це статті у вікі, з яких можна будувати інші статті. Шаблоном може стати будь-яка вікі-стаття. Щоб викликати шаблон як

«цеглинку» для написання нової статті достатньо написати в режимі редагування {Шаблон: ім'я шаблону}

Якщо ви хочете розмістити в мережі власний Вікі-проект, ви можете:

- установити один з Вікі-двигунців – Медіавікі, Докувікі, TwikiWiki;

- використати майданчик для вікіхостингу;

- використати один з майданчиків, на якому розгорнуто освітній Вікі-проект.

Дидактичні властивості вікі-середовища:

- доступність і легкість створення й редагування статей (гіпертекст);

- можливість спільного редагування статей;

- високий рівень інтерактивності для дистанційного навчання ;

- можливість проведення навчальних телекомунікаційних проєктів з високим рівнем інтерактивності;

- можливість публікації методичних матеріалів, спільне редагування і створення та розміщення методичних розробок.

В Україні створенні й активно працюють вікі освітніх організацій та освітніх проєктів, наприклад, такі як ЗапоВікі (<http://wiki.ciit.zp.ua/>) – обласний освітній веб-ресурс Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, ITEACHWIKI (<http://wiki.iteach.com.ua/>) – вікі-портал інноваційних освітніх програм Компанії Intel в Україні, (<http://wiki.kspu.kr.ua/>) – Вікі Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, ЛугаВікі (<http://wikitest.newline.net.ua/>) – вікі-сайт Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

2. Сервіси збереження медіа файлів.

Широко використовуються в освіті сервіси для збереження зображень і фотографій (наприклад, <http://picasa.google.com/> та <http://www.flickr.com/>), відеосервіси (наприклад, <http://www.youtube.com/>, <http://rutube.ru/> тощо).

Назва сервісу Флікр походить від англійського flick-легкий ривок, клік, спалах.

Флікр – фотосервіс порталу Yahoo! Флікр – це фотосайт: вебсайт для розміщення фотографій, їх обговорення й архівування. Широко використовується для зберігання фотографій. Популярний завдяки зручній і простій системі завантаження і пошуку фотографій.

Дозволяє створювати тематичні групи, соціальні мережі. Цей сервіс дає змогу всім користувачам обмінюватися своїми зображеннями і мітками (тегами) на них. Наприклад, пошук за ключовим словом (тегом), «Крим», дозволяє швидко знайти всі фото і зображення, позначені цим тегом. Флікр сервіс, призначений для зберігання й подальшого використання користувачем своїх цифрових фотографій. Створений у 2002 році, у 2006 був викуплений компанією Yahoo.

➤ Флікр, як й інші сервіси веб 2.0, підтримує обмеження доступу до знімків. Кожний зі знімків можна зробити загальнодоступним, доступним тільки його авторові або певній групі. Можна відкривати доступ до знімків тільки конкретним користувачам Флікр або їхнім групам. У цьому сервісі є всі необхідні інструменти для керування списками друзів. Попри, користувачі можуть поєднуватися в групи за інтересами.

➤ Зручно й те, що фотографії можна завантажувати не тільки через браузер, але й з електронної пошти й навіть із мобільного телефону.

Кожен користувач може безкоштовно розмішувати в мережі зображення. До свого зображення користувач додає назву, тег, короткий припис зображення. На сервісі можна розмішувати малюнки, карти, схеми тощо. Це відкриває великі можливості для проведення й організації телекомунікаційних проектів, основними елементами яких є зображення.

Отже, під час використання соціальних сервісів розміщення зображень викладачі можуть:

- обмежити доступ до своїх зображень;
- встановити умови їх використання;
- супроводжувати зображення коментарями;
- дозволяти коментувати зображення;
- ставити до кожного зображення мітки (теги), які дозволяють знаходити його в архіві за темою, місцем або предметом, присутніми на фото;
- позначати певні фрагменти зображення з коментарем;
- прив'язувати фото до місця зйомки або місцезнаходження об'єкта на географічній карті з великою точністю;
- розмістити кожне фото в тематичних групах.

Але в нашому дослідженні ми використовували для практичної частини роботи такий соціальний мережний ресурс як BLOG.

3. «Блог» – від англ. *Web-logging* (блогінг) – вхід до «світового павутиння», у якому людина веде свою колекцію записів. Блог – це Веб-сторінка, яка легко створюється на спеціальних серверах, до якої можуть бути вбудовані текстові, графічні та інші об'єкти. Такі сторінки можуть легко оновлюватися (додаватися записи, редагуватися і вилучатися попередні). Вони можуть редагуватися й оновлюватися як автором, так і іншими користувачами, яким автор падає такі права. Кожне повідомлення, опубліковане всередині блога, має свою URL-адресу, за якою можна звернутися до цього повідомлення. Як правило, кожен блог присвячений окремій темі. Кожному блогу можна надати мітку (тег), яка якимось може бути пов'язана з темою блогу. У кожного блога може бути декілька таких міток. Наприклад, дописи в блозі, у якому студенти ведуть записи своєї діяльності в проєкті, присвяченому екологічним проблемам Києва, можуть мати мітки «побутове сміття», «вода», «проблеми», «шляхи розв'язання». За цими мітками можна знайти інші дописи, яким присвоєні тільки кожна така мітка (тег). Теги використовуються для пошуку, вони не є обов'язковими. Автори декількох блогів часто об'єднуються в соціальну спільноту, відслідковують записи один одного, залишають відгуки і коментарі в блогах інших.

Ясність, простота і доступність публікації матеріалів допомагає розглядати блоги як варіант особистісного чи групового освітнього простору. Блог є своєрідним персональним чи груповим інформаційним помічником, що зберігає записи й посилання. Це своєрідний щоденник для записів та розмірковування.

Освітні можливості блогів:

- можливість роботи в мережевих проєктах для відображення ходу роботи і результатів діяльності окремих учнів і команд;
- високий рівень інтерактивності дописувачів різного рівня;
- високий рівень захисту від стороннього впливу.

У педагогічній практиці використовуються:

- як простір для педагогічних дискусій;
- для консультування й отримання додаткових знань;
- для створення педагогічних «віртуальних мереж»;
- для дистанційного навчання;
- як студентські щоденники спостережень.

Різні блогери надають користувачам різний набір послуг. Практично у всіх наявна можливість налаштувати свій блог для дописувачів так, що:

- писати в нього мають право всі користувачі Інтернету;

- писати в нього мають право тільки група дописувачів, яким наданий спеціальний дозвіл;

- писати в нього має право тільки автор блогу.

Такі ж права автор блогу може надати для читання його блогу або для написання коментарів.

Усі ці особливості відкривають широкі можливості для викладачів щодо використання такого сервісу як блог в навчальній діяльності, зокрема в мережевих проектах [69].

Експеримент проходив у два етапи: розвідувальний, в результаті якого було апробовано підготовлений комплекс вправ, що виконувались студентами в межах розробленої моделі, та базовий експеримент, у ході якого було проведено експериментальне навчання та доведено сформульовану вище гіпотезу. Доцільність проведення двох етапів експерименту була зумовлена обмеженою кількістю навчальних годин для вивчення студентами готельно-ресторанного напрямку англійської мови на старшому ступені, а також була продиктована необхідністю попередньої апробації розроблених вправ та циклічно-тематичної моделі в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Об'єктом експериментального дослідження було обрано створений комплекс навчальних текстів для опанування студентами фахової лексики з використанням форм і прийомів інтерактивної навчальної діяльності в процесі аудиторної, індивідуальної і самостійної роботи в мережі Інтернет за допомогою мережного інтернет-ресурсу BLOG. Об'єктами контролю були складові елементи лексичної компетенції, тобто знання студентами англійської лексики готельно-ресторанного напрямку та навички і вміння її використовувати для здійснення іншомовної усної і писемної комунікації.

До неварійованих умов експерименту було віднесено: 1) проведення експериментального навчання в експериментальних групах (ЕГ) одними і тими ж викладачами; 2) тривалість експериментального навчання у кожній ЕГ; 3) критерії оцінювання рівня сформованості лексичної компетенції; 4) склад учасників експериментального навчання; 5) зміст тестових завдань для перед- і післяекспериментальних зрізів.

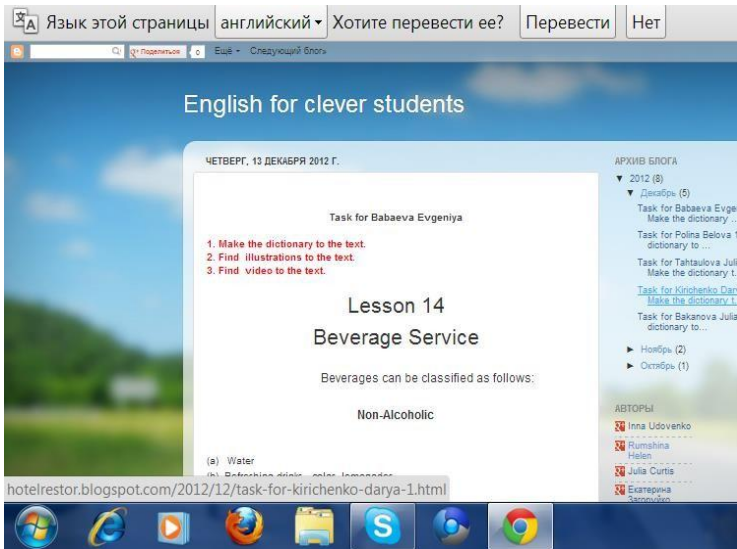
Варійованими умовами були: *для розвідувального експерименту* – різне співвідношення використаних інтерактивних засобів навчання англійської лексики готельно-ресторанного напрямку на кожному етапі формування лексичної компетенції; *для базового*

експерименту – неоднакове використання інтерактивних засобів: в ЕГ1 навчання проводилося на основі розробленого комплексу вправ для засвоєння англійської лексики готельно-ресторанного напрямку за допомогою обраних інтерактивних засобів та мережного інтернет-ресурсу BLOG; в ЕГ2 – на основі вправ з аналогічним лексичним наповненням, проте їх виконання не передбачало використання інтерактивних форм та мережного Інтернет-ресурсу BLOG ні під час аудиторних занять, ні в процесі індивідуальної й самостійної роботи студентів. Порівняння двох варіантів навчання лексики й формування англомовної лексичної компетенції характеризує експеримент як горизонтальний, а співставлення отриманих результатів перед і після експериментального навчання – як вертикальний.

У двох етапах експерименту, який був проведений у природних умовах зі студентами 3-го та 4-го курсу факультету менеджменту відділення готельно-ресторанна справа Харківського державного університету харчування та торгівлі.

В рамках роботи над третім етапом теми НДР «Впровадження методики поетапного формування професійних якостей майбутніх спеціалістів торговельно-економічного профілю у процесі вивчення іноземних мов з використанням інформаційних технологій» та організації інтерактивного проекту в інтернет-мережі з метою створення електронного навчального посібника для студентів спеціальності ГРС були залучені студенти факультету менеджерів відділення готельно-ресторанного сервісу [86, с. 180]. З цією метою був створений блог «English for clever students», де студенти під керівництвом викладачів кафедри співпрацюють у відкритій інтернет-мережі.

Рисунок 3.1.
Головна сторінка Блогу

Студент заходить на блог під своїм акаунтом,

Рисунок 3.2.
Реєстраційна сторінка Блогу

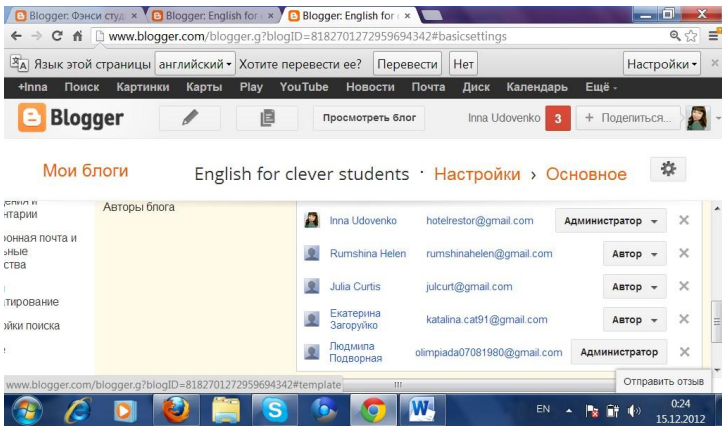
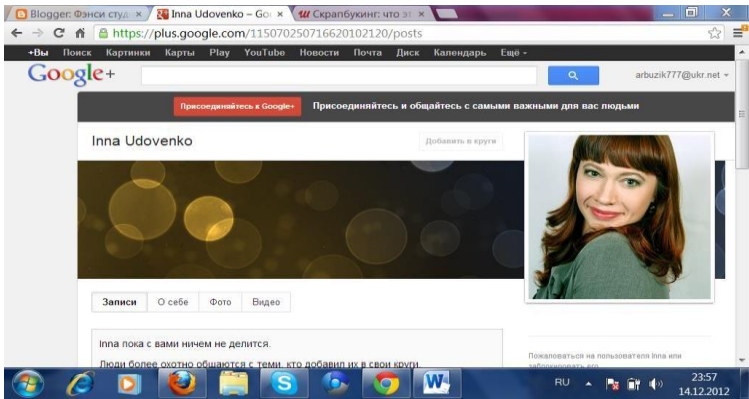
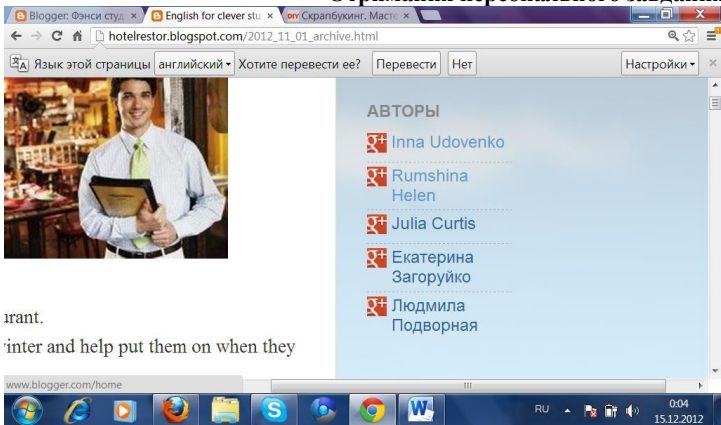

Рисунок 3.3.
Створення особистого аккаунту

отримує своє персональне завдання,

Рисунок 3.4.
Отримання персонального завдання

grant.
inter and help put them on when they

опрацює його в режимі онлайн,

Рисунок 3.5.
Виконання завдання (початкова сторінка)

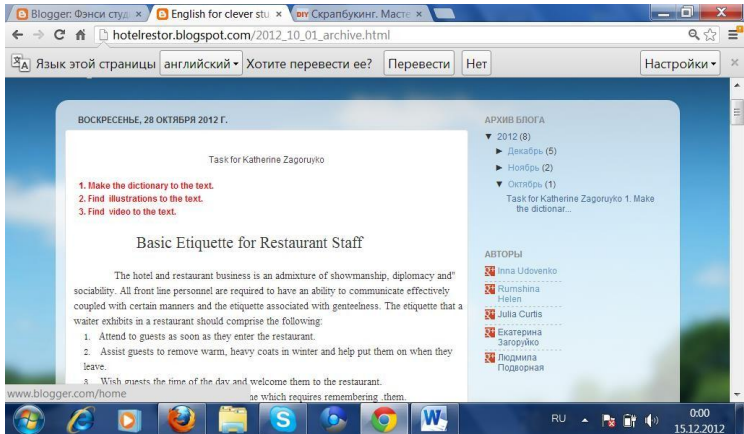

Рисунок 3.6.
Виконання завдання (ілюстративний матеріал)

Рисунок 3.7.
Виконання завдання (складання словника)

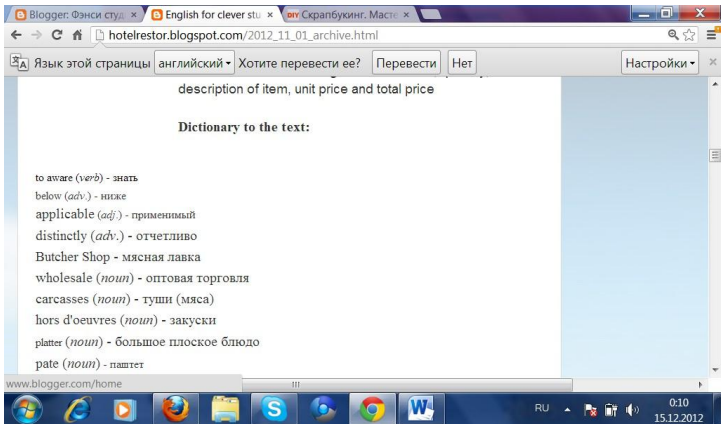

Рисунок 3.8.
Виконання завдання (опрацювання автентичних матеріалів)

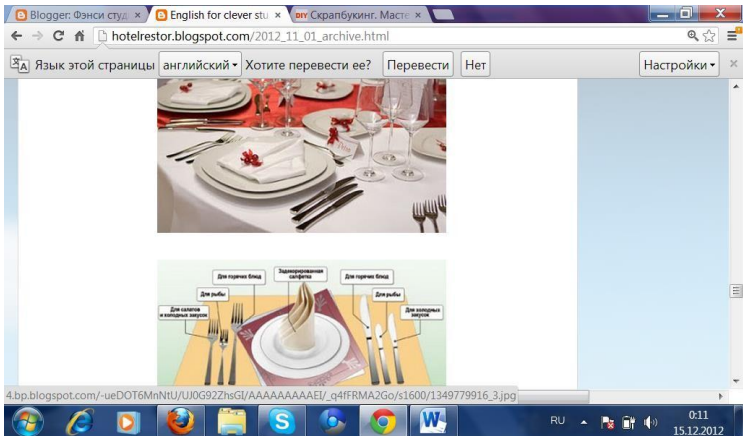

Рисунок 3.9.
Виконання завдання (робота з відео)

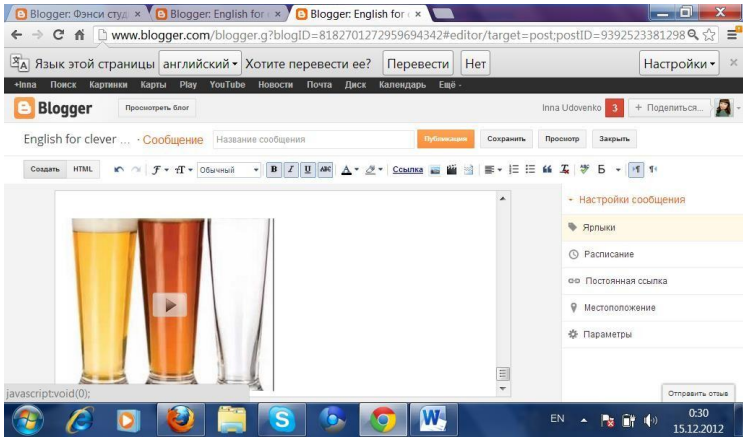
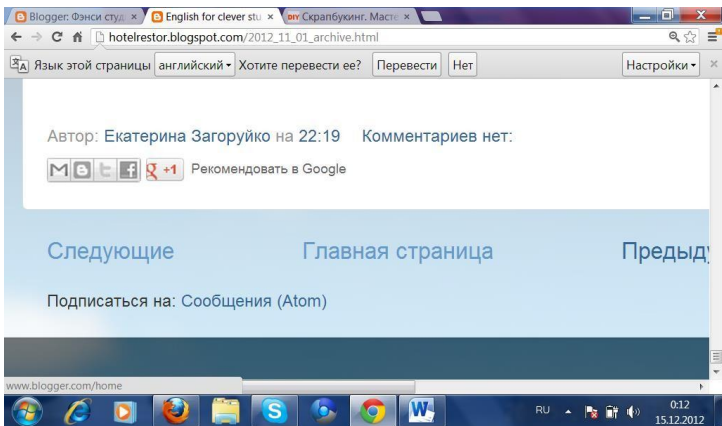
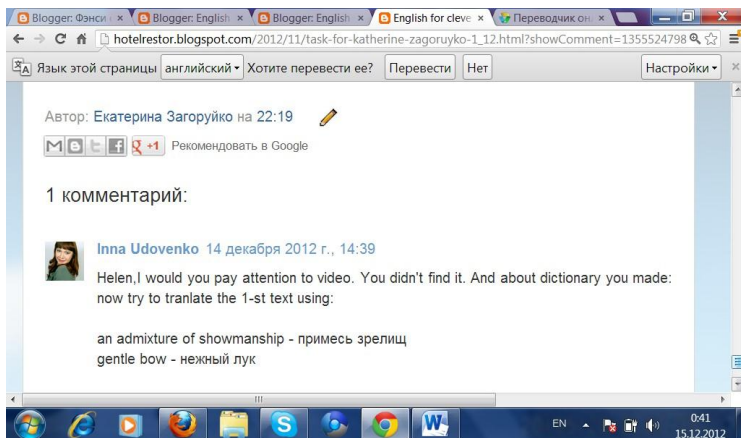

Рисунок 3.10.
Виконання завдання (публікація виконаного завдання)

а результати роботи вже корегуються викладачем (також в режимі онлайн).

Рисунок 3.11.
Коментарі викладача

До цієї роботи залучаються найбільш здібні студенти з досить високим рівнем знанням іноземної мови.

Керівники проекту та адміністратори блогу: канд. філол. наук, доцент І.В. Удовенко, ст. викл. І.І. Ков'ях, викл. Л.А. Подворна

З результатами роботи проекту можна ознайомитись безпосередньо на самому блозі за посиланням: <http://hotelrestor.blogspot.com>.

За результатами виконаних тестів після завершення розвідувального експерименту (03.02.2013 р. – 27.04.2013 р.) студенти всіх ЕГ показали достатній рівень навченості: сумарний показник рівня сформованості лексичної компетенції склав 81,89 бала у межах 100-бальної шкали оцінювання. Розвідувальний експеримент створив передумови для проведення базового експерименту з використанням апробованого комплексу вправ та вдосконаленої моделі навчання.

Проведений на початку базового експерименту передекспериментальний зріз показав такий початковий рівень сформованості лексичної компетенції: 64,76 бала в ЕГ1 та 66,08 бала в

ЕГ2. В результаті експериментального навчання англійської лексики готельно-ресторанного напрямку з використанням розробленого комплексу вправ, у якому передбачалися інтерактивні форми навчальної діяльності з використанням мережного інтернет-ресурсу BLOG, студенти ЕГ1 показали вищий рівень сформованості лексичної компетенції у порівнянні зі студентами ЕГ2, які при навчанні англійської фахової лексики обходилися без цілеспрямованого використання інтерактивних форм роботи: 83,21 бала проти 78,58 бала.

Відстрочений зріз, проведений через три тижні після завершення експерименту, знову виявив вищий рівень навченості у студентів ЕГ1: 78,42 бала проти 73,19 бала у студентів ЕГ2 (табл. 2). Очевидно, що вищі показники групи ЕГ1 були зумовлені інтерактивним форматом навчальної діяльності з англійською лексикою готельно-ресторанного напрямку на всіх етапах формування англомовної лексичної компетенції при виконанні студентами розробленого комплексу вправ.

Таблиця 3.3.

Порівняльна таблиця середніх показників рівня сформованості лексичної компетенції у студентів ЕГ, у балах

Індекс груп	Передекспериментальний зріз	Післяекспериментальний зріз	Приріст	Відстрочений зріз	Приріст
ЕГ1	64,76	83,21	18,45	78,42	13,66
ЕГ2	66,08	78,58	12,5	73,19	7,11

Для підтвердження достовірності й об'єктивності одержаних даних були використані методи математичної статистики, а саме – однофакторний дисперсійний аналіз. В ньому виокремлюються дві складові частини варіації (дисперсії): міжгрупова, зумовлена дією фактору, покладеного в основу групування, та внутрішньогрупова, випадкова варіація (табл. 3.3).

Отже, в результаті методичного експерименту була доведена гіпотеза про те, що розроблений комплекс вправ для інтерактивного навчання студентів англійської лексики готельно-ресторанного напрямку за допомогою мережного інтернет-ресурсу BLOG є достатньо ефективним і його можна рекомендувати для застосування з метою формування у студентів англомовної лексичної компетенції в

процесі керованої викладачем і самостійної навчальної діяльності творчого характеру.

На основі теоретичного дослідження та проведеного експериментального навчання були сформульовані методичні рекомендації щодо способів і шляхів інтерактивного формування лексичної компетенції у студентів готельно-ресторанного напрямку.

ВИСНОВКИ

У висновках узагальнено теоретичні та практичні результати виконаного дослідження, яке мало на меті розв'язання актуального наукового завдання – підвищення якості оволодіння студентами готельно-ресторанного напрямку англійською фаховою лексикою, необхідною для забезпечення професійного спілкування.

1. Науково обґрунтовано і розроблено методiku інтерактивного навчання лексики готельно-ресторанного напрямку та формування лексичної компетенції, яка опирається на методологічні положення теорії інноваційної освіти і комунікативного методу навчання за допомогою мережних інформаційних технологій. Розроблена методика ґрунтується на концепції використання інтерактивних засобів навчання, тобто організації парно-групових і колективних форм мовленнєвої взаємодії з вивчення лексичного матеріалу при виконанні творчих завдань під час аудиторних занять та позааудиторної роботи студентів. Інтерактивне навчання забезпечує студентів активною мовленнєвою практикою, активізує творчу і пізнавальну діяльність та стимулює когнітивні процеси з оволодіння іншомовним лексичним матеріалом.

2. Дидактичною основою інтерактивного навчання англійської фахової лексики є принципи наочності, свідомості, активності, міжпредметної координації, комунікативності, взаємопов'язаного навчання всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності і професійної спрямованості навчання. Виділені у дослідженні психологічні чинники, а також описані властивості процесів мислення, пам'яті, уваги створюють сприятливі психологічні передумови для набуття студентами знань англійської фахової лексики та умінь її використання в сфері готельно-ресторанного напрямку. Уточнені лінгвістичні характеристики фахових термінів та проаналізовані методичні труднощі їх засвоєння забезпечують лінгвометодичні передумови формування лексичної компетенції.

3. Основним джерелом відібраної англійської фахової лексики виступають англомовні автентичні фахові тексти готельно-ресторанного дискурсу. Визначено якісні (змістові і мовні) та кількісні критерії відбору спеціальних текстів. Критеріями відбору фахових термінів є такі: професійної спрямованості, адекватності цілям навчання, частотності, практичної необхідності і тематичності. На основі семантичної відповідності значень англійських термінів їхнім відповідникам в українській мові проведено методичну типологію відібраної лексики та укладено термінологічний словник-мінімум та видано розмовник.

4. Для забезпечення процесу інтерактивного формування англомовної лексичної компетенції було розроблено три групи вправ – передтекстові, текстові та післятекстові, які відповідають сформульованим у дослідженні вимогам й об'єднані в єдиний комплекс у межах змістового модуля навчальної дисципліни. Вправи корелюють з визначеними вище етапами формування лексичної компетенції і забезпечують студентам знання лексики і набуття вмінь нею користуватися в іншомовній комунікації, що було доведено в результаті проведеного методичного експерименту. Для організації інтерактивного навчання спеціальної лексики і формування лексичної компетенції використовується циклічно-тематична модель, в основі якої лежить цикл практичних та індивідуальних занять і самостійної роботи.

5. Методичний експеримент, який структурно охоплював процеси підготовки, проведення експериментального навчання та обробки результатів, довів ефективність розробленого комплексу вправ, які доцільно виконувати у межах запропонованої моделі навчання англійської лексики готельно-ресторанного напрямку. За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу було доведено достовірність отриманих результатів і підтверджено гіпотезу експерименту: використання засобів інтерактивного навчання англійської економічної лексики при виконанні спеціально розроблених вправ у спільній і керованій викладачем творчій навчальній діяльності за допомогою соціальних сервісів Веб 2.0 забезпечує студентам ефективне формування англомовної лексичної компетенції.

6. Визначено зміст навчального матеріалу з англійської мови для фахівців торговельних та економічних спеціальностей. Це дало змогу забезпечити різноманітні форми організації навчального процесу. Встановлено, що організація роботи студентів під час

проведення робочих семестрів з формування практичних навичок з іноземної мови суттєво активізує процес набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності. Як засвідчили результати експерименту, загальна успішність студентів 1–2 курсів, які працювали в експериментальних групах, підвищилася в середньому на 8,5% в порівнянні з студентами, які навчалися за умов традиційної організації навчального процесу.

Таким чином, поставлена у дослідженні мета розробити науково обгрунтовану методику формування лексичної компетенції досягнута, а визначені завдання щодо реалізації даної мети повністю виконані. У цьому полягає головна теоретична цінність та науковий результат виконаної роботи. Опублікований розмовник, укладені «Навчально-тренувальні електронні тести для підсумкового модульного контролю до підручника «Highly recommended 2. English for the hotel and catering industry» для студентів 1–2 курсу факультету менеджерів спеціальності ГРС (з електронною тестовою оболонкою Open Test), створений мережний студентський технологічний ресурс BLOG «English for clever students» та розроблені методичні рекомендації мають практичну значущість для забезпечення інтенсифікації іншомовної підготовки студентів готельно-ресторанного напрямку в цілому та ефективності навчання спеціальної лексики зокрема.

І нарешті, хотілося б наголосити на подальші напрями розвитку. В умовах інтеграції країни в Європейське економічне співтовариство, глобалізації міжнародного ринку праці докорінно змінилися критерії системи освіти. У вищих немовних навчальних закладах перед викладачами постає проблема зміни підходу до викладання іноземних мов. Також аналіз вимог міжнародних стандартів, які представлені в сертифікаційних іспитах з іноземних мов, показує, що в них основну увагу сконцентровано на оцінці рівня розвитку комунікативних умінь і навичок. Ми вважаємо, що навчити студента протягом лімітованого навчальними рамками періоду спілкуватися іноземною мовою з метою отримання професійної інформації і розуміти мовлення носіїв мови можливо лише за умов великої частини самостійної роботи, поєднуючи традиційні і інноваційні методи, з-поміж яких принцип комунікативності як у навчанні, так і у використанні сучасних інтерактивних навчальних матеріалів, електронних посібників та ресурсів Інтернет виходить на перший план.

Щоб іти в ногу з часом, постійно підвищувати свій професійний рівень, викладачам потрібно використовувати на заняттях та під час позааудиторної (самостійної) роботи такі ресурси:

- листування за допомогою електронної пошти;
- створення і проведення спільних телекомунікаційних проєктів;
- використання можливостей ресурсу Skype;
- публікації студентських наукових та спільних робіт студент/викладач на навчальних сайтах і отримання відгуків на них з різних країн світу;
- читання гіпертекстової інформації за фахом;
- використання блогосфери (створення викладацьких, а також студентських колективних та індивідуальних навчальних блогів). В цій сфері ми вже почали експеримент, і хоча експеримент ще не закінчено, уже на стадії його впровадження ми бачимо посилення мотивації студентів до вивчення нових термінів та словосполучень з фахової тематики, особливо в студентів першого курсу, у яких зазвичай дуже високий рівень професійних прагнень;
- створення та використання Веб-квестів;
- використання он-лайн словників та списку рекомендованої та додаткової літератури, а також інтернет-лінків;
- організація вхідного тестування студентів 1-го курсу з подальшим поділенням на групи корективного та посиленого курсів навчання, що дозволить підвищити якість навчання;
- створення умов для подальшого захисту студентських дипломних досліджень іноземною мовою;
- підвищення кваліфікації викладачів кафедри згідно сучасним запитам викладання іноземної мови;
- створення персоналізованих посібників та підручників з функціями додавання коментарів і маркування тексту, самооцінювання, самостійного тестування, можливість самоосвіти та дистанційного навчання, використання презентацій PowerPoint, використання ігрових елементів в навчанні, текстового доступу до інформації;
- розробка дистанційних курсів навчання.

Отже, враховуючи все вищезгадане, можливо зробити висновок про те, що на сучасному етапі йде активний пошук шляхів вдосконалення та модернізації процесу викладання іноземних мов у вищій школі. Збільшені вимоги до випускників вищих навчальних закладів і реалії життя ставлять перед викладачами завдання вивчати і

впроваджувати в навчальну практику найбільш ефективні методики і технології, поєднувати традиційні і інноваційні методи в навчанні, творчо розвивати набутий практичний і теоретичний досвід викладання дисципліни.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми формування якостей професійно компетентної особистості фахівця торговельно-економічної сфери засобами СІТ. У контексті розвитку професійно спрямованого іншомовного інформаційного середовища перспективним вважаємо проектування результатів дослідження на набуття іншомовної компетентності в процесі вивчення іноземних мов, а також подальше удосконалення елементів навчального процесу.

Перспективами подальших досліджень можуть бути проблеми використання інтерактивних засобів та засобів сучасних інформаційних технологій для навчання термінологічної лексики і формування іншомовної лексичної компетенції у студентів інших спеціальностей немовних ВНЗ в умовах тотальної інформатизації суспільства

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Кремень В.Г. Якісна освіта в контексті загальноцивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 2. – С. 5–17.
2. Дишлева С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі / І. С. Дишлева. – К.: Освіта, 2010. – 52 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка / М. М. Фіцула//: Навч. посібник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. – К. : Академвидав, 2006. – 560 с.
4. Кухаренко В. Н. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс : Навч. посібник / В. М. Кухаренка, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко; – 3-є вид. – Х. : НТУ «ХПУ» : Торсінг, 2002. – 320 с.
5. Іваськів І. С. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів на основі систем штучного інтелекту при навчанні інформатики в старшій школі: дис. канд. пед. Наук : спец. 13.00.04. / І. С. Іваськів // – К., 2000. – 250 с.
6. Дюжев Д. В. Інформаційне суспільство: соціально-правові аспекти суспільного розвитку / Д. В. Дюжев // Наука. Релігія. Суспільство. – 2004. – № 1. – С. 116-122.
7. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : Навч. посіб. / З. І. Слєпкань. – К. : Вища шк., 2005. – 239 с.
8. Савенкова Л. О. Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до професійного спілкування / Л. О. Савенкова. – К., 1997. – 128 с.
9. Колесник А. О. Комп'ютерні програми для навчання іноземної мови студентів / А. О. Колесник, О. Ф. Белікова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 763–770.
10. Тарнопольский О. Б., Методика обучения английскому языку для делового общения / О. Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К. : Ленвит, 2004. – 192 с.
11. Борисова А. О. Актуальні проблеми та сучасні тенденції професійно-спрямованого навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей / А. О. Борисова, В. О. Архипова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 773–780.

12. Горовий В. М. Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства / В. М. Горовий. – К. : НБУВ, 2005. – 300 с.

13. Маруховський О. О. Інформаційне суспільство: теоретико-концептуальні засади : навч. посібник / О. О. Маруховський. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2007. – 136 с.

14. Чиж І. Україна: шлях до інформаційного суспільства / І. Чиж. – К. : Либідь, 2004. – 287 с.

15. Козлакова Г. О. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід : Монографія / Г. О. Козлакова. – К. : Просвіта, 2002. – 230 с.

16. Тріщ О. М. Використання інформаційних технологій у викладанні іноземних мов у немовних ВНЗ / О.М. Тріщ, М.В. Кондратенко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 1 (13). – С. 753–760.

17. Higgins, J. Computer and English Language Learning / J. Higgins. – Oxford : Intellect, 1995. – 138 p.

18. Муравйова О. М. Організація процесу дистанційного навчання іноземних мов / О. М. Муравйова, М. В. Кондратенко, Л. А. Подворна // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти, науки та виробництва – запорука ефективності навчального процесу : матеріали X Всеукр. наук.-метод. конф., Харків, 27 вересня 2013 р. – Х. : ХДУХТ, 2013. – С. 257–258.

19. Удовенко І. В. Мультимедійне забезпечення практичного заняття з іноземної мови як комплекс засобів активації пізнавальної діяльності студентів / І. В. Удовенко, Л. А. Подворна, М. І. Крупей // – Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2012. – Вип. 1 (15). – С. 421–426.

20. Белікова О. Ф. Мотиваційна складова у формуванні іншомовної комунікативної компетенції в умовах інформатизації освіти / О. Ф. Белікова, А. О. Колесник // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 751–756.

21. Коломієць В. Служби Інтернету в неперервній освіті вчителів англійської мови / В. Коломієць // Рідна школа. – К., 2005. – № 2. – С. 42–44.

22. Тріщ О. М. Прикладна лінгвістика, комп'ютерний переклад / О. М. Тріщ, М. В. Кондратенко // Економічна стратегія і перспективи

розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 1 (13). – С. 753–760.

23. Коваль Т.І. Професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів / Т.І. Коваль. : Монографія. – К. : Ленвіт, 2007. – 264 с.

24. Коккота В. А. Лингводидактическое тестирование : Научно-теоретическое пособие / В. А. Коккота. – М. : Высшая школа, 1989. – 127 с.

25. Кужель О. М., Коваль Т. І. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов / О. М. Кужель, Т. І. Коваль // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України : Наук. метод. зб. Вип. 8: Педагогіка / Редкол.: О. М. Кужель (гол. ред.) та ін. – Одеса : Друк, 2001. – С. 23.

26. Беспалько В. П. Образование и обучение с участием компьютеров (Педагогика третьего тысячелетия) / Беспалько В.П. – Московский психолого-социальный институт. – 2002. – 351 с.

27. Коротков А. М. Компьютерное обучение: система и среда. / Коротков А. М. // Информатика и образование. – М., 2000 – № 2 – с. 35–36.

28. Беспалов П. В. Компьютерная компетентность в контексте личностно ориентированного обучения /П. В. Беспалов // Педагогика. – 2003 – № 4. – с. 41–45.

29. Новиков С. П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе / С. П. Новиков // Педагогика. – 2003. – X 29. – с. 32–37.

30. Орлов П. І. Інформаційні системи і технології в управлінні, освіті, бібліотечній справі : наук.-практ. посіб. / П. І. Орлов, О. М. Луганський. – Х. : Прометей-Прес, 2004. – 292 с.

31. Малімон В. І. Комунікаційна політика в діяльності державного службовця : навч. посібник. / В. І. Малімон. – [3-тє вид. доп. і розш.]. – Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2008. – 344 с.

32. Кастельс Мануель. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель. – [пер. з англ.] / Мануель Кастельс, Пекка Хіманен. – К., 2006. – 256 с.

33. Боднар І. Міжнародна інформація : Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення курсу / І. Боднар. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 216 с.

34. Вершинская О. Н. Информационно-коммуникационные технологии и общество / О. Н. Вершинская. – М. : Наука, 2007. – 203 с.

35. Дайсон Естер. Життя за доби Інтернету: release 2/1 / Естер Дайсон : переклад з англ. Петро Тарашук. – К. : АЛЬТЕРНАТИВИ, 2002. – 344 с.
36. Вьюшкина, Е. Г. Компьютерные технологии повышения качества усвоения иноязычной специальной (юридической) лексики. Автореферат дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / Вьюшкина Е. Г. – Саратов. – 2002. – 24 с.
37. Іваськів І. С. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів на основі систем штучного інтелекту при навчанні інформатики в старшій школі : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04. / І. С. Іваськів– К., 2000. – 250 с.
38. Тарнопольський О. Б. Successful Presentations (Успішні презентації) : Посібник для навчання ділових презентацій англ. мовою студентів економ. спец. / О. Б. Тарнопольський. – К. : Ленвіт, 2007. – 135 с.
39. Беспалько В. П. Образование и обучение с участием компьютеров (Педагогика третьего тысячелетия) / В. П. Беспалько. – Моск. псих.-соц. институт. – 2002. – 351 с.
40. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М. : Русский язык, 1989. – 220 с.
41. Карташова Л. А. Практикум з дисципліни Комп'ютерні мережі та телекомунікації (Модуль: Керування інформацією в офісі з використанням програми MS Outlook) для студентів спеціальності Менеджмент організацій // за заг. ред. Т. І. Коваль. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – 100 с.
42. Колесник А. О. Комп'ютерні програми для навчання іноземної мови студентів / А. О. Колесник, О. Ф. Белікова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 763–770.
43. Солодка Т. В. Контрольное тестирование как метод контроля за результатами учебной деятельности студентов : дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Т. В. Солодка – Х., 1994. – 170 с.
44. Борисова А. О. Використання комп'ютерного тестування у викладанні іноземних мов / А. О. Борисова, А. О. Колесник, О. Ф. Белікова // – Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2012. – Вип. 1 (15). – С. 434–439.
45. Коккота В. А. Лингводидактическое тестирование : Научно-теоретическое пособие / В. А. Коккота – М. : Высшая школа, 1989. – 127 с.

46. Савенкова Л. О. Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до професійного спілкування / Л. О. Савенкова. – К., 1997. – 128 с.
47. Чухно А. А. Інституціонально-інформаційна економіка : Підручник. / А. А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко– К., 2010. – 687 с.
48. Полат Е. С. Новые педагогические технологии в системе образования / Е. С. Полат – М., 2001. – 211 с.
49. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 6 – 15.
50. Николаева С. Ю. Педагогична практика з методики викладання іноземних мов : посібник для студентів / С. Ю. Николаева, В. В. Черниш. – К. : Леввіт, 2003. – 250 с.
51. Общевропейские компетенции владения иностранным языком: Изучение, преподавание, оценка / под. общ. ред. К. М. Ирисхановой. – Страсбург : Департамент по языковой политике ; М. : Изд-во МГЛУ, 2003. – 256 с.
52. Кондратенко М. В. Сучасні комп'ютерні технології навчання в сфері іноземних мов / М. В. Кондратенко, О. М. Трищ., Л. В. Саватєєва // – Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2012. – Вип. 1 (15). – С. 467–471.
53. Chauminot G. Compréhension orale. Apports et limites du multimédia / G. Chauminot // FDLM – Clé international. – Paris, 2002. – № 322. – P. 33.
54. Практикум з дисципліни Вступ до інформаційних технологій в навчанні іноземних мов / Т. І. Коваль, Л. А. Карташова, С. І. Міхневич, О. О. Грецька навч.-метод. посіб. – К : КНЛУ, 2001. – 123 с.
55. Карташова Л. А. MS Outlook: засоби управління, електронна пошта, органайзер : практикум / Л. Карташова, В. Лапінський, Л. Калініна. – К : Шк. світ, 2008. – 128 с.
56. Новиков С. П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе / С. П. Новиков // Педагогика. – 2003. – X 29. – С. 32–37.
57. Вьюшкина Е. Г. Компьютерные технологии повышения качества усвоения иноязычной специальной (юридической) лексики :

Автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / Е. Г. Вьюшкина. – Саратов, 2002. – 24 с.

58. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : термінологічний словник / М. Ю. Кадемія. – Вінниця : ЛандолТД, 2008. – 172 с.

59. Общевропейские компетенции владения иностранным языком: Изучение, преподавание, оценка / под общ. ред. К. М. Ирисхановой. – Страсбург: Департамент по языковой политике ; М. : Изд-во МГЛУ, 2003. – 256 с.

60. Кухаренко В. Н. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс: Навч. посібник / В. Н. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко За ред. В. М. Кухаренка. – 3-є вид. – Х. : НТУ ХПУ : Торсінг, 2002. – 320 с.

61. Гальчинський А. С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти / А. С. Гальчинський. – К. : Либідь, 2006. – 312 с.

62. Удовенко І. В. Міжкультурний підхід до формування англословної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей / І. В. Удовенко, Л. А. Подворна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 1 (13). – С. 775–783.

63. Борисова А. О. Мотивація студентів під час навчання іноземній мові та вплив на її підвищення інтернет-ресурсів / А. О. Борисова, В. О. Архипова, А. О. Колесник // – Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2012. – Вип. 1 (15). – С. 427–433.

64. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А. С. К. , 2004. – 192 с.

65. Муравйова О. М. Використання інформаційних технологій у викладанні російської мови як іноземної у ВНЗ в умовах модернізації освіти / О. М. Муравйова, Т. А. Кравцова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2012. – Вип. 1 (15). – С. 484–489.

66. Тарнопольский О. Б. Методика англоязычного погружения в обучении английскому языку и специальным дисциплинам в экономических вузах : Монография / О. Б. Тарнопольский ; под общей и научн. ред. О. Б. Тарнопольского, В. Е. Момота и С. П. Кожушко. – Дніпропетровськ : ДУЕП, 2008. – 236 с.

67. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.

68. Борисова А. О. Ігрове проектування як один із елементів навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей / А. О. Борисова, В. О. Архипова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 1 (13). – С. 735–741.

69. Удовенко І. В. Методичні аспекти застосування інтерактивного процесу як засіб стимулювання мовленнєвої діяльності студентів у процесі викладання іноземних мов / І. В. Удовенко, А. О. Борисова, С. П. Вялікіна // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти науки та виробництва – запорука ефективності навчального процесу : Х Всеукр. наук.-метод. конф., Харків, 27 вересня 2013 р. – Х. : ХДУХТ, 2013. С. 15–16

70. Искусственный интеллект. Справочник. В 3 кн. Кн. 1. Системы общения и экспертные системы / под ред. З. В. Попова. – М. : Радио и связь, 1990. – 304 с.

71. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М. : Русский язык, 1989. – 220 с.

72. Головишников К. В. Компьютерная реализация информационно-педагогической модели тестирования в школе / К. В. Головишников // Педагогическая информатика, 2001. – № 22. – С. 31–35.

73. Беспалов П. В. Компьютерная компетентность в контексте личностно ориентированного обучения / П. В. Беспалов // Педагогика. – 2003. – № 4. – 41–45.

74. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.

75. Коротков А. М. Компьютерное обучение: система и среда. / А. М. Коротков // Информатика и образование. – М. : – 2000. – № 2, с.35–36.

76. Pothier M. Multimédias, Dispositifs D'apprendre et Acquisition des Langues. Ochrus / M. Pothier // FDLM – Clé international. – Paris, – 2004. – № 22. – 140 p.

77. Лapidус Б. А. Интенсификация процесса обучения иноязычной устной речи (пути и приёмы) / Б. А. Лapidус. – М. : Высшая школа, 1970. – 128 с.

78. Солодка Т. В. Контрольное тестирование как метод контроля за результатами учебной деятельности студентов : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Т. В. Солодка – Х., 1994. – 170 с.

79. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. Київського видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

80. Удовенко І. В. Використання засобів сучасні інноваційних технологій для формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців економічних спеціальностей / І. В. Удовенко, Л. А. Подворна, М. В. Кондратенко // Сучасні підходи до навчання іноземним мовам: шляхи інтеграції школи та вищих навчальних закладів : Міжнар. інтернет-конференція. – Х., 12 квітня 2013 р. – Х. : ХНУ ім. Каразіна, 2013. – С. 635–61.

81. Ягельська Н. В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля : Автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. В. Ягельська – К., 2005. – 23 с.

82. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посібник / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий [та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.

83. Tim O'Reilly. What Is Web 2.0 Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. 09/30/2005. Tim O'Reilly and John Battelle answer the question of "What's next for Web 2.0?" Web Squared: Web 2.0 Five Years On [Electronic resource]. – Available at : / <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html?page=1>.

84. Дьюи Дж. Реконструкция в философии. Проблемы человека / Дж. Дьюи, Пер. с англ., послесл. и примеч. Л. Е. Павловой. – М. : Республика, 2003. – 218 с.

85. Рейнгольд Г. Умная толпа: Новая социальная революция / Рейнгольд. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2006. – 416 с.

86. Удовенко І. В. Сучасні інноваційні технології як засоби формування професійної іншомовної компетентності фахівців економічних спеціальностей / І. В. Удовенко, Л. А. Подворна, М. В. Кондратенко // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти, науки та виробництва – запорука ефективності навчального процесу : матеріали X Всеукр. наук.-метод. конф., Харків, 27 вересня 2013 р. – Х. : ХДУХТ, 2013. – С. 180–181.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова А. О. Основні засади викладання ділової іноземної мови для студентів економічних спеціальностей у сучасному інформаційному середовищі / А. О. Борисова, В. О. Архипова // Прогресивна техніка та технології харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 19 листопада 2013 р. – X. : ХДУХТ, 2013. – С.328–332.
2. Ков'ях І. І. Some Aspects Of Time Management In Online Education / І. І. Ков'ях // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – X. : ХДУХТ, 2013. – Вип. 2 (18). – С. 752–756.
3. Колесник А. О., Використання комунікативного методу в методиці викладання іноземної мови / А. О. Колесник, О. О. Мануєнкова // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти науки та виробництва –запорука ефективності навчального процесу : матеріали X Всеукр. наук.-метод. конф., Харків, 27 вересня 2013 р. – X. : ХДУХТ, 2013. – С.251–256.
4. Король А. В. Дистанційне навчання як нова, сучасна система освіти / А. В. Король // Простір і час сучасної науки : IX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Київ, 22–24 квітня 2013 р. – К., 2013. –С. 39–41.
5. Кравцова Т. А. Формирование профессиональной коммуникативной компетенции в преподавании русского языка как иностранного с учётом подязыка специальности в вузе / Т. А. Кравцова, О. М. Муравйова // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти, науки та виробництва–запорука ефективності навчального процесу : матеріали X Всеукр. наук.-метод. конф., Харків, 27 вересня 2013 р. – X. : ХДУХТ, 2013. – С. 241–242.
6. Мануєнкова О. О. Система принципів комунікативного методу викладання англійської мови у ВНЗ / О. О. Мануєнкова, А. О. Колесник // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – X., 2013. – Вип. 2 (18). – С. 112–116.
7. Мануєнкова. О. О. Становлення, розвиток та використання комунікативного методу під час навчання іноземним мовам / О. О. Мануєнкова, А. О. Колесник // Економічна стратегія і перспективи

розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2013. – Вип. 1 (17). – С. 221–226.

8. Подворна Л. А. Головні особливості викладання іноземних мов на економічних факультетах з використанням мережних технологій / Л. А. Подворна, М. В. Кондратенко // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти, науки та виробництва – запорука ефективності навчального процесу : матеріали X Всеукр. наук.-метод. конф., Харків, 27 вересня 2013 р. – Х. : ХДУХТ, 2013. – С. 182–183.

9. Подворна Л. А. Новітні інформаційні технології та їх застосування у викладанні іноземних мов у ВНЗ / Л. А. Подворна, М. В. Кондратенко, О. М. Муравйова // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти, науки та виробництва – запорука ефективності навчального процесу : матеріали X Всеукр. наук.-метод. конф., Харків, 27 вересня 2013 р. – Х. : ХДУХТ, 2013. – С. 231–232.

10. Удовенко І.В. Використання засобів сучасні інноваційних технологій для формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців економічних спеціальностей [Текст] / І. В. Удовенко, Л. А. Подворна, М. В. Кондратенко // Міжнар. інтернет-конф. Сучасні підходи до навчання іноземним мовам: шляхи інтеграції школи та вищих навчальних закладів : Харків, 12 квітня 2013 р. – Х. : ХНУ ім. Каразіна, 2013. – С. 31–36.

11. Удовенко І. В. Використання навчального потенціалу інтерактивного навчального посібника LE FRANÇAIS у процесі викладання іноземних мов / І. В. Удовенко, А. О. Борисова, С. П. Вялікіна // Сучасне літературознавство та прикладна лінгвістика: американські та британські студії : матеріали I Міжн. симпозіуму. 17–19 квітня 2013 р. В 2 т. – Т. 2 / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак. – К. : Університет «Україна», 2013. – С. 185–189.

12. Методичні аспекти застосування навчального інтерактивного електронного посібника «Le Français» у процесі викладання іноземних мов / Л. М. Янчева, А. О. Борисова, І. В. Удовенко, С. П. Вялікіна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2013. – Вип. 1 (17). – С. 18-45.

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Шляхи підвищення професійної підготовки фахівців торговельно-економічної сфери в процесі вивчення іноземних мов в освітній концепції інформаційного суспільства	5
1.1. Методологічні та теоретичні засади формування іншомовної компетенції в умовах інформатизації суспільства та освітнього простору: інформаційні та комунікаційні технології у вищій освіті.....	5
1.2. Використання інформаційних технологій у викладанні іноземних мов у немовних ВНЗ.....	21
1.3. Особливості викладання іноземної мови на економічних факультетах із використанням комп'ютерних і мережних технологій.....	40
Розділ 2. Сучасне інформаційне суспільство як засіб стимулювання формування якостей професійно компетентної особистості фахівця торговельно-економічної сфери засобами іноземної мови.....	55
2.1. Методика формування професійно компетентної особистості фахівців торговельно-економічної сфери засобами сучасних інформаційних технологій.....	55
2.2. Роль методу навчання в системі комп'ютерно-орієнтованої методики та використання засобів сучасних інформаційних технологій.....	66
Розділ 3. Упровадження методики поетапного формування професійних якостей майбутніх спеціалістів торговельно-економічного профілю в процесі вивчення іноземних мов із використанням інформаційних технологій.....	78

3.1. Перший етап: передумови інтерактивного навчання у процесі вивчення іноземних мов в умовах інформатизації суспільства.....	78
3.2. Другий етап: проблема відбору автентичних фахових текстів як джерел термінологічної лексики на основі якісних (змістових і мовних) та кількісних критеріїв.....	83
3.3. Третій етап: ефективність формування лексичної компетенції студентів під час практичного експерименту в мережі Інтернет із використанням соціальних сервісів Веб 2.0 (мережної інформаційної технології BLOG).....	94
Висновки.....	113
Перелік посилань.....	118
Список використаних джерел.....	125
Зміст.....	127

Наукове видання

УДОВЕНКО Інна Володимирівна
АРДЕЛЯН Марина Володимирівна

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ
ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Монографія

Відповідальний за випуск зав. кафедри іноземних мов, доц. А.О. Борисова

Техн. редактор Н. А. Кобилко

План 2016 р., поз. _118_/_

Підп. до друку 05. 2016 р. Формат 60×84 1/16. Папір офсет. Друк
офс.

Ум. друк. арк. 0.9. Тираж 50 прим.

Видавець і виготівник

Харківський державний університет харчування та торгівлі
вул. Клочківська, 333, м. Харків, 61051.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК №4417 від 10.10.202.2.